علم صلاه ج۲

[illegible]

کچن سنه دار الفنون عثمانی ادبیات و الٰهیات شعبه‌لرنده تدریس ایدلمك وزره بویله بر اثر یازمق احتیاجی حاصل اولمش و دوقوز فورماسی نشر ایدلمشدی . بو دفعه مباحث توسیع و مثاللرله توضیح ایدیله‌رك شو اثر میدانه کتیرلمشدر .

اثردن مأمول اولان استفاده‌نك یالکز دار الفنون طلبهٔ ممتازه‌سنه خاص و منحصر قالماماسی ایچون ، ممکن مرتبه واضح و ساده بر لسانله یازیلماسنه چالیشلمشدر .

مباحث روحیه‌یی کوزلجه تلقی ایده‌بیلمك ایچون فیسیولوژی مباحثنه ، ولو که زبدةً اولسون ، واقف اولمق ایجاب ایدر . حالبوکه علم منافع الاعضا هنوز عمومی پروغراملرمزه ادخال اولونمامشدر . بو محذوره چاره‌ساز اولمق اوزره اثره برده « علم احوال الروح عمومی » مباحثی علاوه ایدلمشدر .

BF121
I44
19--

مقدمه

فلسفه‌نك تعريفى ، موضوعى، تقسيماتى

معرفت « بيلكى ، طانيمه »

Connaissance

بشريته نصيب اولان معرفت اوچ درلودر . ۱ — معرفت عاميانه ۲ — معرفت فنيه ۳ — معرفت حكميه .

معرفت عاميانه [C . Vulgaie] — « توحيد ايديلمه‌مش ، اطراده قونولمامش » علمدر . بو نوع معرفت كونى كوننه تجاريب شخصيه ، مشاهدات ذاتيه وروايات ايله تحصل ايدر . برچوجق ، دوغديغندن چوق زمان كچمه‌دن ، كنديسنى محيط اولان اشيا وحادثاتى نظر دقتنه آلمغه چاليشير . سوز سويليه بيلمكه باشلاديغى كبى ابويندن بو اشيا وحادثاتى صورمغه ، اسملرينى اوكرنمكه باشلار . هر كون اشيا وحادثات حقنده‌يكى معلومات پيدا ايدر . عوام درجه‌سنده قالان انسانلرده ، بوتون معلوماتلرينى بو صورتله ، يعنى سبب وحكمتنى تعميق ايتميه‌رك پيدا ايدرلر . بو سببه مبنى معرفت عاميانه : ظنيات وخطيأت ايله مملو اولور . بو نوع معرفت ، خصوصى مواد وحادثاته عائد قالير ، او مواد آراسنده كى مناسبات وارتباطه اهميت ويرلمز . احساساتمزك يعنى حواس خمسه‌مزله حاصل اولان دويغولرمزك هپسى معرفت عاميانه‌در .

معرفت فنیه [C. scientifique] — «قسماً توحید ایدیلمش و قسماً اطراده قونولمش» علمدر : معرفت فنیه ، معرفت عامیانه دن بللی باشلی اوچ صورتله تمیز ایدر . ١ — وثوق ٢ — عمومیت ٣ — اصول .

وثوق [Certitude] — فن بالذاته ثابت ویاخود اثبات ایدلمش حقایقدن متشکلدر .

عمومیت [احتوا ، شمول Généralité] — حقایق فنیه ، عمومی در ، یعنی یالکز برشیئه عائد قالمایوب برجنسدن اولان حادثاتك لا یحصی صورتلرینه شاملدر که بوکا « قانون Loi » دیرلر . فن ، اشیا و حادثاتك [ناصل و نیچون اویله] اولدیغنی تدقیق ایدر . کرچه اسباب نهائیه یه عائد « نیچون » لره جواب ویرمزسه ده اسباب حادثاتك جواب اولا بیله جکی نیچونلره جواب ویریر .

معرفت عادیه ، معناسی مجهول اولان بر کلمه یی اوقویشه ، معرفت فنیه ایسه اوقومقله برابر معناسنی ده آکلایشه بکزر . بو اعتبارله درکه متفننه « ترجمان طبیعت » نامی ویریلیر ؛ ذاتاً فن ، آکلامق احتیاجندن تولد ایتمشدر . حکیم شهیر [آرسطو Aristote] دیرکه : تعجب ، فنك مقدمه سی در . » تجربهٔ عامیانه ، حادثاتی بیلمکله قناعت ایدر ، تجربهٔ فنیه ایسه حادثاتك ، حواسمز طرفندن ضبط و فهم ایدیلیشندن حاصل اولان بیلیشه قناعت ایتمیه رك بر حادثه نك نیچون و ناصل اویله اولدیغنی آکلامق ایستر . بو تدقیق ، علت اشیایی بولمق آرزوسی در . دیمك که بو ایضاحاتدن آکلاشیله جغنه کوره فن ، علت اشیایی تدقیق ایدر .

علت اشیا [Raison des choses] — علت اشیا ، حادثاتك نه صورتله و نه کبی عواملك سوقیله وقوعه کلدیکنی تحری نتیجه سنده

الده ایدیلن مؤثرلر دیمکدر. ایلروده کوریله جکی اوزره بوتون علل واسباب، برعلت غائیه یه، برعلت وجوده منتهی اولور. لکن علت وعلل غائیه ایله فن دکل، حکمت اشتغال ایدر. بنابرین بوراده علتی ایکی یه تقسیم ایده جکز: اسباب [Causes] — وقوانین [Lois] —

اسباب — برحادثه نك سببی، اوحادثه نك باعث حدوثی اولان دیکر برحادثه [Phénomène] — در. برحادثه نك سببی، اوحادثه نك نوعندندر.

اسبابه برمثال کتیره لم: بریرده برقوم دانه سی کوریورز. دانه نك اوراده بولونماسنك سببی نه در؟ بالتجربه آکلارز که روزکار، دکز وسائره کبی برسبب ویابرچوق سببلر دانه یی اورایه کتیرمشدر. بواعتبارله علت — برحادثهٔ متقدمه، برظرف، برعامل در. لکن بویله برسبب ومؤثردن، بویله برنتیجه واثرناصل میدانه کلدی؟ سؤالنی صورابیلیرز. بوسؤال: سبب، ایله نتیجه، مؤثرایله اثر آره سنده کی مناسبت تعاقبی آراشدیرمش اولویور.

قوانین — براثر [Fait] ایله مؤثری، نتیجه ایله سببی آراسنده کی «مناسبت تعاقب [برنجی یی یعنی سببی، ایکنجی نك یعنی نتیجه نك ولی وتعقیب ایتمه سی [Relation de succession] برقانوندر.»

قوم دانه سنك نقانه سبب اولارق، برطاقم حادثات متقدمه، یعنی دکز وروزکاری بولمش ایدك. تکرار: عجبا روزکارودکز بودانه یی ناصل نقل ایتدی؟ سؤالنی صورابیلیرز.

بوایکنجی سؤاله جواب اولارق مصادمه وحرکت قانونی بولورز. وبوقانون، قوم دانه سنك اوراده بولونماسنك علتی اولور.

برمثال دها. برمیشه اغاجی کوریورز. بونك سببنی آراشدیریر-

سه‌ق ، كندندن اول موجود اولان بر سلسله‌ٔ حادثاتك اوكا سبب اولدیغنی كوریرز : بر پلاموط ، هوانك ، ضیانك تأثیراتی وسائره . لكن میشه اغاجی ایچون سبب اولارق تثبت قانونی ده كوستره‌بیلیرز .

بو قانون موجبنجه ، بعض شرائط دائره‌سنده اولارق بر پالاموطدن میشه حاصل اولماسی ضروریدر . فی الواقع ، مناسبات تعاقب ، تعبیر آخرله قوانین : [ضروری ، وجوبی Nécessaire] در .

بو تعریفاتدن مستبان اولویورکه اسباب ، اثرونتیجه‌نك نوعندندر . یعنی بر حادثهٔ حاضره‌یی ، برویا برچوق حادثات متقدمه میدانه كتیرر . شو حالده اسباب هپ [حقیقی Réel] اولور . [*]

قوانین ایسه هپ [ذهنی ، مجرد ، معنوی Abstrait] اولویور . [**]

اسبابك بو صورتله تعریفی « اسباب نهائیه یعنی اصلیه » حقنده تعبیر آخرله حكمته دخی تشمیل ایدیلمه‌مك شرطیله طوغریدر . فن بو دائره‌ده قالمق شرطیله محقدر . لكن اسبابك بو صورت تفهیمی تعمیم ایدیلیرسه اصل الاصولك ، علت اصلیه‌نك انكاری ویا تحریفی ممكن اولورکه بو ده مادیون مسلكیدر .

حكمت اسلامیه‌ده اسباب : وسیله . قوانین : امر وتجلی صورتلریله افاده ایدیلیرکه قیومیت ذاتیه‌نك دوام وحضوری ووجودك ایجاب صمیمیسی دیمكدر .

اصول [Méthode] — علوم وفنونده ، مقصده وصول ایچون

---

[*] Réel — حقیقی : مجرداتك ، خیالك ، ذهنی وفكری اولان شیلرك عكسیدر . محسوس ، مشهود ،

[**] یعنی هیچ بر وجود خارجیسی اولمایوب انجق ادراك انسانیتده وفكر شكلنده موجود اولان .

برطاقم اصــوللر واردر كه تحريات وتجاريب بونلره توفيقاً ياپيلير . اصول ، فنونك روحى حكمنده‌در . ترقيات جليلهٔ فنيه ، هب أبى اصوللر سايه سنده حصوله كلمشدر . اصولك فنون وفلسـفه‌ده چوق بويوك اهميتى اولوب برمبحث مخصوص تشكيل ايدر .

معرفت حكميه [C. Philosophique] — « تماماً توحيدايدلمش» علم‌در .

علوم وفنون برچوق اقسامه تقسيم ايدلمشدر. علوم رياضيه، كميويه، طبيعيه ، اخلاقيه واجتماعيه كبى .

تاريخه نظر ايدرسه‌ك كورورزكه بوعلوم خصوصيه هب فلسفه‌دن تولد ايتمشدر . تاريخ نقطهٔ نظريله ايلك باشلايان فن ، حكمت اولديغى ايچون اوكا « فن عمومى » اسمى ويريلمش ايدى .

بوكونده حكمته بوعنوان ويريله‌بيلير. لكن ديكر فنلرك والده‌ى اولديغى ايچون دكل ، بلكه فنونده‌كى قواعد اصليهٔ مخصوصه ، حكمتده‌كى قواعد اصليهٔ عموميه‌يه مفتقر اولديغى ايچون .

هرفن ، اشيانك علل حاضره ومستقبله‌سنى ، حكمت ايسه علل نهائيه ومبرمه‌سنى تحرى ايدر .

فلسفه‌نك تعريفلرى

ديمك كه حكمت : موضوعى قواعد كليهٔ اوليه اولان فن عمومى‌در . قواعد كليهٔ اوليه « اسباب وحقايق اوليه » نى [*] احتوا ايدر. شوحالده اسـباب اوليه ، قواعد كليهٔ وجوديه ديمك اولاجغى كبى حقايق اوليه دخى قواعد كليهٔ علميه معناسنى ادا ايدر .

---

[*] آثار قديمه‌مزده حقايق اوليه : مبادئ اول ، واسباب اوليه : علل اول تعبيريله مشهوردر .

آریستو ، دهقارت[Déscartes] — ، سپینوزا [Spinoza]— بوتعریفی قبول ایتمشلردر . ابن سینا وابن رشدکبی مفاخر ملیه‌مزدن معدود فضلای متفکرین دخی بوتعریفی قبولده متفقدرلر .

افلاطون [Platon] فلسفه‌یی شـوصورتله تعریف ایتمشـدر : فلسفه ، یالکز عقلك واصل اولابیله‌جکی وحواسك احتواسی آلتنه دوشـمه‌ین حقایق معنویه‌نك علمیدر .» [*]

حقایق معنویه ، حقایق عقلیه ترکیبیله توضیح ایدیله‌لی که یالکز روحانیه معناسنده قالماسین .

متصوفین کرام اسلامیه‌یه کوره حکمت « غایه‌سی معرفةالله‌اولمق اوزره معرفت نفس ومعرفت حقایق‌در . »

اساساً شواوچ تعریف ده‌یکدیکرینك معناجه‌عینی وشکلاً متممی درلر.

فلسفه‌نك لزومی

بعض متفننلر ، فلسفه‌نك شوتعریفنی‌نظر دقته آلارق ، حکمتدن برفائده چیقماسنی ، حتی فلسفه نامیله برفنك امکانی انکار ایدییورلر وحکمتله اشتغالی اوهام وخیالات ایله اشتغال عدایلیورلر .

بونلرك مغایرفن اولان‌شودعوالری ، دساتیر وحقایق فنیه ایله‌یك قولای رد ایدیله‌بیلیر .

بوکون فنك اك واضح حقایقندرکه انسان ، اشیایی دوغریدن دوغری‌یه یعنی حقایق اشیایی مشاهده وادرا که مقتدر دکلدر. حس وادراك ایتدیکمز شی ، بواشیانك اعضامز اوزه‌رینه تأثیرندن حصوله کلن احساسات [Sensations] در. وجدانمزدن خارجه‌اخراج‌واشیایه

[*] بوراده‌عقل ، حقایق‌عالیه‌یی‌فهم‌اقتدارینی حائزاولان تمیزمعناسنه‌در . [Raison]. یوقسه‌ز کامعنای عمومیسنده [Intelligence] آلنمامشدر .

عطف ایتدیکمز بو احساساتی ، او اشیانك عینی ظن ایدەرز . علوم کونیه اثبات ایتمکدەدرکه بزم احساساتمز خارجنده نەصدا ، نەلذت ، نەرایحه ، نەرنك ، ونەده حرارت واردر . اشیاده یالکز بزده بوتمثیلاتی [Représentations] حصوله کتیرن اسباب خفیه واردر. بوندن پارلاق دلیل اولامازکه اوهام وخیال ، بومغرور ومرض فکری یه مبتلا متفننلرك حقیقت ظن ایتدکلری عالم ظاهردر . فی الواقع کندی احساساتمزی ، بواحساساتی حصوله کتیرن اشیانك عینی ظن ایتمەمز ، وهم وخیالدن باشقا اسم آلاماز .

عجبا اشیاده برحقیقت یوقمیدر ؟ أوت ، وار . مادام که بزده کی احساساتی حصوله کتیرن تأثیراتی اعتراف ، وبوتأثیراتك اشیادەمکنون اسباب مجهولەدن ایلری کلدیکنی برحقیقت فنیه اولارق درمیان ایدییورز ، اشیاده بزم احساساتمزدن آیری ومستقل برحقیقت اولدیغی ناصل انکار ایده بیلیرز ؟

ایشته کوریلیورکه ظواهر ومرئیات ، مادیات ومحسوسات ، بزم معرفتمز اعتباریله وهم وخیال ، کندی ماهیتلری اعتباریله بررحقیقته مالك وسلسلهٔ وجوده متصلدرلر . حکمتك اشتغال ایتدیکی جهت ، اشیانك بوحقیقی جهتیدر .

شیمدی برایکنجی مشکلات باش کوستەریر : بوحقایقه اطلاع ، زکای بشرك اقتداری داخلندەمیدر ؟

بوسؤال مهیبك جوابنی هرمتفکر کندی مسلکنه کوره ویرییور . اوغوست قونت واثباتیونه [*] ، قوندیلیاق وحسیونه [**]

---

[*] اوغوست قونت Auguste Conte فلسفهٔ اثبات ، اثباتیون Positivistes Positivisme,

[**] اوقوندیلیاق Condillac حسیون ؛ Sensualisme. sensualistes

بوخنر ، فوئرباخ وماديونه [*] كوره خاير .

روحانيون Spritualistes ، وجوديون Panthéistes ،

ذهنيون Idéalistes [بونلره فكريون وخياليون دخی دينيلير؛]ه كوره أوت . برنجيلره كوره زكاى بشرده « حس » دن باشقه براساس يوقدر. ايكنجيلره كوره زكاى بشرده [عقل Raison] نامنی آلان برمرتبهٔ ادراك واردركه اونك محيط استعداد واشتغالی سمای حقايقدر . براز انصاف ايله دوشونيلیرسه اعتراف ايديليركه اشياده برحقيقت مخفيه اولديغنه برشكل فنی‌ده حكم ايدن زكای بشرك، بوحقيقتی ولوبرنبذه اولسون ، فهم ايده‌بيله‌جكنه وباخصوص بوحقيقتی تحری بشريت ايچون بروظيفه وبرغايه اولديغنه حكم ايتمك ضرورت حالنی آلير . متصوفين اسلاميه نزدنده دخی حقيقت حال بوندن عبارتدر . ظاهر ، باطنك آيينه‌سی‌در ، كلام مشهوری ، احساساتك اشيايه اولان عطفنی افاده ايدر .

طبيعتك ايچه خيالاتی ، ايچك طيشه ظهوراتی

بيتی ظواهرك نه‌دن عبارت اولديغنی كوسترمكده‌در . ويرديكمز نتيجه‌يه كوره بزه شو سؤاللر صوريلا بيلير . شوحالده ظواهرله برابر

---

[*] بوخنر Büchner فوئرباخ Fuerbach ، ماديون، دهريه Matérialistes ، Matérialisme

بوتون فنلرده اوهام وخيالاتدن عبارت‌می‌در ؟ وعلوم وفنون بی لزوم می‌در ؟

برنجی سؤاله « حكمت وحقيقت » نقطهٔ نظريله : أوت ، وهم وخياالدر . » ديرز . لكن بشريت بوعالم اوهام وخيالاتده ياشامغه مجبور ، واحساساتنی حقيقت كبی تلقی‌یه عملياً مأمور وحتی حقيقته وصول ايچون بو اوهام وخيالاته محتاج اولديغندن اونلرك‌ده برحقيقت نسبيه وبشريه‌سی واردر . » سوزلرينی علاوه ايده‌رز .

ايكنجی سؤاله گلنجه : فنك لزومنی انكار ، بشريتی ووظائف بشريه‌يی انكار قدر عبث ومعناسزدر . انسانك عنقای عقلی قاف معناده جولان ايده بيلير ، لكن جسمی بوزمين عجيبه نماده اقامت ومعيشته محكومدر . حقيقتده وطبيعتده حرارت يوقدر ، لكن آتش انسانك ألينی ياقار ، حقيقتده الوان يوقدر ، لكن انسان آق ايله قارايی سه‌چر ، حقيقتده صدا يوقدر ، لكن بر آهنك لطيف ، انسانك قلبگاهنه گچر !

والحاصل بر لقمه اكمكدن ، بر يوتوم صودن استغنا ايده‌مه‌ين بشريت ، فندن ناصل استغنا ايده بيلير ؟

فن وحكمت ، بشريتك ايكی طياره‌سی‌در . بريسيله عالم ظاهرده ، ديگريله عالم معناده سير وسياحت ايلر .

شمدی نتيجه اولارق حكمتی الك مختصر ، الك مفيدو صوك برشكلده دها تعريف ايده‌لم : حكمت ، « فن موجود « Science de l' Ètre » در .

علوم وفنونك موضوعات وتصنيفاتى

Objets et Classifications

Des sciences

فلسفه‌نك موضوع عمومیسی قواعد کلیهٔ اولیه اولدیغنی یوقاریده ذکر ایتدك. بوموضوعی اقسام مخصوصه‌یه تقسیم ایتمزدن اقدم ، علی الاطلاق علوم وفنونك موضوعات وتقسیماتندن خبردار اولمامز لازمدر. فلسفه ، قواعد اولیه دن باحث اولمق اعتباریله بر فن عمومی « Science Générale » ایسه‌ده کندینه خاص موضوعات اعتباریله بر منظومهٔ فنون عداولونابیلیر .شو حالده انسانده‌کی بیلگی‌نك هانکی موضوعات اساسیه‌یه عائد اولدیغنی بیلمك وبو موضوعلری‌ده تصنیف ایتمك لازمدر .

— ١ —

خواص روحه کوره تصنیف

باقون [Bacon] اوکا اتباعاً دالامبر [D' Alembert] » فنونی خواص روحه کوره تقسیم ایتمشلردر. علوم حافظه [تاریخ بشروتاریخ طبیعی] علوم مخیله [صنایع نفیسه] علوم عقل [علوم طبیعیه، ریاضیه فلسفیه .] . بو تصنیف پك عملی وقولای ایسه‌ده دوغری دکلدر . خواصك روحدن یالکز بریله هیچ بر علمك تدوینی ممکن اولمایوب هر علمده خواص روحك عموماً وظیفه وخدمتی واردر .

— ٢ —

بسیطدن مرکبه دوغری

تصنیف

اوغوست قونت ، طبیعتده حادثات بسیطه‌نك ، حادثات مرکبه‌دن دها عمومی اولدیغنی، عالم موجودیتك هرصنفی ، کندندن دها ابتدائی وبسیط بر صنف موجودیتدن مشتق بولوندیغنی نظر دقته آلارق بر تصنیف حصوله کتیرمشدر . بو فکره کوره حادثات کونیه [Physique] حادثات فیسیولوژیه‌دن دها بسیط وبنابرین دها عمومیدر . وعضویاتك شریطه‌سی مادهٔ جامده‌در ، یعنی مادهٔ ذی حیات ، مادهٔ جامده‌دن مشتقدر .

بو حالتی نظر دقته آلان قونت ، علوم وفنونی ، یکدیکرینه نسبتله بساطتلری، عمومیتلری ویکدیکرینه نسبتله دها ابتدائی اولملری اعتباریله تصنیف ایتمشدر . بو فکره کوره برنجی صنفی علوم ریاضیه [Mathématiques] تشکیل ایدر . [جبر ، حساب ، هندسه ومیخانیك]

ایکنجی صنف : هیئت [Astronomie]

اوچونجی صنف : فیزیق [حکمت طبیعیه Physiqne]

دوردنجی صنف : کمیا [Chimie]

بشنجی صنف : علم حیات [Biologie]

آلتنجی صنف : علم اجتماعی [Sociologie]

بو آلتی صنوف علم [علوم اصلیه Sciences fondamentales]در .

اوغوست قونتك بویله بر تصنیف ایچون مسند ومبدأ اتخاد ایتدیکی دستورلری محض حقیقت دییه قبول ایده‌جك اولورسه‌ق ، فیثاغورث مدرسه‌سی فلسفه‌سنی بوتون تفرعات ونتایجیله قبول ایتمه‌مز

لازمدر ، فی الواقع اوغوست قونته کوره « بر حادثهٔ مرکبه‌نك شریطه واساسی دها بسیط بر حادثه اولدقدن ماعدا هر حادثهٔ مرکبه ، دها بسیط حادثه حالنه ارتجاع وانقلاب ایدر.» بر حالده که آرالرنده‌کی فرق [مرکبیت Complexité] دن عبارتدر .

بودستور موجبنجه حادثات حیاتیه وروحیه‌نك ، خواص ریاضیه‌یه ارجاعی واصل کائناتك امتداد ، اعداد واشکالدن عبارت اولماسی لازم کلیر . شو حالده مجرداتدن باشقا بر شی اولمایان اعدادك ، کائناتك یالکز قانونی دکل ، حتی مادهٔ مشکله وموجده‌سی اولماسی ایجاب ایلر. بو فکره کوره یالکز بر نوع حادثه موجود اولدیغندن یالکز بر صنف علم اولماسی اقتضا ایدر که بوده علم ریاضیدن عبارتدر . اکثریت علمایه کوره اوغوست قونتك بو نتیجه‌لری دوغوران دستورلری خطالی‌در . بر حادثهٔ بسیطه ، دها عالی بر حادثه‌نك شریطهٔ لازمه‌سی ایسه‌ده « شریطهٔ کافیه وکلیه‌سی » دکلدر . کذا حادثات آراسنده صیقی بر [مناسبت تابعیت Relation de dépendance] وار ایسه‌ده عینیت قطعیه یوقدر . قونتك افکارندن چیقان دیکر بر نتیجه‌ده ، بو تصنیفه کوره فلسفه‌یه هیچ بر موضوع خاص قالمایشی‌در. فلسفه‌یه قالان وظیفه علوم وفنونك الك عمومی نتایجنی تصنیفدن عبارت اولیور . علوم وفنون ایسه ، ریاضیاته ارتجاع وانقلاب ایلدیکندن یکانه فلسفه « ریاضیات عمومیه » دن عبارت اولمق لازم کلیر .اوغوست قونتك مبدأ تصنیف عد ایتدیکی دستورلرنده‌کی شو مفرط نتیجه ومعنالر طی ایدلدیکی تقدیرده ، تصنیف علومی بویوك بر جامعیت وحقیقته مالکدر . واقعا علما ومتفکرینك بر قسمی حادثات آراسنده «عینیت قطعیه» اولمادیغی ادعاسنده ایسه‌لرده بویله بر دعوی ،

دعوای معکوس درجه‌سنده غیرثابتدر. حالبوکه جملهٔ موجوداتی وحتی اختلاف ، کثرت وتضادی فهم وایضاح ایچون « بالضروره » بسیط ووحدته دوغری اعتلا لزومی حس ایدلدیکی نظر دقته آلنیرسه ، حادثاتك هیچ اولمازسه« اساساً »عینیتی قبول دهافنی وحکمی‌در .

— ٣ —

طبیعت موضوعات اعتباریله

تصنیف

علم نباتات علماسندن آمپر [Ampére] علوم وفنونی ، موضوعلری اعتباریله تقسیم ایتمشدر . آمپر علوم وفنونی اولا ایکی بویوك قسمه آییرییور .

فنون کونیه[S . Cosmologiques]

فنون معنویه[S . Noologiques]

بو ایکی صنفدن ، فنون کونیه‌ده اوچ شعبه‌یه انقسام ایدر .[علوم مجرده S . de L' abstrait] ، [علوم مادیه S . du Concret] و [علوم مختلطه S . Mixtes]

علوم مجرده شعبه‌سی : هندسه ، حساب وجبر علملرینی احتوا ایدر. علوم مادیه شعبه‌سی‌ده ایکی مهم قسمه تقسیم اولونور : علوم فیزیقیه [حکمت طبیعیه ، کمیا ، علم الارض ، علم معادن] وعلوم طبیعیه[تشریح ، منافع الاعضاء ومکونات قدیمه Paléontologie] .

علوم مختلطه شعبه‌سی: میخانیك ، هیئت علملرینی محتویدر .

فنون معنویه شعبه‌سی شو علملری احتوا ایدر : [علوم لسانیه S . Philologiques] ، [علوم اجتماعیه S . Sociales که علم سیاست ، علم حقوق ، حقوق دول ، علم اقتصادیاتدن عبارتدر .] و[علوم

تاريخيه S. Historiques كه بوده تاريخ مدنی وسياسی، فلسفهٔ تاريخ، تاريخ اديان تاريخ ادبيات ، تاريخ علوم وصنايعی محتوی در .]

آمپرك بو تقسيمنده بوتون معلومات بشريه داخل میدر ؟ خاير . علوم انسانيه‌نك موضوعات اصليه‌سی اوچ قسمه آيريلير : مكونات يعنی عالم خارجی ، نفس انسانی ، وسبب الاسباب يعنی سبب اول . بالاده كورديكمز علوم وفنون ايچنده انسانه عائد اولانلری يوق دكلسه‌ده‌ اك اساسليسی اولان « علم احوال الروح » خارجده براقلمشدر . كذا هر شكل موجوديتك علت وجودی اولان « سبب اول LaCause Première » ده خارجده قاليور . ايشته اشاغيده كوره‌جكمز وجهله فلسفه‌نك موضوع خاصی بونلر تشكيل ايدر .

سپنسرك تصنيفی

— ٤ —

حكيم شهير [هربرت سپنسر H. Spencer.] علوم وفنونی اوغوست قونته قريب برصورتله تصنيف ايتمكده‌در .

اولا : حادثاتك بزه مشهود اولان اشكالندن بحث ايدن علومدن عبارت [علم مجرد S. Abstraite] صنفی . بوصنف علم منطق وعلوم رياضيه‌يی حاويدر .

ثانياً : ذات حادثاتدن بحث ايدن صنف علم كه ايكی شعبه‌يه منقسمدر. برنجيسی : عناصر حادثاتی تدقيق ايدن [علم مجرد — مادی S . Abstraite — Concrète] در . بوشعبه : ميخانيك ، حكمت طبيعيه وكميا علملرينی احتوا ايلر .

ايكنجيسی : حادثاتك هيئت مجموعه‌سنی تدقيق ايدن علم مادی

S . Concrète] در بوشعبه ده : هيئت ، علم الارض ، علم حيات ، علم احوال الروح ، علم اجتماعی‌يی احتوا ايلر .

ايشته كوريليوركه سپنسرك تصنيفی ، قونتك تصنيفنه پك يقيندر. يالكز علم هيئت ، قونته كوره بساطتده ايكنجی درجه‌يه قونولشكن ، سپنسر ، اونی دها مركب علوم صيراسنه قويمشدر . قونت ، علم الارض ايله احوال الروحی ، علوم اصليه ميانده صايميور. نيچون؟ چونكه بو مفرط فيلسوفه كوره احوال الروح ، فيسيولوژی ايله برابر علم حياتك بر شعبه‌سی‌در .

فلسفه‌نك تقسيماتی

فلسفه اولا ايكی بويوك قسمه تقسيم ايديلير ١ — فلسفهٔ باطنيه ويا انفسيه [Subjective] ، ٢ — فلسفهٔ خارجيه ويا آفاقيه [Objective]

[بوراده باطن وانفس كلمه‌سی ، برشخصك يالكز كندی وجدانته ، وجدان بشريته عائد خصوصاتی بيان وتوصيف ايدر . بو فكره اتباعاً «حقيقت باطنيه» ديسه‌ك ، بوندن ، يالكز وجدان بشرده موجود وفقط بو وجدان خارجنده هيچ موجوديتی اولمايان حقايق مستفاد اولور ، ناصل كه « حقيقت خارجيه » ديسه‌ك ، بوندن ، وجدان بشر خارجنده صاحب موجوديت اولان برحقيقت معناسی آكلاشيلير .]

فلسفهٔ باطنيه

اوچ قسمه آيريلير ١ — [علم احوال الروح يعنی علم روح تجربی Psychologie expérimentale] ٢ — [علم منطق Logique] ٣ — [علم اخلاق Morale]

فلسفهٔ خارجیه

٧ — فلسفهٔ خارجیه [مافوق الطبیعه Métaphysique] دینیلدیکی کبی [مبحث المکونات Ontologie] نامی دخی ویریلیر، واوچ قسمه آیریلیر.
١ — علم عقلیٔ کائنات Cosmologie rationnelle ٢ — علم عقلیٔ روح [ویاخود سادهجه : علم الروح Psychologie rationnelle]
٣ — علم عقلیٔ الٰهی [ویاعقاید Théologie rationnells]

فلسفهٔ فنونیه

نه قدر فن وارسه، او قدرده فلسفهٔ فن واردر. فلسفهٔ علم حیاة، فلسفهٔ تاریخ کبی. زیرا هر فنك بحث ایتدیکی موادّه عائد حقایق عمومیه واردر. لکن بو حقیقتلر، نوعنه کوره، یا مافوق الطبیعهیه ویاخودده منطقه ادخال اولونا بیلیر. بنابرین فلسفهٔ فنون، حکمتك اقسام اساسیهسندن معدود اولامایوب اقسام تالیهسی حکمندهدر.

فلسفهٔ اثبات ارکانی [اوغوست قونت، لیتره وسائره] بعض منقدون [رونان] مفرط طبیعیون [تن] مافوق الطبیعهیی کلیاً رد وحتی بویله بر فنك امکانی بیله انکار ایدرلر. لکن بو مدعیات، فلسفهٔ فنیهنك منطق وما فوق الطبیعهدن بر شعبه اولماسنه مانع دکلدر. زیرا مافوق الطبیعهیی انکار ایچون اولا : عقل انسانیدهکی دساتیر وقواعدی، ثانیا : علوم وفنونك احتوا ایتدیکی حقایق عمومیهیی انکار ایجاب ایدرکه شو حالده دخی انکار، مافوق الطبیعهیه دکل، علم وادراك بشره راجع اولور.

علم احوال الروحك تفضيلى

انسان، تجربه‌یه، دیکر برینك ارشاد ودلالتنه، اشیای خارجیه‌نك تأثیراتنه محتاج اولمقسزین وآنیاً وتماماً کندی وارلغنی وجدانیله بیلیر. بوتون بیلیشلرك اڭ بدیهیسی، اڭ قطعیسی وضروریسی بودر. انسان هر شی حقنده تردد وشبهه، رد وانکار درمیان ایده‌بیلیر. یالکز کندی وارلغنی یعنی بو وارلغی بیلیشنی انکار ایده‌مز، مکر که مجذوب ومجنون اوله. بالجمله معلومات ایچون انسانك آلت ومعیاری ینه کندیسی، ینه کندی وجدانیدر. انسانلر دوشونمکه باشلادقلری کوندن بری کوریلن «ریبی» لرك اڭ مفرطلری [پیرون وداویدهوم] بیله وجدانی انکار ایده‌مه‌مشلردر.

ایشته بو نقطهٔ نظردن باقارسه‌ق «نفس انسانی» نك علمی اولان «علم احوال الروح» ده بوتون علوم وفنونك مبدأ واساسی، والدی نظریله باقابیلیرز. بو نقطهٔ نظری قبول ایدن مدارس حکمیه، فلسفه‌یه «علم احوال الروح» دن باشلارلر. المان مدرسه‌لرینك اکثریسی ایسه اڭ بالادن، اس الاساسدن باشلامغی ترجیح ایدرلر. بو سببه مبنی «مافوق الطبیعه» دن باشلایوب اڭ صوکرا علم احوال الروحه کلیرلر.

بو صوڭ اصول، برنجی‌یه مرجح کورینیر. زیرا مبدأدن میعاده طوغری سیاحت فکریه البته صوڭ درجه معقول وطبیعیدر. لکن کوزلجه دوشونیلیرسه برطرفدن «عمومیت وفکر عملی» ودیکر طرفدن «اصول» اعتباریله برنجی‌نك رجحانیتی تظاهر ایدر. بو مسئله حقنده «ویقتور قوزن» ڭ شو سوزلری شایان دقتدر:

«المانیا مدرسهٔ جدیدهٔ حکمیه‌سی، مراتبه رعایت ایده‌رك،

واجب الوجوددن بدأ ايدييور وصيراسيله مراتب وجوده وانسانه اينيور. ديمك كه علم احوال الروحه، مافوق الطبيعه ، مبحث مكونات وحكمت طبيعيه واسطه سيله كليور. بجه ده شبهه سزدر كه منظومهٔ عموميه ده انسان، بالاده كی مباحثه نظراً بر مولود ، بر نتيجه در . وعلم احوال الروحك ده كوكلری مبحث مكونات ده در . لكن بو حقيقتی ناصل بيلدم ؟ زيرا كه انسانی وانسانده بولونان بعض عناصری مطالعه ايتدم ، عين عناصری اشكال مختلفه آلتنده اولارق ساحهٔ طبيعتده دخی بولدم ، استدلال تجربی دن استدلال تجربی يه ، محاكمه دن محاكمه يه انتقال ايده ايده كرك انسانده وكرك طبيعتده كورديكم بو عناصری هر ايكيسنك ميعادی اولان غير مرئی « اصله » ارجاعده مضطر قالدم . مع مافيه سياحت فكريه يه بو غير مرئی وغير محسوس « اصل » دن باشلامادم . وبو « اصل »ده بر طاقم نعوت واقتدار فرض ايتمدم ، زيرا بونی نه ايله يا پابيليردم ؟ اوكا نعوت واقتدار عطف ايديشم بر استدلال تجربی اولامازدی، زيرا نه انسانی ونه ده طبيعتی بيلميوردم. ديمك كه اوكا بو نعوت واقتداری عطف ايتمك ايچون « فرضيه » اصولنه مراجعته مجبور اولاجقدم . لكن بر فرضيه ولوكه بر حقيقتی افاده ايتسين ، ينه فناً هيچ بر قيمتی حائز دكلدر . آكلامق ايچون آتديغم ايلك خطوه ده ايلك تصادف ايتديكم شی، كندی نفسم ايدی . »

« قوزه ن »ك بو سوزلری براز مبالغه لی در . مع مافيه مبالغه اقسامنی طرح ايتسه‌ك بيله قالانی « عموميت » اعتباريله برنجی اصولك اثبات رجحاننه كافی كلير. فی الواقع اك صاغلام اصول ، تجربه وتتبع اوزه رينه مؤسس اولان استدلال اصولی در . بو اصول براز اوزوندر ، لكن نتيجه يی صاغلام ويرير .

حكمت اسلاميه‌ده دخی «اثردن مؤثره انتقال» اصولنه ومعرفت نفسه پك بويوك اهميت ويرلمشدر. «من عرف نفسه فقد عرف ربه» دستور عالیسی، معرفت نفسك اكثريت حكمای اسلاميه‌جه بوتون معارفه تقديم ايديلمه‌سنی موجب اولمشدر. مع‌مافيه مؤثردن اثره انتقال اصولی‌ده دست اعتباردن دوشمه‌مشدر.

معرفت نفسدن بدأ معارف ايديلمه‌سی اصولنك مروجی «امام غزالی»در. «امام شاذلی» ايسه مافوق الطبيعه‌دن باشلايانلرك رئيسی‌در.

تصوف اسلامی‌ده، احوال الروحك بعض اقسامنه پك بويوك اهميت ويرلمش و پك چوق همتلر صرف اولونمش ايسه‌ده مباحث اساسيه‌سی بر آرايه طوپلانامامش وعلوم كونيه واصول تجربه‌نك اسكی اكسيكلكی سببيله، علم احوال الروح مستقل برعلم درجه‌سنی بولامامش وحسيات واحتراصه عائد مباحث، مافوق الطبيعه وعلم اخلاق مباحثيله مخلوط قالمشدر.

علم احوال الروح

تعریفی و منافع الاعتقادیه

فرقی

علم احوال الروح، روح انسانی نك ، احوال ، تحولات و حادثاتندن بحث ایدر .

بوراده روح ، حقیقت حیاة اولان اساس معنوی معناسنی مفید دكلدر . حسیات ، تفكرات و اراده كبی حیات وجدانیه‌سی نظر ملاحظه‌یه آلنان شخص انسانی‌در .

بو سببله مبحث الروح ، ایكی قسمه انقسام ایدر . بریسی مافوق ـ الطبیعه‌یه عائد اولان قسمی‌در كه ، اوروحك حقایقندن باحثدر ، بزاوكا «علم الروح» نامنی ویره‌رك علم احوال الروح‌دن تفریق ایده‌جكز ، دیگری ایسه بالاده‌كی تعریف موجبنجه روحك حادثاتندن بحث ایلر .

مافوق الطبیعه‌یه داخل اولان « علم الروح » عقلی‌در . علم احوال الروح ایسه تدقیق و تجربه اوزه‌رینه مبتنی‌در . مع مافیه روح انسانی كندی موجودیتنی حادثات دلالتیله دكل ، بلا واسطه و بلا فاصله بذاته بیلیر .

علم منافع الأعضا ایله علم احوال الروح موضوع وغایه‌لری آیری آیری علملردر. برنجیسی انسانك قسم مادیسیله وبو قسمك وظائفیله اشتغال ایدر. تنفس، دوران دم، هضم وسائره کبی. ایکنجیسی ایسه احساسات، تفکرات، حسیات وافعال ارادیه کبی معنویت انسانه عائد حادثاتدن بحث ایلر.

بو ایکی علمك هرایکیسی‌ده شخص انسانی‌یه عائد اولمقله برابر آیری آیری شیلردن بحث ایتدیکی ومثلا دوران دم ایله افعال ارادیه آره‌سنده هیچ بر مشابهت نوعیه بولونامایه‌جغی درکار ایسه‌ده مفرطلر. بوایکی علمی توحیده ودها دوغروسی علم احوال الروحی، فن منافع الاعضانك بر فصل مخصوصی عدایتمك دعواسنه دوشمشلردر.

واقعا فکر فنی توحیده میال واشکال وقوانینی بساطت ووحدته ایصاله ساعی‌در. بنابرین بوتون علوم وفنونك موضوعاتی کبی بوایکی علمك موضوعلری‌ده بر اصلدن نشأت ایتمش اولابیلیر. شوقدرکه ماهیةً براصله راجع اولان اشکال وجود، تظاهر اعتباریله غیرقابل انکار براستقلاله مالکدر. بواستقلالی انکار ایتمك، وحدت غائیه‌یی انکار ایتمك قدر معناسزدر.

بنابرین بوایکی علمك موضوعلری آره‌سنده‌کی فرقلری تماماً آکلامق لازمدر.

اولا: ایکی علمك موضوعلرینی آیری صورتلرله بیلیرز. منافع‌الاعضایه عائد شیلری، حواسمزله، بالخاصه حاسۀ بصر، سمع ولمس ایله‌وبونلره یاردیمی اولان میقروسقوب، نظاره، میزالحراره وامثالی آلتلرله بیلیرز. منافع‌الاعضایه عائد حادثات، عین زمانده برچوق

اشخاص طرفندن تدقیق اولونا بیلیر . بو حادثات حقنده‌کی معلوماتمز اوحادثاتدن تماماً آیری‌در. برحالده که بزم معلوماتمز اولماسه بیله اوحادثات ینه موجوددر . بواعتبارله منافع الاعضا حادثاتنك ، حادثات طبیعیه‌دن هیچ برفرقی یوقدر . حالبوکه حادثات روحیه حواسه مجهولدر .

مثلا سرور وکدر کبی حسیاتك علائم خارجیه‌سنی کوره بیلیر وایشیده بیلیرز ، لکن بالذات اوحسیاتی کورمك وایشیتمکدن عاجزز. ترقیات فنیه سایه‌سنده برکون دماغ بشری برآلت مخصوصه ایله تنویره واوراده جریان ایدن حرکاتی بویولته‌رك برآیینه‌ده کوسترمکه موفقیت حاصل اوله‌جق وهرکس ذرات دماغیه‌نك حرکات متمادیه‌سنی کوره‌بیله‌جکدر. لکن اوحالده دخی افکار واحساسات غیر مرئی قالاجقدر .

ثانیاً : منافع الاعضا افعالیله احوال الروح « اوصاف اساسیه » جهتنده دخی تخالف ایدرلر . افعال فیزیولوژیه ، مکان ایچنده حاصل اولورلر ، اونلرك بر « موضع »ی ، « امتداد » ی، «شکل » ی اولور . بنابرین اونلر اولچوله‌بیلیر. فیزیولوژی علمنك صوك نظریاتنه کوره بوافعال، ترکیبات حکمیه وکیمیویه‌دن عبارت اولوب بوترکیبات ایسه صوك تحلیلده افعال میخانیکیه‌دن یعنی حرکاتدن عبارت قالیر .

افعال روحیه ایسه ، مکانده حاصل اولمازلر ، موضعلری ، امتدادلری وشکللری یوقدر . اونلرك اشکالی ترسیم ایدیله‌مز واولچوله‌مزلر . بوافعال ، برطاقم احوال وتحولاتدن عبارتدر که « مرکب »، « شدید » و « دوام » کبی اوصافله توصیف اولونابیلیرلر. فقط تحلیل ایله افعال میخانیکیه‌یه ارجاعلری غیرممکندر .

بعض فیزیولوژی علماسنك ادعاسی کبی ، محاکمه ومعاقله ، محبت ونفرت قبیلندن حالات وافعال روحیه‌یی ، اجزای فردك محرکنده‌کی

تبدیل مکانندن ایلری کلیور فرض ایتمك ، معناسز سوزلر سویله‌مك دیمکدر . واقعا حرکتله افعال روحیه بالضروره مترافق اولورسه‌ده تظاهر ونوعیت اعتباریله هر ایکیسنك مستقل ویکدیکریله غیر متجانس اولدیغی میداندەدر .

ثالثاً : بو ایکی جنس افعال ایچنده حصوله کلدکلری زمین [فاعل]اعتباریله‌ده فرقلیدر . فیزیولوژی افعالی آنجق جسد کبی مرکب بر فاعل ایله قابل فهمدرلر. بوفاعل متمادیاً تبدل ایدن اجزادن مرکبدر . فی‌الواقع فناً ثابتدرکه جسدی ترکیب ایدن اجزای فرد ، قیصه بر زمانده کاملاً تجدد ایدر . وبو صورتله جسد، حقیقی بر« عینیت »ه مالك دکلدر .

احوال روحیه افعالی ایسه « عینیت »نی تماماً محافظه ایدن« فرد » بر فاعلده وقوعه کلیر .

رابعاً : حصوله کتیرمکه چالیشدقلری نتیجه‌لرك نوعی اعتباریله‌ده فرقلیدرلر. فیزیولوژی افعالنك کوزه‌تدیکی نتیجه، جسدك محافظه‌سی یعنی محدود ، منتظم بر صورتله وظائف اعضاسنك تکرریدر. افعال روحیه‌نك کوزه‌تدیکی نتیجه ایسه ، حیاة مادیه‌نك محافظه‌سندن باشقا، سعادت ، علم ، فضیلت ، جمال کبی خیالی [*] غایه‌لردر .

علم احوال الروحك استقلالنی انکار ایتمك ایسته‌ین مفرطلرك نه‌درجه خطا ایتدکلرینی اثبات ایتدك، صانیورز. شیمدی‌ده علم احوال الروحك علم حیات وعلوم طبیعیه ایله اولان مناسباتنی وتظاهرات روحیه ایله

[*] بوراده خیال حقیقته مقابل اولارق دکل، مادی وسفلی احواله مقابل اولارق استعمال اولونمشدر . خیالی : Idéal

قوانین عمومیه‌نك ارتباطاتنی میدان ثبوته قویمق ایسته‌رز . زیرا احوال الروحك استقلال موضوعنی انکار ایتمك ناصل مغایر فن برادعا ایسه ، قوانین کونیه ایله ارتباط ومناسبتنی انکار ایتمك ده اوقبیلدن برادعادر . بومناسبات وارتباطات مباحثه ویریلن « علم احوال الروح عمومی » نامنی بزده قبول ایدییورز .

علم احوال الروح عمومی

Psychologie Générale

اصول تحلیل

تحلیل [Analyse] فنون حاضره‌نك باعث تکامل وترقیسی اولان عواملدن بریدر . تجربه اوزه‌رینه استناد ایدن اصوللر ، هپ برر تحلیل دیمکدر . حادثاتدن همان هپسی ، بزه مرکب ومفصل برشکلده نمایان اولور. اگر بو حادثه‌لر تحلیل ایدیله‌رك عناصر مرکبه ومشکله‌سی ، اسباب وقوانینی میدانه قونولمایه‌جق اولورسه ، حادثاتی فهم وایضاح ایچون ظنیات وغیرقابل اثبات فرضیاته مراجعتدن باشقا چاره قالماز. حالبوکه بذاته دکلسه بیله نتایج وتفرعاتنده قابل معاینه واثبات اولمایان فرضیه‌لر ، فنه داخل اولاماز . بوکبی فرضیه‌لره استناد ایتدیریلن معلوماتك هیچ برقیمت فنیه‌سی بولوناماز .

تصنیف علوم بحثنده کوردیکمز وجهله حادثات جهانك الك مركب ومفصلری نفس انسانه وهیئت بشریه یه عائد اولانلری در . بنابرین حل وایضاحی الك مشكل اولان حادثات ده بونلردر . بو سببه مبنی نفس انسانی یه عائد حادثاتده ممكن اولدیغی قدر اصول تحلیل وتجربه دن استفاده ایتمك درجهٔ وجوبده‌در .

انسانك ، قوانین عالم خارجنده وقواعد وجود وحدوثه شاذ بر شكلده مستثنا بر مخلوق اولدیغنه دائر اولدری دوران ایدن افكار مغرورانه‌نك بوكون حضور فن وحكمتده هیچ بر یری قالمامشدر .

بو كبی متعظمانه افكار یرینه دها فنی وحقیقی فكرلر قائم اولمشدر كه : بونلرك حكمت اسلامیه جه‌ده ، قیمتلرینه كوره ، جای قبوللری واردر .

شبهه ایدیله‌مز كه : اخلاق حسنه ایله مزین اولمق استعدادینی طاشیان ، ادراك بالا پروازی ، اصل وجودی آرامقدن قورقمایان ، وحدت وحقی اقرار ایدن انسان ، كره‌مزده یاشایان حیواناتدن ممتاز ومكرمدر . لكن بو امتیاز ومكرمیت ، اونك جملهٔ وجودده داخل اولاماسی و [قیومیت ذاتیه‌تك حضور دائمیسنی معنا اولان] قوانیننك حكم وتصرفندن خارج قالماسی دیمك دكلدر .

ایمدی حكمدار خلقت اولان انسانی ، ایلك بر نظر فنی ایله ، تحلیل ایدرسه‌ك ، جسد وروح دیه ایكی نوع حادثاتدن متشكل اولدیغنی كوریرز . جسد ، عناصر مركبه ومشكله‌سی اعتباریله عالم مادیاته منسوبدر .

جسدی تشكیل ایدن عناصر ایله معادن جامده‌یی تشكیل ایدن عناصر آراسنده اساساً هیچ بر فرق یوقدر . شو قدر كه بو جسد مادی ، جامد حالتنده اولمایوب عضوی وذی حیاتدر .

حیات انسانیه كره‌مزده بولونان اشكال حیاتك الك متكاملی در .

بو حیاتی میدانه کتیرن ، اتحاد ایتدیکی مادهٔ جامده‌یی عضوی وذی حیات قیلان عامله « روح » دییورزکه انسانده‌کی الڭ یوکسلك تظاهراتی « عقل وتفکر » در .

فلسفهٔ مافوق الطبیعه‌یه عائد مباحثدن اولدیغی ایچون بز بوراده ماهیت روحدن بحث ایده‌جك دکلز . یالکز هرهانکی مسلکه سالك اولورسه اولسون . بالجمله متفکرین ، زکا وحس کبی تظاهرات عالیهٔ انسانیه‌نك ، ینه انسانده موجود، فقط دها بسیط وابتدائی عواملك اشکال متکامله‌سی اولدیغنی تسلیم ایدییورلر . مثلا : زکانك اساسلری حسده ، حسك اساسلری سوق طبیعی‌ده‌در ، دییورلر . لکن چوغی بو حد غیر منطقی‌ده توقف ایتمك ایسته‌یه‌رك فکر فنی‌دن تباعد ایلیور . فی الواقع برموجود ذی حیاتده الڭ بسیط تظاهر حیاتی ، سوق طبیعی دکلدر . بالعکس سوق، طبیعی نججه حیواناتده هنوز ظهوره کلمه‌ین اولدقجه متکامل برتظاهردر .

متفکرلری سوق طبیعی کبی غیرمنطقی اولان وحدنهائی اولمایان برنقطه‌ده توقیف ایدن اسباب ، اولسه اولسه مسلك تفکیرلکی وهنوز « فنون مثبته‌نك ناتمام برحالده بولونماسی » در . افراط وتفریط هیچ برایشده مقبول دکلکن، بالطبع حکمیات وفنیاتده بوتون بوتونه مردوددر . بنابرین حقایق فنیه اوزه‌رینه اثباتی غیر قابل ووجدان آدمی‌یه مغایر فرضیات انشاسنك شدتله علیهنده‌یز . لکن کشفیات وحقایق جلیلهٔ فنیه‌یه کوز یومماننك‌ده علیهنده‌یز . بونك ایچون سوق طبیعی‌یی حیاتك تظاهر بسیطی کبی قبول ایده‌میه‌رك اوندن ایله‌ری تحریات وتحلیلاتده بولوناجغز .

حی ایله جامدك فرقی

قابلیت تحرك Irritabilité

هرذی حیات ، کندیسنی محیط اولان عالم خارجی‌نك تأثیرینه ، تابعدر. بوتأثیر ، حساسیت صورتنده ظاهر اولور. کذا هرذی حیاتك عالم خارجیه قارشی برتأثیری اولویورکه بوده « حرکت » شکلنده تظاهر ایلر .

حس وحرکت، یکرندن غیر مفارق شیلردر. ذوی الحیاتك اظهار ایتدیکی فعالیت وحرکت ، کندیسنده حساسیتی ایقاع ایدن عمل خارجیه جوابی ، مقابله‌سی در .

برتأثیره حرکتله مقابله ایده‌بیلمك خاصه‌سی، ذوی الحیاتده مشهود اك بسیط واك اصلی کیفیتدر . بوکیفیت« قابلیت تحرك » در. دیمك که حیاتك اك بسیط تظاهری ، قابلیت تحرك‌در .

قابلیت تحرك خاصه‌سی بو درجه بسیط بر شکلده یالکز عضویات وذوی الحیاتده دکل ، جامداتده دخی جاریدر . مثلا تسخین ایدیلن بر جسم انبساط ایدر ، هر جسم جامد ، قوای خارجیه‌نك تأثیرینه بر تحول ایله مقابله ایدر . شوحالده حیواناتله جامد آراسنده « قابلیت تأثر » خصوصنده برفرق یوقمی‌در ؟ شبهه‌سز که‌وار : حیواناتك تأثری [تقبض Contractibilité] صورتیله وقوعه کلیور . دیمك حیواناتده تأثر یالکز بر [اهتزاز جزء فردی Vibration moléculaire] دکلدر . بنابرین حیاتی دخی فیزیق وکیمیا قوانیننه ارجاع ایچون ایدیلن تشبثلر هیچ بر نتیجه ویره‌مز .

حیات ایله جماداتده‌کی تأثر آراسنده‌کی فرق ، یالکز کمیت اعتباریله دکل ، کیفیت اعتباریله‌ده موجوددر . بالخاصه ذوی الحیاتده‌کی

قابليت تحرکك « حس » ، « وجدان » ، « زکا » کبی اشکال عاليه ايله مترادف اولديغی دوشونوليرسه . بو فرقلر سببيله درکه حيوانانه « صاحب روح » دييورز .

بو معنای اوليسنده روحك تظاهری : تقلص وتقبض صورتنده فعاليت »در .

جمله عصبيه

Le système nerveux

فعاليت روحيه‌نك انجلاكاهی جمله عصبيه‌در . جمله عصبيه اولمانجه حرکات اختياريه وافعال منعکسه‌دن اعتباراً زکايه قدر ، هيچ برشکلده فعاليت روحيه وقوعه کلمز .

حيوانات عاليه‌ده فعاليت روحيه‌نك انجلاكاهی جمله عصبيه اولديغی تجاريب ومشاهداتله ثابت وغيرقابل انکار ايسه‌ده مشکل : زکا ، دماغك بر محصولی ، بر وظيفه‌سی می‌در ؟ » سؤالنده‌در .

بو مشکلی پك بسيط بر صورتله حل ايتمك دعواسنده اولانلر آلدانيورلر . جمله عصبيه ايله زکا آراسنده صيقی بر مناسبت اولديغی محقق ايسه‌ده بوندن « زکانك ، دماغك بر وظيفه‌سی يعنی محصولی اولديغی » حکمنی چيقارمق فناً دوغری دکلدر . ذاتاً بو مسئله ، ديکر بر مسئله‌نك فرعيدر : روح ، بر موجوديت مستقله‌می‌در ؟ يوقسه جسدك بر محصولی ، بر وظيفه‌سی می‌در ؟ » بوسؤال فناً غير قابل حلدر ، زيرا بو بابده حقلی وقطعی بر نتيجه ويره‌بيلمك ايچون ماده وقوتك حقيقتنی وهله قوانك بالجمله اشکالنی بيلمك لازم . فنك ايسه بر وقت بيله‌ميه‌جکی حقايق بونلردر .

محقق اولان جهت شوکه : روح دينيلن کيفيت ايله جسد آراسنده

بك صيقى برارتباط ومناسبت وار. فعاليت روحيه‌نك امكان وسلامتى، جملهٔ عصبيه‌نك وجود وسلامتنه محتاج. جملهٔ عصبيه‌نك سلامتى‌ده دوران دم، تنفس، تغدى، حرارت، الكتريقيت، وسائره كبى برچوق وظائف وعواملك وجودوانتظاميله مشروط.

روح ايله جسدى يكديكرينه ربطايدن بوعواملك جمله‌سنى برزنجيره وهر برينى زنجيرك خلقه‌لرينه بكزه‌ته بيليرز. بوخلقه‌لردن بريسى مفقود اولسه، ارتباط بوزوليور. جملهٔ عصبيه‌نك وظيفهٔ اصليه‌سى، تحركى نقل ايتمكدر.

اشكال تحرك

بالاده‌كى قيود احترازيه‌يى نظر دقتدن دور طوتمامق شرطيله حيوانات عاليه‌ده تحرك، اوچ شكلده تظاهر ايدييور، دييه‌بيليرز:

١ — فعل منعكس [Réflexe]،
٢ — سوق طبيعى [Instinct]،
٣ — زكا [Intelligence]،

فعل منعكس: برعضويتك، تأثير خارجى‌يه جواب اولان فعلى‌در.

سوق طبيعى: عضويتده بذاته وقوع بولان وغايه‌سى عضويته مجهول قالان فعلدر.

زكا: عضويتده بذاته وقوع بولديغى حالده غايه‌سى عضويته تماماً وياقسماً معلوم اولان فعلدر.

تظاهرات روحيه

ذوى الحياتده روحك تظاهرى ايكى صورتله‌در.

١ — وجدان [Conscience]،

٢ — [حرکت Mouvement] ،

فی الواقع تظاهرات روحیه‌یی فهم ایچون وجدان وحرکتدن باشقا آلت یوقدر. هرفرد، کندی بنلکنی یعنی کندی روحنك تظاهراتنی بیلمك ایچون وجداننده باشقا واسطه‌یه مالك دکلدر .

کندی بنلکی خارجنده‌کی موجوداتك تظاهرات روحیه‌سنی ایسه اوموجوداتده‌کی حرکت واسطه‌سیله بیلیر .

مثلا : برطاشی روحسز وفعالیت روحیه‌دن محروم بیلیرز . نیچون ؟ چونکه حرکات ارادیه وذاتیه‌دن محرومدر . لکن اوتن ، قوشان ، یی‌ین ، یاوریلرینی آرایان برقوشك ، شو حرکاتندن ، شوفعالیت روحیه‌سندن ، جانلی اولدیغنه حکم ایده‌رز .

بر آوجی کلیر، قوشجغزی نشان آلیر ، تفنکنی پاطلادیر ، قوش دوشر ، اولور. آرتق نه اوتمه، نه‌یمه ، نه‌یاوریلری آرامه‌قالیر . تعبیر آخرله حرکات ذاتیه وارادیه محواولور. بزده بردقیقه اول « جانلی » دیدیکمز قوشی ، شیمدی طاش کبی جانسز کوریرز .

حرکت منعکسه

Mouvement Réflexe

برعصب، تأثیر خارجی وداخلی ایله ، برمبدأده ، اکر تأثیر خارجی ایسه [مبدأ سطحی Périphéri] ده تحریك ایدیلیر . عصب ، بو تحریکی مرکزه قدر سوق ایدر . مرکز ، بوتأثری ، اعصاب ناقله واسطه‌سیله عضلاته قدر ایصال ایلر ، عضلات‌ده تقبض ایدر. شوحالده حیوان ، برتحریك خارجی‌یه برحرکتله ، برجوابله مقابله ایتمش اولور.

برموجود بسیط ومتجانس الاعضا اولان [حجیره Cellule]ده بو

عمليات، برعضو يعنی بالذات مجيره طرفندن ايفا ايديلير. لكن موجودات عاليه‌ده بو عمليات :

١ — تأثير خارجی‌يی مركزه نقل ايدن برعصب حسی ،

٢ — بو تأثيری قبول ايله تكرار ناقله چويره‌ن برمركز عصبی ،

٣ — مركزدن آلديغی تأثيری عضله‌يه سوق ايدن برعصب ناقل ومحرك ،

٤ — تقلص وتقبض ايدن برعضله ، واسطه‌سيله اجرا اولونور.

ايشته كوريليوركه حركت منعكسه : بر تأثير خارجی واسطه‌سيله متأثراولان جملهٔ عصبيهٔ مركزيه طرفندن حصوله كتيريلن حركت عضليه‌در .

مثلا كوزمزه شديد بر ضيا چارپديغی وقت ، آنياً وبلا اراده [دها دوغريسی صرف اراده‌يه وقت قالمقسزين] كوزقاپاقلرمز تقبض ايدر ، كوزمز قاپانير .

بو قبيل افعال منعكسه‌ده اراده‌مزك هيچ بردخلی يوقدر . حتی صرف اراده ايتسه‌ك بيله كوزمزی قاپامقدن ، كوز قاپاقلرينی تقبضندن منع ايده‌مه‌يز .

مع مافيه بو فعل منعكس « غيروجدانی » دكلدر ، زيرا كوزمزك قاپانديغنی پك كوزل بيليورز. ديمك كه وجدانی حركات منعكسه واردر.

بعض افعال منعكسه ايسه تماماً غير ارادی می‌در ، دكلی‌در؟ حقيله كسديريله‌ميور. مثلا محاربه‌يه كيرن برعسكر ، باشی اوجندن ويزلدايه‌رق كچن قورشونلر سببيله باشنی ايكر. بو حركت غيرارادی برفعل منعكس می‌در؟ يوقسه برفعل ارادی می‌در ؟

قماش بيچن برترزی ، مقاصلك حركاتنی تنظيم ايدييورمش كبی ،

آغزینه برشکل غریب وحرکتلر ویریر. عجبا بونلر ارادی می‌در؟
بعض مدققلر، بوکبی افعالك صرف اراده ایله ترکی ممکن اولدیغنی نظر دقته آلارق بر طاقم حرکات منعکسه‌یی‌ده افعال ارادیه صیراسنه صوقمق ایستیورلرسه‌ده بونده‌کی افراط بدیهی‌در. حرکات منعکسه‌نك کافه‌سی ادامهٔ حیاته خدمت ایدرلر.

سوق طبیعی

Instinct

سوق طبیعی، افعال منعکسه ایله افعال ارادیه آره‌سنده برفعلدر. سوق طبیعی فعلنی اجرا ایدن عضویت بوفعلدن مطلوب اولان غایه‌یی بیلمز ایسه‌ده بوقبیل افعالك هپسی غایت آچیق برصورتده عضویتك ادامه وتکامله خدمت ایدرلر، برحالده‌که بو افعالی، تظاهراتی اعتباریله افعال ذکائی وارادیه‌دن فرق ایتمك مشکلدر. مثلا برقوشك کوردیکی سینکك اوزه‌رینه آتیلماسی، حرکت منعکسه‌نك برنوع متکاملی دیه قبول اولونا بیله‌جك سوق طبیعیلردندر، لکن یرده کوردیکی بردکنك پارچه‌سنی غاغاسیله آلوب آغاجك تپه‌سنه چیقارماسی واوراده بودکنکله بریووا یاپماسی حرکت منعکسه‌دن پك چوق اوزاقلاشمش برفعلدر.

شو کتیردیکمز مثال حیوانلرده کورولن سوق طبیعیلرك الك بسیطلرندن اولوب بونلرده ذکای انسانیی تقدیر وتحیره دوچار ایده‌جك قدر مکمل ومفصللری واردر.

سوق طبیعی ارثی، جبری وکور کورینه‌در، زیرا بو افعالی

اجراایدن حیوانده حافظه ووجداندن برر مقداری موجود اولسه بیله مادامکه فاعل فعلندن منتظر اولان غایه‌یی محاکمه وتقدیردن عاجزدر ، فعلی افعال زکائیه‌دن اولمیوب سوق طبیعی نوعندندر. شوراسی ده شایان دقتدرکه سوق طبیعی توارث صورتیله انتقال ایتدیکی حالده افعال زکائیه ارثاً انتقال ایتمز. انتقال ایدن یالکز استعداددر. مثلا افعال زکائیه‌دن اولان یازی یازمق بابادن اولاده انتقال ایتمز ، مطلقا اوکره‌نیلیر. دقتلی باقیلیر ایسه کورولورکه سوق طبیعی ایله افعال زکائیه چوق کره یکدیکرینه ضد ومغایراولورلر . زکا تکامل ایتدکجه سوق طبیعی آزالیر . بوسببله سوق طبیعیده زکانك دخلی اولمدیغنه حکم ایدیله‌بیلیر .

حرکات منعکسه ایله سوق طبیعینك اك مهم فرقنه کلنجه : حرکت منعکسه خارجی وداخلی برقوتك تأثیریله حصوله کلیر . تأثیر نه قدر شدید اولورسه قابلیت تحرك اودرجه شدتله متأثر اولور وحرکات منعکسه‌ده تأثیر ایله متناسب بردرجه‌ده وقوعه کلیر . سوق طبیعی‌ده ایسه تأثیر خارجی اهمیتسز وبعضاً هیچدر .

شو سرد ایتدیکمز ملاحظاتدن اکلاشیله‌جغی اوزره سوق طبیعی ذوی‌الحیاتده اجرای فعالیت ایدن قوانین عمومیه‌دن آیری بر شی کورمك نه‌درجه مشکل ایسه حرکات منعکسه‌نك یالکز کمیةً متزاید بر شکل متکاملی اولدیغنی ادعا ایتمك‌ده او قدر مشکلدر . حرکت منعکسه ایله سوق طبیعی آراسنده کیفیةً دخی فرق واردر .

بو حقیقت انکار ایدلدیکی کبی سوق طبیعی‌یی « یالکز قوانین میخانیکیه » ایله ایضاح لازم کلیرکه بوکا امکان یوقدر . انکاری ممکن اولمایان جهت ، هر هانکی نام آلتنده اولورسه اولسون ، بوتون اشکال فعالیتك ، قوانین وجودك یکدیکریله اولان مناسبت وارتباطی‌دره

شوقدرکه هر شکل فعالیت دیکر بر شکلدن یالکز کمیةً دکل ، کیفیةً دخی متفاوتدر .

سوق طبیعی ، محافظ حیاتدر ، دیمشدك . بو بر حقیقت مثبته‌در . هر حیوانك سوق طبیعیسی « بالضروره Fatalement » ظهور ایتمکله برابر او حیوانك محافظهٔ حیاتی ایچون اك موافق ، اك معقول واك سهل اولان صورتدر . هر حیوانك سوق طبیعیسی ایله عضویتی آراسنده مناسبت وموافقت تامه کورولیور . سوق طبیعی ایله عضویت [Organisme] آراسنده بو موافقت اولماسایدی ، حیوانك دوام حیاتی ، ادامهٔ نسلی ممکن اولمازدی .

حرکات منعکسه بحثنده ، مؤثر خارجی‌نك قوتیله بو تحریکه جواب اولان حرکت منعکسه‌نك قوتی متناسب اولدیغی سویله‌مشدك . ایکی حد آراسنده‌کی بو مناسبتدن ناشی بسیط حرکات منعکسه « بوتون حیوانلرده همان عینی صورتله » ظهوره کلمکده ایکن سوق طبیعی افعالنده ، کیفیت بویله دکلدر . اهمیت ، مؤثر خارجی‌نك ویردیکی تأثیرده دکل ، حیوانك یعنی عضویتك بو تأثیره ویردیکی جوابده‌در . بنابرین عینی تأثیر خارجی « مختلف عضویتلر اوزرینه اجرای تأثیر ایتدکده حصوله کتیردیکی سوق طبیعی افعالی پك متفاوت اولور . » مثلا بر أت پارچه‌سی ، أت قوقوسی ، کچی ایله کوپك اوزه‌رنده عین تأثیر ایقاع ایتمز ، تعبیر آخرله بو تأثیره هر ایکی حیوان آیری شکلده سوق طبیعیلرله جواب ویریرلر .

حرکات منعکسه‌ده مؤثر ، متأثر واثر آراسنده نسبت موجود اولدیغی ایچون ایضاحی قولایدر . لکن سوق طبیعی‌ده مؤثر خارجی وداخلی یا پك خفیف ویاخود ده عادتا حس ایدیله‌جك درجه‌ده اولدیغی

حالده جوابی [یعنی سوق طبیعی افعالی] مؤثرله نسبت قبول ایتمیه جك درجه‌لرده متفاوت ، مرکب ، متوالی وشدیددر . برحالده که بعض سوق طبیعی افعالی ، اك متین زکالری حیرت وتقدیرلره غرق ایده جك قدر صنعتلی اولور . آریلرده ، قوشلرده کورولن افعال کبی .

آری ، قارینجه کبی حیواناتك سوق طبیعی ایله حصوله کتیردکلری مصنوعات ، بعض وحشیلرك زکالریله حصوله کتیردکلری آثاره فائقدر. بویله ایکن حیواناتك شو مصنوعاتنده اراده وزکانك هیچ برتأثیری یوقدر . بونلر ، حرکات ارادیه دکل ، یکی برکیفیته مالك حرکات میخانیکیه‌در .

حیوان ماضی‌یی بیلمز ، استقبالی دوشونه‌مز . یاپدیغی افعالی یاپمامق الندن کله‌مز . حیوان ، صرف اراده وزکا ایله ، یاپدیغی افعالی ترقی ایتدیرمکدن ، تدنی ایتدیرمکدن ، عاجزدر . بوخصوصده اونکله برساعتك ، برماکینه‌نك هیچ برفرقی یوقدر .

دقت ایدیله‌جك نقطه شودرکه زکا ایله سوق طبیعی‌یی آییران جهت ، هرایکی منبعدن ظهور ایدن افعالك شکللری دکلدر . مثلا برقارینجه‌نك [سوق طبیعی ایله] یاپدیغی یووا ، شبهه‌سز بروحشی‌نك [زکاسیله] یاپدیغی قابا کلبه‌سندن دها صنعتلی‌در . لکن قارینجه یاپدیغی ایشی «مقصدی محاکمه ایده‌رك ، غایه‌یی بیله‌رك » یاپمامشدر . افعال زکائیه‌نك سوق طبیعی‌دن فرقی ایسه برنجیلرده ارادی وغایه‌نك معین اولماسی ، ایکنجیلرده ضروری وغایه‌نك مجهول بولونماسی‌در .

حیوانات سفلیه‌ده سوق طبیعی چوق قوتلی‌در . انسانده ایسه معنای تامیله سوق طبیعی یوق کبی‌در ، زیرا شکلی زکائی اولدیغی حالده اراده ومقصدی شامل اولمایان هیچ برفعل انساندن صادر اولماز . انسان ، عمومیتله

هر فعلنك نه ایچون جریان ایتدیکنی، بر ایشی هانکی غایه ایچون یاپدیغنی بیلیر. شو حالده ایسه انسانده کی سوق طبیعی افعالی، افعال ذکائیه شکلنه کچمش دیمکدر.

سوق طبیعی یی ایضاح ایچون [تمثل Transformisme] و [تکامل Evolution] دستورلرینه و [داورین Darwin] ك نظریه لرینه مراجعت ایدیلیور. بو دستور و نظریه لر موجبنجه سوق طبیعی، عضویتله متناسب یعنی سوق طبیعی، عضویتك بر اثری اولوب عضویت ایسه [وسط ـ محیط Milieu] ك اثری دیمکدر. شو حالده سوق طبیعی محیطك اثر ابداعی اولویور.

غایت بسیط کوروان بو اصول ایضاح، علوم طبیعیه ده کی افکاره موافق ایسه ده مع التأسف همان هیچ بر شیئی ایضاح ایده میور، صوك « نیچون » لر جوابسز قالییور. زیرا بو قاری ده درمیان ایتدیکمز کبی سلم تکاملده یالکز [کمیة Quantitativement] دکل [کیفیة Qualificativement] دخی انضمام و تغایر وار.

[وراثت Hérédité] فکرلرندن دخی بو مبحثده استفاده اولونمق ایسته نیلیور. اکر بو فکرلر، یعنی عضویت، محیط، وراثت، غایه، تکامل فکرلری دها عالی و وحدت وجودی معلن فکرلرله تقویه ایدیلمزسه، بالضروره [تصادف Hasard] ه و [کیف Caprice] فکرلرینه یول آچارکه بوندن دها غیر فنی بر چیغیر اولاماز.

سوق طبیعی، فاعلنه نسبتله غیر ذکائی ایسه ده سوق طبیعی افعالنده اثر ذکا بولوندیغی غیر قابل انکاردر. شو حالده [مادام که بو افعالك فاعللری، بو فعللری ذکالریله یاپمیورلر] بو افعالده کی ذکا و معقولیت نره دن کلیور؟

بو مهم سؤاله جواب اوله‌رق دینیورکه: قوانین طبیعیه‌دن!! قوانین طبیعیه‌درکه حیاتی محافظه واونی دها عالی برشکله افراغه اوغراشیور.»

لکن قوانین طبیعیه نه‌در ؟ آنجق عقل انسانیده بر موجودیت ذهنیه صاحبی اولان [مجردات Abstractions]

موجودیتی وهمی وذهنی اولان قوانینه بو درجه مهم بر وظیفه عطفی انجق برصورتله ممکن اولور ، اوده قوانینی بر [وجود Etre]ه عطف وربط ایدرسه‌ك. عکسنی التزام ایدرسه‌ك ، هیچ برشی ایضاح ایتمه‌مش وتملسز برفرضیه بناسی قورمش اولورز .

سوق طبیعی‌ده ز کانك دخلی بولونمایشی ، حیوانات عالیه‌ده ز کانك بولونمادیغنی اثبات دیمك دکلدر. برقسم حیواناتده دخی علی مراتبهم ز کادن اثر واردر .

وجدان

Conscience

وجدانك تظاهراتی دکل ، صورت حدوثی واساسلری حقنده تتبعات حاضره چوق نقصاندر .

عندالتحلیل وجدانده :

١ — [احساسات Sensations]

٢ — [جهد Effort]

٣ — [حافظه Mémoire]

٤ — [حس واحدیت Unité de l' Etre] کبی دورت عنصر ضروری واردر .

وجدان حقنده علم احوال الروح عمومی‌نك سویلیه‌جکی سوزلك

آزدر. بو مبحثك تحليلات وتفصيلاتنی احوال الروح تجربی ده كوره جكز.

وجدان سالم حيوانيتك اورطه درجه‌لرنده مبادی حالنده بولونديغی ودرجه‌لر يوكسلدكجه وجدانكده توضح وتكامل ايتديكی الك معقول فرضيه‌لردندر.

بعض فيلسوفلر، حيواناتده وجدان بولونماديغنه قائلدرلر. بوكون بودعوايه «فنی» نظريله باقيلاماز. واقعا حيوانلرده‌كی وجدانك كيفيت وكميتی مجهول ايسه‌ده بومجهوليت، اونلرده وجدانك موجوديتنی انكار ايچون برسبب مشروع دكلدر. مثلا بركدی‌نك قويروغنه باصديغمز وقت برصدای اشتكا واضطراب چيقارير. بوصدانك برفرياد وجدانی اولديغنه حكم ايتمه‌مك ايچون المزده برسند يوقدر.

وجدانك تكاملی، زكانك تكامليله مترافق اولديغی كورولیور.

نتيجه

احساسات، حافظه، افكار واراده كبی مباحث علم احوال الروح تجربی ده تدقيق اولوناجقدر. شيمدی‌يه قدر كچن مباحثدن آكلاشيلاجغی اوزره علم احوال الروح عمومی، فيزيولوژی ايله بالذات مباحث اصليهٔ روحيه آراسنده بركچيد تشكيل ايديور. بوكچيد علمندن چيقاريلان نتيجه‌لر ايسه، هرمدققك سالك اولديغی مسلك فلسفی‌يه كوره تبدل ايدر. بعده افراط وتفريطی مشعر نتايج تاليه‌سندن تجريد ايدلمك اوزره اول امرده بوعلمدن استخراج اولونان نتيجهٔ اساسيه‌يی نظر تدقيقدن كچيره‌لم:

بركتله‌يه انتقال ايدن قوت، اوكتله‌ده محفوظ وموجود قالير. مثلا [ك] كتله‌سنه [ف] قوتی انتقال ايتديكی وقت، واقعا بوقوت

حرارت ، حرکت ، الکتریقیت ویاخود ترکیب کیمیوی کبی اشکاله استحاله ایتمش بیله اولسه ، ینه عینی کمیتله اوکتله‌ده موجوددر . لکن [ك] کتله‌سنده [ق] حرفیله اشارت ایده‌جکمز بر [قوهٔ مختفیه Force latente] بولونسه ، [ف] قوتی کتله‌یه انتقال ایتدکده ایکی قوتك مصادمه‌سی اوزه‌رینه‌اوکتله‌نك افراز ایده‌جکی قوت [ف] دکل [ف زائد ق] در .

مواد مشتعله‌ده کیفیت بومرکزده‌در . بعضاً خارجی برقوتك مصادمه‌سیله قوهٔ مختفیه‌نك فعالیته کلمه‌سی اوزه‌رینه حاصل اولان قوت ، قوهٔ محرکه‌یه نسبتله چوق بویوك ومهمدر . مثلا برقیغیلجم برفوچی دینامیتی اشعال ایدر . بونده قوهٔ مؤثره وخارجیه اولان قیغیلجم [ف] قوهٔ مختفیه اولان [ق] ه نسبتله پك اهمیتسزدر . بعضاً بوقوای خار- جیهٔ مؤثره ، قوهٔ مختفیه‌یه نسبتله اودرجه اهمیتسز واقل اولورکه آرتق اهمال ایدیله‌رك حسابه ادخال اولونماز وکتله‌نك افراز ایتدیکی قوتکه [ف زائدق] در ، [ق] ه مساوی اولور .

کرك عصبی اولسون ، کرك عضلی اولسون ، هر [نسیج Tissu] ك خاصهٔ فطریه‌سی « قابل تحرك » اولمقدر . لکن انسجهٔ مختلفه‌ده بولونان قوای مختفیه عینی کمیتده دکلدر . بوقوت ، سلم عضویت چیقیلدقجه تزاید ایدر . منظومهٔ عصبیه‌نك حجیراتی ، اك فضله فعالیت مختفیه‌یی احتوا ایدر . حیوان نه‌درجه متکامل اولورسه ، جملهٔ عصبیه‌سی اوقدر چوق فعالیت مختفیه‌یی حاویدر . هرحیوان ، اك اهمیتسز برقوهٔ خار- جیه‌نك تأثیریله اشتعال ایدن بر « قابل اشتعال میخانیکیت » دیمکدر .

بورایه قدر اولان مسرودات ، تجاریب قطعیهٔ فنیه اوزه‌رینه مؤسس اولدیغی ایچون هیچ برشی دینیله‌مز . لکن بوندن چیقاریلان

استدلالات‌ده افراط وتسلك غيرتى كوروليور . مثلا حجيراتده قوتك اصلى كيمووى‌در ، ديڭيليور . شوحالده ايسه قوۀ ميخانيكيه‌ايله قوۀ حياتيه‌ارااسنده «كيفيةً» دخى برفرق كورولميور وحيات ، بر [وظيفۀ كيمويه Fonction chimique] وذوى‌الحيات طرفندن منتشر قوا ، قواى كيمويه اولويور .

حياتى قوانين ميخانيكيتدن عبارت‌عدايدنلر ديورلركه : انسجۀ ذوى‌الحياتده‌كى قابليت تحرك خاصه‌سنه ايقاع‌تأثير ايدن قواى خارجيه، حساسيتى‌ده تحريك ايديور [يعنى وجدان حالتنى ميدانه كتيرييور] برحالده‌كه [ف] قوۀ‌خارجيه‌سنك تحريكنه‌حركات‌منعكسه درجه‌سنده عضويتك جوابى اولان [ف زائد ق] يرينه بودفعه جواب [ف زائد ق زائد ل] اولويور، يعنى اولكى‌جواب يالكز بسيط برحركت ايكن بودفعه‌كى جواب [ل] حالت وجدانيه‌سيله مترافق وبنابرين « حظ واضطراب » شكلنده برجواب‌اولويور . »

ايشته بوتون معماومشكلات‌بوراده‌در ، زيرا اسرارحيات‌بوراده باش‌كوسته‌رييور . « وجدان وحساسيت » ديديلان وقوۀ ميخانيكيه ايله كيفيةً هيچ برمناسبتى اولمايان بوحالت نره‌دن كلدى ؟ ينه‌مفرطلر ديورلركه: زكا، حافظه وخاطره‌ايله مترافق برقابل اشتعال‌ميخانيكيت ظن اولونيور . » بودرجه مهم برمسئله‌ده « ظن » كافى‌دكلدر . ظن ايله‌فن براَرايه كله‌مز . كذا زكاى انسانى‌يى ايضاح ايچون حيوانات متوسطه‌ده‌كى « اقل درجه‌ده‌كى زكا » يى ارائه‌ده كافى دكلدر . زيرا معما اولان زكانك كميتى دكل ، كيفيتى‌در .

كذاقوۀ ميخانيكيه‌نك‌قوۀ‌حس وزكادرجه‌سنى بولماسى‌ايچون‌طبيعتك ملیارلرجه عصر صرف مساعى ايتديكنى سويله‌مك‌ده ايضاح ورفع

مشكل ايچون كافى دكلدر ، زيرا معما ، ميخانيكيتده متظاهر اولمايان بر كيفيتك نه‌قدر مدتده ظهور ايتديكنده دكل ، ناصل و نيچون ظهور ايتديكنده‌در . بشريت ايچون اساسلر و بو ميانده « اساس حيات » دائما مجهول قالاجقدر . زيرا سپنسرك ديديكى كبى معرفت بشر هر هانكى عموميته واصل اولسه ، اونك ده فوقنده دها عمومى و بالنهايه بر [غير قابل معرفت . Ineconnaissable] واردر .

علم احوال الروحك موضوعی

Objet de la Psychologi

برنجی مبحث : وجدان

Conseience

طبیعت وجداننه . [Nature] — وجدان : روحك کندی کندینی وصفحات وعملیاتنی آنیاً بیلیشی » در . فی الواقع اکر حس ایتدیکمزی حس ایتمه‌سه‌یدك ، حس ایتمه‌مش اولوردق ، ناصل که تفکر ایتدیکمزی تفکر ایتمه‌سه‌یدك، هیچ تفکر ایتمه‌مش صاییلیردق. دیمك که احساساتی حس ، افکاری تفکر وجداندر .

خواص وجداننه [Propriétés]—وجدانك بللی باشلی اوچ خاصیتی واردر .

اولا : وجدان، بالجمله افعال روحیه‌نك« شکل اساسی ومشترك»ی در . احساسات ، افکار ، تأثرات ، افعال ارادیه کبی بالجمله افعال روحیه، وجدانك صفحاتندن باشقه برشی دکلدر . بوتون بوافعال ، بزم طرفمزدن آنیاً حس ایدلمك ، تفکر ومشاهده اولونمق خاصه‌سنی حائزدرلر . مکان فکری اولمایتجه حرکتی تصور ایتمك ناصل ممکنسز ایسه ، اونلرده بوخاصه‌یه مالك اولماسه‌لر ، تصور وتلقی ایدیله‌مزلردی.

وجدانك بوخاصهٔ مشهوره‌سی بوتون روحیون طرفندن قبول ایدیلیور . باشده آریستو اولارق ، ویقتور قوزه‌ن ، فره دریق بویه ومشهور استوارت میل بوخاصه‌یی قبول ایتدکاری حالده‌رووایه‌قولار، ژوفرووی ، ره‌ید ، دوغالد ستوارت واسقوچیا مدرسهٔ روحیه‌سی

قبول ایتمیور . اونلره کوره : وجدان ، افعال روحیه‌نك شکل مشترکی یعنی جوهری دکلدر . بالعکس وجدان ، افعال روحیه اوزه‌رینه برضمیمه ، برحادثهٔ منضمه ، برعارضه‌در . »

اونلره کوره وجدان ، برشکل مشترك دکل ، آیریجه بر خاصهٔ روحیه اولوب برنوع [حاسهٔ صمیمیه Sens intime] ، [فهم فؤادی Perception intime] در . [*] بوفکره کوره وجدان ، افعال روحیه‌دن ذاتاً آیری برشی اولدیغی حالده دیگر خواص روحك افعالنی ضبط وفهم وحادثات روحیه‌نك تعاقبنی سیران ایدر .

بوایکی فکری ایضاح ایچون برمثال کتیره‌لم . دره کنارنده اوطوروب صویك جریاننی ، چمنلری ، چیچکلری ، تنزهه چیقانلری سیر ایدن بر آدم تصور ایدیکز . اسقوچیالیلره کوره وجدان بوسیرجی آدم دیمك اولوب دره ، جریان ایدن صو ، چمن وچیچك ، تنزه ایدن آدملر افعال سائرهٔ روحیه‌یه مثالدر . سیر ایدن آدم آیری برشی ، سیر ایدیلنلرده آیری آیری شیلردر . وجدانی افعال روحیه‌نك شکل مشترکی عد ایدنلره کوره ایسه سیرجی آیری ، سیر ایدیلنلر آیری شیلر دکلدر .

بوایکی فکردن هانکیسی طوغری‌در ؟ ا کثریته کوره روحی شکل مشترك کورن فکر . دیگر فکرك دوغری اولماسی ایچون « غیر وجدانی » یعنی وجداندن آیری وخارج افعال روحیه‌نك امکان ووقوعنی اثبات لازمدر .

---

[*] اشاغیده کوریله‌جکی اوزره بوفکر ، وجدانك یالکز ایکنجی شکلی حقنده دوغری ایسه‌ده شکل اصلیسی حقنده دکلدر .

غیر وجدانی افعال روحیه بولوندیغنی اولاحکیم شهیر « لیبنیچ » ایما ایتمش وبو نظریه‌یی اك زیاده مشهور «شوپنهاور»، فلاسفهٔ طبیعیوندن « تن » و « دوهارتمان » مدافعه ایتمشدر .

« لیبنیچ » دییورکه : دکزك شماتتنی ایشیدییورم ، بوشماتتی طالغه‌لرك چیقاردیغی صدالرك مجموعی میدانه کتیرییور . شو حالده هر طالغه‌نك چیقاردیغی صدایی‌ده دویمام لازم کلیردی . حالبوکه دویمیورم . »

« تن » دییورکه : حرکت دوریه‌سنی برثانیه‌ده اکمال ایدن ایکی بیك دیشلی برتکرلك تصور ایدیکز که هردیشی برتحته‌یه چارپه‌رق صدا حاصل اولویور . بودیشلرك بر برینه‌ اك یقین اولان ایکیسندن ماعداسنی قیریکز . قالان ایکی دیش [که برثانیه‌نك انجق بیکده برقسمنی اشغال ایده‌جکدر] حس وتقدیر ایدیله بیله‌جك برصدا چیقاریر . لکن بو ایکی دیشك بریسنی دها قیرسه‌کز قالان تك دیش هیچ برصدا چیقارماز ، حالبوکه ایکی دیشك چیقاردیغی صدانك یاریسنی بودیش چیقارییوردی . » تن دیکر برمثال ایراد ایلیور : برثانیه دوام ایدن براحساس بصریٔ وجدانی . [٤٦١] بیلیون غیروجدانی احساساتدن مرکبدر . زیرا که احساساتك سببی اولان اهتزازات اثیریه [طیف شمسی‌ده‌کی قویو قیرمزی رنکك سیری] نك اك اغیر تعاقبی ثانیه‌ده [٤٦١] بیلیون اهتزازدن عبارتدر . »

انکلیز « هامیلتون » علاوه ایلیور . براورمانه اوزاقدن باقدیغمز وقت ، بریشیللك کوریرز ، لکن بویشیللکی میدانه کتیرنشی ، اغاجلرك یاپراقلری‌در ؛ برایسه یشیللکی کوردیکمز حالده بونك محصلی اولان یاپراقلری کوره‌مه‌یز . دیمك که شو فعل روحیٔ وجدانی‌یی ،

وجداناً فرق ایتمدیکمز بر چوق انفعال روحیهٔ غیر وجدانیه میدانه کتیریيور.»

بوتون شو امثال ومدعیاتله اكلاتیلمق ایستهنن شی ، انفعال روحیهٔ وجدانیهنك ، انفعال روحیهٔ غیر وجدانیهدن ترکب ایتدیکی وغیر وجدانی انفعال روحیهنك موجودیتیدر . بودهشویله بر دستورله افاده اولونیور : « برعلت ، برحادثهٔ روحیه میدانه کتیریرسه، بوعلتك برجزؤی ، حادثهٔ مبحوثهنك برجزؤنی میدانه کتیرمکه بورجلودر.» بودستور فناً منازع فیهدر . معمافیه بو دستوردن چیقاریلا بیلهجك نتیجه ، غیروجدانی انفعال روحیهنك وجودینی ادعا ایدنلره دلیل اولاماز . برحادثهیه علت اولان شی ، ضعیفلرسه ، اوعلتك میدانه کتیردیکی حادثهده ضعیفلر ، بوراسنه شبهه ایدیلهمز ، لکن علتك ضعیفلهمهسی حادثهنك تبدیل طبیعت ایتمهسنی موجب اولاماز. شوحالده بالادهکی مثاللردن مثلا تکرللك مثالندن چیقاراجغمز محقق نتیجه ، صدا چیقارمایان دیش دیکر صداچیقارماز دیشلرله برلهشیرسه ، صدا چیقاراجغی دکلدر ، بالعکس ضعیفلغی سببیله چیقاردیغی صداوجدانجه ضبط ایدیلهمهین بردیش، دیکر بویله دیشلرله برلهشیرسه،چیقارهجقلری صدای مشترك وجدانجه حس وضبط اولوناجغیدر .

وجدان خارجندهمستقل انفعال روحیهطرفدارلرینك ادلهسلسلهسنك قیمتیهپ منازعفیهدر . معمافیه غیروجدانی انفعال روحیهنظریهسندن چیقاریلان نتیجه چوق مهمدر . « شوپنهاور » اصل کائنات اولارق « غیروجدانی یعنی کندی کندینی بیلمزبراراده تعبیر آخرله تحولاتنده اشکال وجدانیه آلابیلن بر قدرة میخانیکیه » فرض ایدییور . « دوهارتمان » جناب حق یرینه« محروم وجدان و آنجق سیرنهائیسنده

« وجدان » مرتبه‌سنی بولان برفکر » اقامه ایدییور .

بو مبحث صوك درجه مهم ودها زیاده تعمیقنه ماڤوق الطبیعه علمی صلاحیتدار ایسه‌ده برز بوراده برازدها ایضاحات ویرمکی موافق بولیورز. بو مسئله‌یی ایکی مهم نقطه‌دن تدقیق ایده‌لم . اولا « فعل روحی » نه‌یه دییورز ؟ هیچ شبهه یوق که وجداناً مفهوم ومضبوط اولان افعاله . اکر وجدانك ضبط ایتمدیکی افعاله « روحی » صفتنی ویره‌جك اولورسه‌ق ، دوران دم وهضم کبی افعال فیزیولوژیه‌یه‌ده افعال روحیه دیمك لازم کلیر. بنابرین [افعال روحیهٔ غیروجدانیه Faits psychologiques inconscients] ترکیبی غایت معناسز ومتناقض بر ترکیبدر . هرهانکی فعل که وقوعنده وجدان طرفندن ضبط وفهم اولونماز ، اوفعالك ماهیت واساسی نه‌اولورسه اولسون ، غیروجدانیدر .

غیر وجدانی افعالك اجتماعندن بر فعل روحیٔ وجدانی حاصل اولاجغنی ادعاسنه کانجه : بو «صفری یوز کره صفرله ضرب ایدرسه‌ك ، برعدد حاصل اولور .» ادعاسی قدر بوشدر . هرنه‌مقدارده اولورسه اولسون ، صفرلرك جمعندن ینه‌صفر حاصل اولور . غیر وجدانی افعالك جمعندن دخی ینه غیروجدانی افعال میدانه کلیر .

شیمدی شوسوألی تدقیق ایده‌لم : افعال روحیهٔ وجدانیه ، غیر وجدانی بر شکل آلا بیلیرمی ؟ بوسؤاله هرکس کبی برزده « أوت » جوابنی ویریرز . نیجه افعال روحیهٔ وجدانیه‌مز وارکه تکرر واعتیاد سببیله آرتق وجدانمز اونی فهم وفرق ایتمه‌مکه باشلار ، هوای نسیمی تضییقنی حس ایتمیورز . کیدیکمز البیسه‌نك وجودمزه اولان تماسنی‌ده حس ایتمه‌یز .

مع‌مافیه بوکبی افعالده بعضاً کورولیرکه مفقود اولان حس دکل ،

فهم وفرقدر ، يعنی وجدانمز اوفعلی ضبط ایدییورسه‌ده ، فهم ایتمیور
مثلا : یوکسك سسله اوقونان برکتابی دیکله‌یه‌دیکله‌یه اویویان برآدم ،
قرائت کسیلدیکی اویانیر. دیمك که کندیسنده حاسهٔ سمع عاطل دکلدی .
حتی اویقوسی « قرائتی استماع » سایه‌سنده ایدی . قرائت کسیلدیکی یعنی
بیتدیکی کبی اوده اویاندی. لکن اویویان آدم ، قرائتی دویدیغنی، احساسی
بیلیورمی ایدی ؟ یعنی وجدانی می ایدی ؟ خایر . ده کرمانجی کبی بعض
کورولتی دیکله‌یه‌رك اویومغه آلشقین آدملرك کورولتی کسیلدیکی کبی
اویاندیغی مشهوردر .

بعض آدملر واردرکه نیت ایتدیکی ساعتده اویانیر. نیجه احساسات
وارکه وجدانجه مفهوم ومعلوم دکلدر . مثلا حسیات جسمانیه‌مزك
متمادی حرکاتیله مترافق اولان لایحصی کوچوك احساسات، غیروجدانی
قالیر . حسیات کبی خصوصاتده‌ده عین حالت مشهوددر . انجذاب ،
محبت ، نفرت کبی حسیاتمز ، مثلا : انا بابا محبتی ، وطن عشقی کبی
حسیات شدیده ونجیبه‌مز ، دائماو بلاانقطاع وجدانی می‌در ؟ خایر. بونلر
عندالایجاب سطح وجدانه چیقارق وجدانی اولدقلری حالده چوق
دفعه‌ده اعماق وجدانده مضبوط ومخفی قالیرلر .

زکای انسانیده بیله برچوق افعال غیر وجدانیه وار. فهم خارجی
برچوق محاکماتی وحتی استدراکاتی مستلزمدر . بومحاکمه واستدلالر
سایه‌سنده‌درکه افهام واطلاعاتمزی برشیئه عطف وبرمکانه تقییدایده-
بیلیورز. لکن تکرر واعتیادسببیله بومحاکمات واستدلالات غیر وجدانی
قالییور .

والحاصل بالجمله عملیات فکریه‌مزده ، غیروجدانی قالان لایحصی
تفرعات واردر .

لکن بونلرك هیچ بریسی افعال غیروجدانیه‌نك افعال وجدانیه میدانه کتیره بیله‌جکنه دلیل اولمایوب بالعکس « وجداناً مفهومیت » خصوصنك درجاته منقسم اولدیغنه وپك چوق وافعال روحیهٔ وجدانیه‌نك وجداناً فهم ایدیله‌میه‌جك قدر ضعیف بر درجه‌یه اینه‌بیله‌جکنه دلیلدر. تماماً غیر وجدانی افعال ایسه ، روحه عائد اولمایوب جسمه ودماغه عائددر . [*]

ثانیاً : وجدان ، شخصی وغیر قابل مشارکتدر .» هرشخصك وجدانی ، کندینی وکندنده جریان ایدن احوالی بیلیر . هرشخصك حدود شخصیتی ، وجدانکده حدودیدر. دیکر کیمسه‌لرك افکار وحسیاتنی « بالواسطه » بیلمك ممکندر . لکن بلاواسطه وبالوجدان اونلری کیمسه بیله‌مز ، بیلمك ایچون دیکرلرینك عینی اولمق لازمدر.

هیچ کیمسه کندی وجودینی ودماغنی بالوجدان بیلمز، بالوجدان بیلدیکی ، بووجود ودماغك موجودیتنی متوالیاً وجدانه کشف والهام ایدن احساساتیدر . شوحالده مستغنئ ایضاح اولاجغی اوزره هیچ کیمسه ، اشیای خارجیه‌یعنی مکوناتی بالوجدان بیله‌مز ، وینه بیلدیکی کندی احساساتی اولوب بواحساسات ایسه اشیاده‌کی تأثیر مجهول طرفندن ایقاع ایدیلیر.

بوزاده چوق مهم برسؤال وارداولور: بالوجدان، خالقی بیلیرمی‌یم ؟ اکر وجدان ایله جناب باری آره‌سنده عینیت وارسه أوت ، لکن جناب حق وجدانك عینی دکلسه تعبیر آخرله روح ایله جناب صانع

[*] افعال غیروجدانیه حقنده تفصیلات آلمق ایچون کتاب شکلنده دردست نشر اولان تصوف اسلامی مباحثنك « اسرار آدم » فصلنه مراجعت ایدیله‌بیلیر .

آره‌سنده نسبت وجودیه یوقسه بیلینن‌شی ذات باری‌نك حقیقتی دکل ، موجودیت الٰهیه‌سندن وجدان اوزه‌رینه حصوله کان تأثیردن منبعث احساساتدر .

ثالثاً : وجدان، معلومات کشفیه‌نك صورت اصلیه‌سی اولماسی‌در .» یعنی وجدانك علمیله بوعلمك متدائر اولدیغی شی ، عین شیدر . بیلیش ایله بیلینن آره‌سنده ایکیلك دکل عینیت واردر . مضطرب اولمق ومضطرب اولدیغنی حس ایتمك آیری آیری شیلردکلدر . اضطراب، آنجق حسمزده موجوددر . تعبیر آخرله اضطراب ، اضطراب حسنك عینی‌در بوسببه‌مبنی « وجدان وثوق مطلق صاحبی‌در . »

وجدانك صورتلری

Les modes

وجدانك ایکی صورتی واردر . [۱ — وجدان اختیاری [*] Spontanée] ۲— [وجدان منعکس Réfléchie]

وجدان اختیاری — حادثات روحیه‌نك، بوحادثاته مترادف وهمدم ولازم غیرمفارقی اولان معرفتی‌در . بویله‌اولدیغی ایچون‌دوام وشدتجه حادثاته مساویدر .

---

[*] فلسفه‌ده استعمال ایده‌جکمز اختیاری لفظنی ، استعمال عادیسندن چوق فرقلی وبعضاً تماميله ضد بر معنایه آلمقده‌یز . اختیار، بزم قوللادیغمز معناده اراده‌نك ضد تامی‌در. مثلامعنای‌عادیسنده « اختیاریله یاپدی» دیسه‌ك ، کیفیله واراده‌سیله یاپدی معناسی آکلاشیلیر . حالبو فلسفه‌ده « اراده‌سی منضم اولمایه‌رق یاپدی، فعل بذاته واقع‌اولدی . » معناسی آکلاشیلیر .

مثلا اضطراب چکدیکمی بیلمدکجه اضطراب چیکیورم ، دیه‌مم. دوشوندیکمی بیلمدکجه دوشونمش اولامام . ایشلدیکمی بیلمدکجه صرف اراده ایتدیکمی دعوی ایده‌مم. ایشته روحمزده وقوعه‌کلن صفحات وعملیاتمزی، آنیاً ودرحال بیلیشمز « وجدان اختیاری » صورتیدر . یوقاریکی مبحثده بیان ایتدیکمز اوچ خاصیت وجدانیه انجق وجدانك بوصورتی حقنده تماماً دوغری‌در .

وجدان منعکس — وجدانك کندی اوزرینه قاتلانماسی صورتی‌در . » بوکا وجدان متأمل نامنی‌ده ویره‌بیلیرز. وجدان منعکس: روحك کندی حادثاتنی ضبط ، تثبیت وتحلیل ایچون اجرا ایتدیکی جهددر. وجدانك بوصورتنده [حافظه Mémoire] و [دقت Attention] دن استعانه ایتدیکی محققدر . دیمك که وجدانك بوصورتنه « برخاصهٔ مخصوصهٔ روح » اسمی ویریله‌بیلیر .

وجدان منعکس ، کندینه موضوع اتخاذ ایتدیکی فعل روحیدن دائما متأخردر . وبوشکل وجدان ایله فعل روحی دوام وشدتجه هر وقت وبالضروره مساوی دکلدر .

وجدان منعکس، علی‌العموم ، شدت ودوامجه حد اعتدالده اولان افعال روحیه‌ده ممکندر .

چوق شدتلی ویاچوق غیرمنتظر صفحاتده ، هیجانلی وقورقولی زمانلرده وجدان منعکس یامعطل ویامعلق قالیر .

کذا اوزون مدت دوام ایدن صفحات روحیه، بالنهایه تفکر ایدیلمز اولور .

وجدان اختیاری ، مبهم وترکیبی‌در. وجدان منعکس ایسه واضح وتحلیلی‌در .

ایکی صورتك فرقلری

وجدان اختیاری‌ده روح [فاعل] کندینی کندی صفحاتندن آیری کورمز . وجدان منعکس‌ده ایسه ، کندی صفحاتنی ینه کندینه عطف ایتدیکی وکندیسنی افعالنك موجدی وغیریسی فرض ایله‌دیکی ایچون، بوصفحاتنی آیری کوریر . وجدان اختیاری تماماً « بسیط » در . وجدان منعکس ایسه « بن » دی‌ین روح ایله بوروحك کندندن آیری فرض ایتدیکی صفحاتندن « مرکب » در .

وجدان فعالیت

C. de l' Activité

— شیمدی‌یه قدر روحك کندی حادثاتنی وجداندن [بیلمه‌سندن] بحث ایتدك، روح، کندی حادثاتندن ماعدا، اوز موجودیتنی‌ده بیلیر.

اولا روح، کندیسنی ، صفحات مختلفه‌سنك « فاعل » ی اولارق بیلیر . هرفعل روحی ، ایکی حدی احتوا ایدر :

١ — [حادثهٔ روحیه Phénomène psychologique]

٢ — بوحادثه‌یی بالوجدان بیلن [فاعل Sujet] یعنی روح .

شو حالده وجدانی : بوایکی حد یعنی روح ایله حادثهٔ روحیه آره‌سنده‌کی [علاقه Rapport] شکلنده تعریف ایده‌بیلیرز. بوصورتله وجدان، روحك حادثه‌یی مشاهده‌سی تعبیر آخرله روحك حادثه‌یی کشف ایتمه‌سی دیمك اولور. بوتعریف تماماً دوغری ایسه‌ده «وجدان اختیاری» صورتنده « ایکی حدك ، یعنی روح وصفحاتنك شیٔ واحد» اولدیغنی اونوتمامق لازمدر .

افعال روحیه‌ده مضمون اولان روح ، بو افعال و حادثاتدن تجردله کندی کندینی اونلردن آیری اولارق بیلمکه ناصل موفق اولویور؟

تفکر ایله، وجدان صانکه کندی اوزه‌رنده بوکولییور، قاتلانیور؛ کائن تضاعف ایدییور . وجدان کندینی بالوجدان بیلیور ! [وجدانی وجدان Conscience de la conscience]

بونی نه‌صورتله اثبات ایده‌رز ؟ روح [فاعل]ك کندی حادثاتندن ایکی صورتله تمیز ایتمه‌سیله. اولاً : فاعل، بردر، حادثاتی ایسه کثیردر. ثانیاً : روح دائما کندی کندینك عینی [Identique] در، حادثاتی ایسه کچیجی و مختلفدر. کوریلیورکه بر فعل روحی‌یی حصوله کتیرن مناسبتده‌کی ایکی حددن بریسی یعنی روح لایتغیر اولوب دیکر حد یعنی حادثات ایسه دائما متحولدر .

دیمك که [حیاة ذهنیه ـ دماغیه Mentale] نك تعاقب ودوامنه سبب اولان شی« فاعل ذی‌وجدان یعنی بالذات روح‌در» .

روح کندی کندینی بیلدکدن ماعدا، کندینی ، عملیات مختلفه‌سنك [مؤثر — سبب Cause] ی اولارق‌ده بیلیر . روح ، برصورت اختیاریه‌ده کندینی بعض خصوصاتده «قابل Passif » وبعض خصوصاتده « فعال Actif» کورور. مثلا احساساتده روح کندینی یالکز قابل کورور، حالبوکه آرزو، دقت واراده کبی خصوصاتده فعالیتنی فرق ایدر، کندینی فعال کورور. ایشته بو سایه‌ده‌درکه روح ، کندینی عملیات مختلفه‌سنك سبب ومؤثری عد ایدر .

شو ملاحظاتی نظر دقته آلارق حکم ایده‌رزکه روح‌ده، یکدیکرندن غیر مفارق اولارق ایکی نوع وجدان واردر. بریسی [وجدان حادثات

وجـدان موجود] Conscience des phénomènes [دیکری
در . [Conscience de l' Etre

بوراده حکمتك دقیق وحالا صورت قطعیه‌ده حل ایدیله‌مه‌مش بومبحثی قارشوسنده بولنیورز . روحك بالوجدان بیلدیکی « موجود » عجبا بذاته موجود » وفکر بشر خارجنده برشی می‌در ؟ یعنی روحك بیلدیکی « موجود » فکرك عینی می‌در ؟ یوقسه [برحقیقیت خارجیه‌سی [*] Réalité objective] وارمی‌در ؟

اکثریت حکمایه کوره‌خایر . روحك بالوجدان بیلدیکی « موجود » کندی فکرینك عینی‌در .

[بومبحثك دهازیاده تعمیقی مافوق الطبیعه‌یه وتاریخ حکمته عائددر .]

احوال الروحه تعلقی اعتباریله وجدان لفظی بزده پك یکی‌در . وجدانك افاده ایتدیکی معنا برقسم اسلاف نزدنده « شعور » لفظیله ادا ایدیلمش ایسه‌ده تصوف اسلامی‌ده وجدانك مقابلی « قلب » در .

هواسدن کلمه‌ین افکار اساسیه

روحك کندی کندینی بیلمه‌سندن برطاقم افکار اشتقاق ایدرکه بونلره [افکار اساسیه Idées originelles] نامنی ویره‌بیلیرز . بوافکاری بزه‌القا ایرن حواس دکلدر . مثلا [ذاة - ماهیت Substance] و [موجود Etre] فکرلری . ذاة ، اشکال موجودیت اولان صفاتك راجع اولدیغی اساس‌در . دیمك که ذاة ، صفاتك فاعل ومرجع مشترك ولایتغیری‌در .

---

[*] حقیقیت لفظنی Réalité مقابلنده استعمال ایتدك . معناسی « مجرد ، فکری ، وهمی » نك ضدی اولان شکل موجودیتدر . حقیقیت ایله حقیقت قاریشدیریلمامالی‌در . حقیقت ، یالانك ضدی اولان [vérité] نك مقابلی‌در .

حواس بزه نه ویرییور ؟ دائما کثیر ویکدیکرندن فرقلی احساسات. اوحالده ، آز چوق مطرد برصورتله تکرر ایدن برطاقم احساسات واحوالی برشیئه عطف ایتمه‌مز ، بواحوالی برشیئده مجتمع بولمامز ، احساساتمزده « لایتغیر وواحد برفاعل » فکرینی علاوه ایتمه‌مزدن ایلری کلییور .

بوفکر ، وجدانك فاعلیتك ، یعنی روحك فکری‌در . دیمك که اشیاده کوردیکمز « ذاتیت » وجدانمزده موجود ذاتیت روحیه‌مزی بعض محتویاتندن تجرید ایله ، باطنمزدن ظاهره اخراج واشیایه عطف واسناد ایتمه‌مزدن عبارتدر .

احساساتدن تولد ایتمه‌ین وروحك مالی اولان افکار اصلیه « ذات » فکریله هپ مناسبتی اولان [واحدیت Unite] ، [عینیت Identité] ، [دوام Durée] وسائره کبی شیلردرکه بوفکرلرك هیچ بریسی احساساته عائد اولمایوب روحمزه خاص‌در. روحمز بونلری برقسم محتویاتندن تجرید وصوکراده اشیایه تطبیق ایدییور .

« سبب » فکرندن اشتقاق ایدن افکار اصلیه‌ده واردر : فعالیت قوة ، اقتدار ، میل ، علت غائیه وامثالی کبی .

حواسمزك بزه بیلدیردیکی حادثات ، بربرینی ولی ایدن، یکدیکرینه متوازی شیلردر . مثلا حرکت ، برمتحرك طرفندن یکدیکرینی متعاقباً اشغال اولونان موضعلردن عبارتدر . اوحالده ناصل اولویورده بز حادثاتی « یکدیکری اوزرینه مؤثر ومجبر ، یکدیکرینی محصل » فرض ایدییورز ؟ ناصل اولویورده حال حرکتده بولونان برشیئه ، برنوع جهد عطف ایدییورز وبوجهد ایله اشغال ایتدیکی نقطه‌دن

دیگر برنقطه‌یه کچدیکنی تصور ایلیورز ؟ بوسؤاللره جواب اولارق، وجدانمزده‌کی « سبب » و « میل » فکرلرینی اشیایه عطف ایتدیکمزی اعترافه مجبورز .

بو ایضاحاتدن مستبان اولورکه وجدان ، بالجمله اشیایه عطف وتطبیق ایتدیکمز افکارك منبعیدر . وینه شبهه قالمازکه وجدانك بزه کشف ایتدیکی [موجود صمیمی، باطنیمز Etre intérieur] دیگر موجوداتی فهم وتصور ایتمه‌مز ایچون معیار وآلتدر .

افعال روحیه‌نك تقسیماتی

علم احوال الروح ، اقسام مختلفه‌یه آیریلیر . بواقسامه کیریشمزدن اول ، طبیعت انسانیه حقنده برفکر جامع پیدا ایتمه‌مز لازمدر .

فعالیت انسانیه‌نك اظهار ایتدیکی حادثات ابتدائیه پك قبا وپك جلیزدر . بونلرغیر صافی احساساتله مترافق « حرکات منعکسه وسوق طبیعیه »در. بونلرده حریت، خاصهٔ زکاوت یوقدر، وعادتاوجدانا بیله غیر محسوس کبی‌درلر. دیمك که، برنوع « حرکات میخانیکیه »اولوب بوکبی افعالده روح انسانی ، روح بهیمیدن هنوز تماميله ممتاز ومتمیز دکلدر .

فعالیت انسانیه‌نك بوشکل ابتدائیسی مادام الحیاة دوام ایدر ، شوقدرکه دها متکامل اشکال فعالیتله تکمل ایدر . اك اول ، احساساتدن اصلا آیریلامایان واحساساتی عملیاتنك موضوعات اولیه‌سی اتخاذ ایدن [زکا Intelligence] اویانیر. صوکرا ادراك، حافظه‌نك معاونتیله احساساتدن آیریلیر . برحالده‌که روح ، کندی دائرهٔ صمیمیتنده بر « عالم افکار » میدانه کتیریر وبوافکاری ایستدیکی کبی ترکیب وتحلیل ایدر . عقل ، عالم خارجك تأثیرندن کیدکجه‌دها زیاده

مستقل اولارق ، « قوهٔ مخیلهٔ موحدة » « تجرید » و « استدراك » خاصه‌لری معاونتیله صنعت . فن وحکمتك علوی مسائل مباحثنی احتوایه مقتدر اولور .

مع مافیه زکادن مطلوب اولان غایه بالذات عقلده اولمایوب ، بو عقلك اداره وتنویر ایتدیکی « عمل » ده‌در . أی دوشونمکدن مقصد ، أی وموافق صورتله « اراده واجرا » در .

ایشته کوریلیورکه خواص روحمزك الك عالیسی « اراده » در . لکن اراده‌نك حسیات وهوساتدن آیریلامایه‌جغی ده اونوتمامق لازمدر. دیمك که فعالیت انسانیه‌نك اوچ شکلی واردر .

فعالیت انسانیه‌نك
اوچ شکلی

فعالیت طبیعیه . — بو اوچ شکلك برنجیسی « فعالیت طبیعیه » در. فعالیتك بو درجه‌سنی « حرکات منعکسه ، سوق طبیعی وعادات » میدانه کتیریر . حیاة روحیه‌نك بو درجه‌سی ، حیاة فیزیولوژیه‌دن قولایلقله فرق ایدیله‌میه‌جك بر حالت مبادی‌ده‌در . بو مرتبهٔ فعالیت‌ده انسان وحیوان مشترکدر .

فعالیت فکریه . — بو ایکنجی شکل فعالیتك کوکاری برنجی‌ده‌در. تعبیر آخرله زکا ، سوق طبیعی‌نك شکل متکاملی در ، بو مرتبهٔ فعالیتده « فهم » ، « حافظه » ، « مخیله » « محاکمه » ، « استدراك » کبی خواصله برنجی مرتبه‌دن تکامل وتباعد ایدیلیر .

فعالیت معنویه . — بو مرتبهٔ فعالیتك ده اساسلری فعالیت طبیعیه‌ده‌در. فعالیت معنویه ایکی قسمه آیریلیر . ۱ — [حساسیت معنویه Sensibilité morale] ۲ — [اراده Volonté]

حساسیت معنویه « تأثرات ، تمایلات ، شهوات » ی احتوا ایدرکه بونلرك مجموعی اوتەدن بری « قلب » کلمەسیله افاده ایدلمشدر .

فعالیت طبیعیه ، کافهٔ حیواناته خاص و بومرتبەده اولان فعالیت روحیه ، فعالیت فیزیولوژیەدن فرق ایدیلەمیەجك قدر یکدیکرینه متقارب اولدیغندن « حیاهٔ بشریه » نك اظهاراتنی « حیاة فکریه » و « حیاة معنویه » اسمیله ایکی مهم صنفه تقسیم ممکندر .

آریستو ودها برچوق حکما ، روح انسانیده « عملیات حسیه » و « عملیات فکریه » اولمق اوزره ایکی نوع اعمال کورییورلر .

دەقارت ، قوندیلیاق ایسه « ادراك » و « اراده » تعبیر آخرله « خواص ادراکیه ویا تمثیلیه » و « خواص معنویه » شکلیله عملیات روحیەیی ینه ایکی یه تقسیم ایدییورلر .

عملیاً اراده ایله حساسیتك تفریقی غیر ممکن اولدیغندن بو ایکی تقسیم آرەسندەکی تباین اهمیتسزدر . مع مافیه برچوق علمای احوال الروح، افعال روحیەیی اوچ بویوك صنفه آییرارق هرایکی فکری تألیفه قالقیشمشلردر . اونلرك اعتبارینه کوره افعال روحیه « حساسیت » « زکاوت » و « ارادت » صنفلرینه آیریلیر .

حساسیت ایله ارادەنك تفریقی عملیاً غیر ممکن اولمقله برابر بو تقسیم، باعث سهولت اولمق اوزره « نظریاً » قبول اولونه بیلیر .

بو اوچ صنف افعال روحیەدن « افعال زکائیه ـ فکریه ـ تمثیلیه » [*] تمثیل خاصه وصورتیله دیکر ایکیسندن تفریق اولونور. بو قبیل افعال روحیەده ، دیکر ایکی نوع فعله مخصوص اولان « حظ »

---

[*] تمثیل [Représentation] دوشونن ایله دوشونیلن شیئك فرق ایدیلەسی دیمکدر .

« اسف » ویاخود « انتخاب » کبی خصوصات شرط قطعی دکلدر. انسان هیچ بر ذوق وکدر حس ایتمه‌دن بر هندسه مسئله‌سنی دوشونه بیلیر. اراده وجرکتدن قطعیاً محروم بر زکاوت کامله بیله تصوری ممکندر دینه‌بلیر واردر. [آریستونك محرك اول بلا حرکتی کبی]

« افعال حسیه » حظ واسف خاصه‌لریله دیکر ایکیسندن تفریق اولونور. خاصهٔ تمثیل [تفکر] ایله مترادف اولمایه‌رق برشی حس ایدیله بیلیر، مثلا اسبابی بیلنیمه‌دن، متأثر اولان اعضا تعیین ایدلیه‌رك وهیچ برتمثیل اولمایه‌رق برذوق حس ایدیله بیلیر. حتی اراده صرفنه لزوم اولمایه‌رق‌ده برذوق دویولا بیلیر.

استطراد — ایشته بوایکی نوع افعال روحیه‌نك شواستقلال قطعیسیدرکه آریستوبی روح بشرده‌ایکی خاصهٔ اصلیه یعنی « حساسیت وادراك » کورمکه سوق ایتمشدی.

« افعال ارادیه » نك خاصهٔ تمیزی « انتخاب — موافقت » در. لکن انتخاب وموافقت، تمثیل [فکر] وآرزو [حس] کیفیتلرندن عاری دکلدر. بوسببه مبنی افعال ارادیه دیکر ایکی نوع افعال ایله بالضروره مترادف اولورلر.

طبیعت انسانیه‌نك وحدتی

افعال روحیه‌نك بوصورتله تقسیمی، وجدان بشرك ثنائیت وتثلیثی ویاخودده طبیعت بشریه‌نك « کثیرالاصل » اولیشی دیمك دکلدر.

انسانده، دوشونن باشقا، دویان باشقا، ایسته‌ین باشقا اولاماز، روحك کثرت خواصی، تعبیر آخرله تعدد نعوتی وحدت ذاتیه‌سنی مخل دکلدر. بوخواص حقیقتده آیری دکلدرلر. ویکدیکرندن تماماً

مستغنی وبیکانه اولارق اظهار فعالیت ایتمزلر . بالعکس یکدیکرینک متممی ومعاونی اولوب برابرجه ایشلرلر . بنابرین انسانده حسی ، دیکری زکائی واوچونجیسی ارادی اولارق اوچ نوع حیات وار ظن ایتمك قطعیاً یاکلشدر .

وحدت غائیه — خواس روح ، یعنی حس ، واراده برغایه‌یه دوغری کیدرلر ، جسدذی حیاتك وحدتی ، وظائف اعضای وحدت عملیه‌سی در . بوتون بو اعضا ووظائف ، شخص ونوعی محافظه‌یه چالیشیرلر .

افعال روحیه ، مقدرات معنویه‌مزك اجراسنه متحداً چالیشیرلر . زکامزله وصولی لازم کلن غایه‌یی ووسائط وصولی فهم ایده‌رز . حسمز ، بزی او غایه‌یی تعقیبه تشویق ایدر .

اراده‌مزله حسیاتمزك افراطنه مقاومت ، عقل ایله احتراصك مصادمه سنده اراده‌مزله عقله معاونت ایله‌رز .

انساندن زکا آلینسه ، کور ، حس آلینسه لاتحرك ، اراده آلینسه بی قدرت واسیر اولور .

وحدت عملیه — بو افعال عین مقصد وغایه‌یه خدمت ایتدکلری ایچون عین اعمال ایچنده متفقاً خدمت ایدرلر . مثلا : برشیئه قرار ویریرم ، بو قرار فعل ارادی در . لکن بو قراری ویره‌بیلمك ایچون « عقل » طرفندن تلقین ایدلمش برطاقم افکاره مالك اولمام شرط اولدیغی کبی « حساسیت » طرفندن اسباب موجبه [عملی موجب تحریکات] آلمش اولمقلغم ایجاب ایدر .

وحدت وجدانیه — والحاصل بوتون بو وظائف روحیه‌نك مشترکاً ومتفقاً موجودیتی « آنجق عین وجدان » طرفندن احتوا اولونمالرندن ایلری کلمکده‌در . مثلا وجدانده « برغایه‌یی آرزو » فکری « وسائط

وصول » دن آیری وغیر متجانس اولسه‌یدی ، بو غایه هیچ بر وقت تعقیب ایدیله‌مزدی. افعال روحیه‌دن هیچ بری دیکرلری ایچون اسراره مالك دکلدر .

دیمك که افعال روحیه بر غایه‌یه وصوله خدمت ، عین اعمالده مترافقاً ابراز فعالیت ایتدکلری وعین وجدان طرفندن احتوا اولوندقلری ایچون « حقیقتده » واحددرلر . بو صورتله انسانده « بن » دیین شخصیتك برلکی تظاهر ایدر .

ایکنجی مبحث

حیات فکریه

La vie Intellectuelle

Intelligence : ذکا

ذکانک تعریفی — ذکای بشری مختلف صورتله تعریف ایتمشلردر. الک بسیطی شودر: ذکا معرفت، [طانیمق] دن عبارتدر.» الک عمومی تعریفده شودر: ذکا، تفکردن عبارتدر.» نامق سطوره کوره مشاهیر حکمانک افکار و آراسندن حصوله کلن الک جامع ومکمل تعریف شوشکلده اولابیلیر «ذکا: معرفت، [Connaitre] تیقن [Comprendre]، وتفکر [Penser] دیمکدر. معرفت، طانیمق، — تیقن، آکلامق — تفکر، دوشونمك معناسنی افاده ایدر.

ذکانک مؤداسنی تماميله فهم ایچون بو اوچ کلمه‌یه لزوم واردر.

ذکایی تشکیل ایدن بواوچ عنصر، یکدیکرینک متممی درلر. آکلامق، طانیمقدن دها عالی بردرجه‌در مثلا:

برانسان برشیئك اسباب حصولنی آکلامه‌دن طانیه‌بیلیر. ذکانک بوایلك عنصری حیواناتده دخی موجوددر. مثلا برحیوان، اشیایی کوریر وطانیر، لکن اسباب موجودیتنی آکلایاماز. دیمك که‌انسانده برشیئی آکلامادن طانیه بیلیر، لکن طانیمادن آکلایاماز. قالدی که طانیمادن دوشونه بیلیر، مثلاوجود خارجیسی اولمایان ویاخود وجودینه یالکز اعتقادایدوب طانیمقدن عاجزقالدیغی برشی دوشونه بیلیر. فی‌الواقع

ممكنات وموهومات وخيالات [ایده آل] ومعنویات دخی ذكانك دائرهٔ احتواسنه كیرر .

[ذكانك برتعریف محدود ومنحصری دها واردر « ذكا : اشیا آره‌سنده‌كی مناسباتی فهم ومشاهده‌در.]

وظائف ذكا

Fonctions

ذكا ، اولا حواسله ممتزج ومخلوط ایكن اوندن درجه درجه آیریلیر ونهایت مستقل اولور. بوصورتله ذكاده ظهوره كلن تكاملات، معرفتده وقوعه كلن تحولاته توافق ایدر . ذكای بشرده بللی باشلی دورت نوع وظائف واردركه بونك ایلك اوچی « عملیات حسیه » وصوكنجیسی «عملیهٔ فكریه » در.

برنجیسی: [وظیفهٔ اكتساب Fonction d' Acquisition]در . هر معرفت ایچون مواد یعنی بیلینه‌جك شی [Matières] لازمدر . روح ، حیاتله برابر باشلایان برسعی اختیاری ایله بو « مواد ـ افكار »ی قازانیر . بوافكار، روحك كندی صفحاتیله اشیای خارجیه‌دن كلیر ، بونلر مادی [یعنی برشیئك مقابلی] بسیط وتفكر وبكلمه [لسانه] متقدم اولورلر . بووظیفه‌یی روحده‌كی « تجربه » خواصی ایفا ایدر . خواص تجربه « وجدان ایله حواس خمسه »در .

ایكنجیسی [وظیفهٔ محافظه Conservation]در. معرفتك ممكن اولماسی ایچون، تجربه ایله آلنمش مواد مكتسبه‌نك ضایع اولماماسی لازمدر. بووظیفه‌یی ، خاصهٔ [حافظه Mémoire] ایفا ایدر. حافظه، تجربه ایله آلنمش مواد مكتسبه‌یی ، بر آز تغییره اوغراده‌رق محافظه ایلر .

اوچونجیسی [وظیفهٔ ترکیب Combinaison] در. قوهٔ حافظه ، مخزن خدمتنی کوردیکی افکاری بزه اعاده ایدر ، بو اعاده‌یه سبب اولان قانونك اسمی [جمعیت افکار ـ تسلسل افکار Association des Idées] در. جمعیت افکار قانونی؛ خاصهٔ حافظه‌دن آلدیغی » مواد ـ افکار « ی بعض شرائط دائره‌سنده یکی بر اصولده ترتیب ایدرکه شو حالده اوکا « وظیفهٔ ترکیب نامی ویریلیر . وظیفهٔ ترکیبك اسم دیکری [خیال Imagination] در .

بو اوچ نوع وظائف ، انسانله حیواناتده مشترکدر ، اعضای بدنه صمیمیتله مربوط اولوب اسباب موجبه‌سی بیلینمکه محتاج اولمقسزین بر صورت میخانیکیه‌ده جریان ایدرلر. بو سببه مبنی بو اوچ صنف وظائفه « عملیات حسیه » نامی ویریلیر .

دوردنجیسی [وظیفهٔ فکریه Intellectuelle] ویاخود وظیفهٔ تنظیمیه Elaboration] در . عملیات حسیه‌دن صوکرا بالذات عملیات فکریه کلیر . بو عملیاتك شرائط امکانی بالاده کچن اوچ نوع عملیه‌در . عملیات فکریه‌نك وظیفه‌سی ، معرفتی تنظیم ایتمکدر . بوتون بو عملیات فکریه روحده‌کی « تجربه ایله الده ایدیلن مواد آره‌سنده‌کی مناسباتی فهم ومشاهده خاصه‌سی » ندن تولد ایدر .

وظیفهٔ تنظیمیه‌دن اول معرفت ، افکار اشیادن یعنی هر شیئك علی المفردات بیلینمه‌سندن عبارت ایدی . حالبوکه وظیفهٔ تنظیمیه‌نك اجرای اعمال ایتمه‌سیله معرفت افکار اراسنده‌کی « مناسباتی تعقل » صورتنی آلدی . اولجه قازانیلان افکاری مقایسه وتحلیل نتیجه‌سنده « یکی فکرلر » پیدا اولدی. بونلر « افکار مجرده » و« افکار عمومیه» اولوب اولکی فکرلر کبی موجودات وحادثات محسوسه‌یی دکل ، اونلرك

نوعیت اصلیه‌سنی وقوانین ثابته‌سنی افاده ایلر . وظائف تنظیمیه شو اشکالی احتوا ایدر .

(١) [تجرید Abstraction]ـ تجرید، برشیئك اوصافندن بردانه‌سنی آلوب فکراً اوشیدن ودیکر صفتلردن آیرمقدر. بیاض، کوزللك کبی.

(٢) [تعمیم Généralisation] ـ تعمیم « برچوق شی اراسنده برمناسبت مماثلیتك مشاهده‌سی » در . مثلا کل فدانلری اراسنده‌کی مناسبت مماثلیت کبی .

(٣) [محاکمه Jugement] ـ محاکمه« ایکی شی آراسنده‌رهانکی برمناسبتك مشاهده‌سی »در . مثلا برقوشك قانادیله‌اوچوشی اراسنده کی‌مناسبتی مشاهده برمحاکمه‌در .

(٤) [استدلال Raisonnement]ـ استدلال«ایکی محاکمهٔ‌مسروده ایله بر اوچونجی محاکمه اراسنده مناسبت عینیت ویاخود مناسبت استیعابك مشاهده‌سی »در . مثلا : هر آدم فانی‌در ، احمد آدم‌در، بناءعلیه احمد فانی‌در، کبی .

قواعد کلیهٔ عقلیه

Principes Rationnels

کرك عملیات حسیه اولسون ، کرك‌بالذات عملیات فکریه‌اولسون، بوتون بوعملیات ، « صورت‌قطعیه‌ده‌ضروری برقانون عالی » یه‌تابعدر. بوقانونك‌اسمی [فقدان تناقض Non - Contradiction ویاخودعینیت Identité] قانونی‌در .

وجـدان بشر تناقضی قبولدن ، تناقضی حقیقت دیـه تلقی‌دن

عاجزدر . مثلا : بیاض اولمایان بربیاض » فکرینی وجدان قبول ایده‌مز وبوندن هیچ برمعنا چیقاراماز . عملیات فکریه ، بالخاصه عمومیت اشیا حقنده بزه معلومات ویرمك اوزره جریان ایتدیکی یعنی فنونی تشکیل ایلدیکی زمان ، برظن ، براعتقاد طرفندن الهام اولونان برقاعدهٔ کلیه طرفندن اداره وسوق اولونورلر . بوقاعده : « هرشیئك قابل تعقل اولیشی ، تعبیر آخرله هرشیئك علت موجودیتی ، سبب معقولی بولونیشی » در . بوکاده قانون [علت Raison] نامی ویریلیر.

هرمعرفته قانون ومعیارخدمتنی کورن، بوایکی« قاعدهٔ کلیه » در . مبحث مخصوصنده کوریله‌جکی اوزره بوایکی قاعده‌دن مشتق دها برطاقم قواعد کلیه واردر .

بالاده‌کی توضیحاتدن آکلاشیلاجغی اوزره هرمعرفتده «ایکی عنصر» مشاهده اولونور. بریسی «مادهٔ معرفت» ودیکری « شکل معرفت»در. معرفته سرمایه اولان مواد « احساسات وصفحات وجدانیه » در . دیمك که مواد معرفت بزه اساساً هپ اشیای خارجیه‌دن کلیر . بونلر حافظه‌ده مضبوط قالارق « صورة [تصویر] واشارت » حالنه کیررلر .

زکاوتك بوقسمی [مطاوع Passif] دیمك اولوب اونکله اشیادن کلن انطباعاتی قبول ومحافظه ایدر . زکاده ، اشیادن حاصل اولان بوانطباعاتك حفظ ایدلمه‌سنه [تجربه Expérience] نامی ویریلیر . بونلر « مواد معرفت » دیمك اولور . لکن زکاده برده قوهٔ تنظیمیه واردر ، دیمش وبونك اشکالنی تعریف ایتمشدك . ایشته زکانك ، مواد معرفته بر « شکل » ویرن بوحالتنه « عقل ــ تمیز Raison » نامی ویریلیر . شوحالده معرفتك شکلی ، زکانك، تجربه‌دن مستقل وفعالیت ذاتیه‌سی دیمك اولان عقلك مواد معرفته تطبیق ایتدیکی سیمای مخصو-

صدرکه بوده اشیا اراسنده‌کی مناسبات دیمکدر . بنابرین زکای بشر « تجربه وعقل » نامیله ایکی صفحهٔ مهمه‌یی حاوی‌در .

بوسببه مبنی مشهور قانت « معرفتك موادینی تجربه حصوله کتیریر . لکن اونلره برشکل ویرن عقلدر . » دیمشدر .

وظیفهٔ اکتساب

مواد معرفت Donneés

احساسات وتعریفی

Sensations

معرفت حقنده‌کی اوچ مسلکدن [*] هراوچی شو نقطهٔ اصلیه‌ده متفقدرکه معرفتك مواد ابتدائیه‌سنی ، احساساتله باشلایان تجربه تشکیل ایدر . دیمك ایشه احساساتی تتبعدن باشلامق لازمدر . « اشیای خارجیه‌دن برینك ایقاع ایتدیکی تأثیر اوزه‌رینه وجدانده حاصل اولان « تحولات [تشأنات] » ه احساسات نامی ویریلیر . مثلا الیمه برایکنه صوقولسه ، بو ، خارجی برشیئك عملی ، تأثیری دیمك اولور . [حادثهٔ طبیعیه Phénomène physique] بو حادثهٔ طبیعیه‌نك حدوثو

[*] بواوچ مسلکدن بریسی « حسیون » مذهبی‌درکه اونلره کوره کافهٔ افکار « حواس » دن کلیر . ایکنجی مذهب « تجربیون » مسلکی‌در . بونلره کوره افکارك ایکی منبعی واردر : حواس ووجدان . اوچونجی مذهب « عقلیون » مسلکی اولوب اونلره کوره حواس ووجداندن حاصل اولان افکاردن ماعدا زکای بشرده برطاقم « افکار فطریه » واردرکه اونلر تجربه محصولی اولمایوب بشرده فطرةً موجود وشو قدرکه تجربه وسیله سیله اظهار موجودیت ایدرلر . دیمك اونلره کوره منبع افکار اوچدر : حواس ، وجدان وعقل .

وقوعیله برابر وجدانمده بر تحول حصوله كلیر ، وبو تحول « آزچوق بر آجی‌دویمق » صورتیله‌بكا محسوس اولور . ایشته بو آجی‌یی دویمه‌بر « احساسدر » در . [حادثهٔ روحیه Phénomène psychologique]

احســاســاتك تحلیلنده « یا‌بر بر‌ینی متعاقباً ویاخود یكدیكریله مترافقاً برچوق حادثات حصوله كلدیكی كوریلیور . وا كثریا بو حادثاتك منابعی‌ده مختلفدر . مع مافیه بونلرك بالی باشلیلری اوچه ایندیریله‌بیلیر.

اولا [انطباع — تهییج Impression] — انطباع وتهییج ، برفعل روحی اولمـایوب بر فعل طبیعی وفیزیولوژی‌در . یعنی عضویتك بر صـفحه‌سی اولوب وجـدانك دكلدر . بو حال ، بر مؤثر خارجینك اعضامزدن بری ایله تماسنده وقوعه كلیر .

انطباع كیفیتیله خارجـده جریان ایدن افعال طبیعیه ، میخانیكیه وكمیویه آره‌سنده مماثلت تامه واردر . مثلا « صدا » احساسنه اساس اولان « انطباع » ، اهتزازاتك قولاق طبلنه چارپمه‌سی دیمك اولوب عین اهتزازك بر دف اوزرینه چارپمه‌سنه مماثلدر .

مع مافیه « انطباع » ك « احساس شكلنه كیرمه‌سنه قدر اوچ مرتبه كچیردیكنه دقت ایدلمشدر .

برنجیسنه [انطباع عضـوی I . Organique] آدی ویریلیركه ایكنه‌نك أله باتیشی اوزه‌رینه ده‌ری والیاف عضلیه‌نك تأثری دیمكدر. بو تأثردن حصوله كلن جریان ، مبدأندن باشلایه‌رق اعصابدن كچوب منتهایه [دماغه] قدر كیدر .

انطباعك بو ایكنجی حالتنه [انطباع عصبی I . Nerveuse] نامی ویریلیر . جریان ، دماغه واصل اولونجه اوراده دخی ماهیتی مجهول

بر تحول حصوله کلییور که انطباعك بو اوچونجی حالتنه [انطباع دماغی I . Cérebrale] تسمیه قیلینیور .

ایشته کوریلیور که کیفیت انطباعك هر اوچ حالتی ، بر حرکتك مبدأدن اعتباراً منتهایه قدر ومبدأ ومنتهاده دوام وتأثیری وشو حالده عین حرکتك اوچ نوع محیطده جریانی دیمك اولوب صرف افعال فیزیولوژیه‌دن معدوددر .

ثانیاً — [احساس Sensations] — احساس « بر انطباعك وقوعیله برابر وجدانمزده حصولنی دویدیغمز شی » در . مثلا : صیجاق ، صوؤوق ، یانیق ، غیدیقلانمه ، طاتلی ، آجی ، أکشی ، آیدینلق ، قرانلق ، قرمزی ، بیاض ، کورولتی ، صدا وامثالی کبی حواس خمسه‌دن برنده حصوله کلن انطباعاتدن متحصل دویغولر .

[استطراد : احساساتده ایکی منظره واردر ، احساساتله متحد وممتزج اولان بریسی [منظرهٔ تأثریه — انفعالیه Affectif] ودیکری [منظرهٔ تمثیلیه Représentatif] در . هر احساسده « باعث حظ ویاخود باعث اضطراب » اولابیلمك خاصیتی واردر . بر احساسك شو منظره‌سی ، بر « منظرهٔ انفعالیه » در .

لکن احساساتده بوندن باشقه بر منظره دها واردر که بو منظره عادتا بر احساسی دیکر برندن تفریق ایتمه‌مزه خدمت ایدر ، مثلا : « کل قوقوسنی » دیکر برچیچك قوقوسندن فرق ایده‌رز ، کویا که کل قوقوسنه برسیمای مخصوص ویریرز . ایشته احساسك بو منظره‌سی بر « منظرهٔ تمثیلیه » در .

« منظرهٔ انفعالیه‌سی » سببیله احساسات بزده « انجذاب ویاخود

اکراه» حصوله کتیریر وبزم ضبط، اطلاع فعالیت سوق طبیعیه ومیخانیکیه» مزی تحریك ایدر .

« منظرهٔ تمثیلیه‌سی » سببیله‌ایسه « اشیای خارجیه‌یی فرق وفهمه» سبب اولوروبزم « فعالیت فکریه » مزی تحریك ایلر .

[ایکی آدم برکیمیا دارالاستحضارینه کیردیکی وقت بریسی« اوف! نه‌فنا قوقو» دیکری« بوسولفورلی مولدالماء قوقوسی‌در. » دییه بیلیر. برنجیسنك احساسی « منظرهٔ انفعالیه‌سی » اعتباریله ودیکرینککی « منظرهٔ تمثیلیه‌سی » اعتباریله‌در .]

ثالثاً — [فهم Perception] احساسات، دیکربرحادثهٔ روحیهٔ فکریه‌ایله مترافق اولور . بوحادثه فهم‌در . فهم « احساسك، براثر ونتیجه‌سی اولدیغی شیئی » یعنی « مؤثری معرفت »در .

ایشته کوریلیورکه فهمی حصوله کتیرن، احساساتك منظرهٔ تمثیلیه‌سی‌در .

بومسروداتدن مستبان اولورکه فهم، برمحاکمه‌در . احساس، بسیط برتحول باطنی، ایکن بومحاکمه، تحولاتمزی اشیای خارجیه‌دن برینه وبرسببه عطف واونی تحولاتك سبب ومؤثری صورتنده تلقی ایتمه‌مزه‌بادی اولویور . مثلا: برصدایی دویمق « حس ایتمك » دیمكدر . ایشیدیلن صدانك برکمان صداسی اولدیغنی محاکمه وفرق ایتمك ایسه، «فهم ایتمك» دیمك اولور .

احساسات بخشنده نه‌درجه آلدانیلاجغی بوایضاحاتدن آکلاشیلیر. چوق کیمسه احساساتنی یالکز انطباع وفهم ایله دکل، حتی عالم خارجی‌نك حادثاتیله تخلیط ایدر . مثلا قوقو، صدا، لذت کبی یالکز کندی

وجدانده موجود اولان دویغولرك، بزم فهممزك عینی صورتله، خارجده دخی حقیقی برموجودیتی وار ظن ایدر.

تصنیف احساسات

احساسات [باطنیه — داخلیه Interne] و [خارجیه Externe] نامیله ایکی‌یه آیریلیر. هراحساسك سبب آنیسی، تهییج عصبی‌نك دماغه وصولی‌در. لکن کیفیت تهییج، بعضاً خارجی برسببله حصوله کلمز. مثلا آجلق، عطش، نزله کبی.

بواحساساتی حصوله کتیره‌ن تأثر، عضویت انسانیه‌نك ایچنده حاصل اولوب اورادن دماغه کیدر. ایشته بونلره « احساسات داخلیه » آدی ویریلیر.

حواس خمسه‌مز واسطه‌سیله حصوله کلن احساسات ایسه «احساسات خارجیه» نامنی آلیر.

احساسات باطنیه‌ده اکثریتله « منظرهٔ انفعالیه » واحساسات خارجیه‌ده « منظرهٔ تمثیلیه » جهتلری غالبدر.

بالاده‌کی تصنیف برشکل عمومینی حائز اولوب اولوب احساسات یدی نوع اولمق اوزره تصنیف ایدیله‌بیلیر.

١ — رایحه ٢ — لذت ٣ — صدا ٤ — رنك ٥ — صیجاق وصوٴوق ٦ — تماس — ٧ حظ واکراه. فی‌الواقع بوتون احساسات بویدی نوعه ادخال اولونه بیلیر. مع‌مافیه اکثر فیسیولوژی وبرقسم احوال الروح علماسی بویدی نوعدن ماعدا دیکر بر طاقم احساسات دها تصور ایدییورلر. مثلا: احساس حیاتی، احساس عضوی،

احساسات عضليه وسائره [عضلاتده‌كی حركات اختياريه احساساتی، عضلاتدن كلن يورغونلق احساسی ، جهد احساسی]

كوزلجه تحليل اولونورسه بو قبيل احساساتی كاملاً احساسات باطنيه نوع عموميسنه ادخال ممكن اولديغی كبی بالاده‌كی يدی احساسات ويا تركيباتنه ادخاللری ده قولای اولديغی كورولير .

وحدت احساسات

باطنی وخارجی كبی ايكی بويوك صنفه آيرديغمز احساساتده يدی نوع بولمش ايدك . عجبا بو احساساتی ، بر احساس اساسی‌يه ارجاع ممكن كل‌می‌در ؟

بو مسئله روحيونی اشغال ايتمشدر . برطاقی ، تدريجی بر تحليل ايله هر نوع احساسك حاوی اولديغی تنوعاتی برلكه ونهايت بو برلكلری ده نهائی وواحد بر احساس اصلی‌يه ارجاع ايتمشدر .

مثلا احساس بصری‌ده‌كی بياض ، ماوی ، يشيل ، قرمزی ودائره كبی اشكالی بر شكل اصلی‌يه ارجاع ايدييورلر . صوكراده يدی وياخود دها زياده نوعدن عبارت احساسات صنفلرينی‌ده براحساس اصلی‌يه كوتورييورلر .

قونديلياق كبی حسيون ، وفلسفهٔ تكامل رئيسی سپنسر بو فكرك مروجی‌درلر . بو فكر شايان قبول‌می‌در؟ وبو مسلك مقرون حقيقت‌می‌در؟ مباحث مخصوصه‌سنده تفصيلات كامله ايله كوره‌جكمز وجهله روح بشرده بر وحدت معنويه واركه او وحدتی ، ساحهٔ طبيعتده تطبيق ايتمك احتياجنی حس ايدييور . بوتون قوانين كونيه‌يی دورت بش

قوانین اولیه‌یه ارجاع ایتدکدن صوکرا بونلری‌ده بر قانون اصلی‌یه کوتورمك لزومنی حس ایدییور .

منظومهٔ موجودیتی ماده و قوت کبی ایکی تظاهر ابتدائی‌یه ارجاع ایتدکدن صوکرا بو ایکیلکی‌ده دها اصلی و آرتق غیر قابل تحلیل وارجاع بر وحدته کوتوریور واوراده‌قالیور. وحدت، روح انسانی‌نك، ذکای بشرك بر احتیاجیدر ، هر شیئی بو سایه‌ده ایضاح ایدییور . شاهدی اولدیغمز بو قدر ترقیات فنیه هب توحید موجودات سایه‌سنده حصوله کلمشدر. بو بر حقیقتدر. لکن دیکر بر حقیقت دها وارکه اونی‌ده پیش محاکمه‌دن آییرمامق لازمدر. روح بشرك مکوناتده کشف ایتدیکی وحدت ، کندی وحدانیت وجدانیه‌سی‌در . قابل انکار دکلدرکه بو وحدت ، بر فکر مجردن ، بو وحدانیت ، بر تجریددن عبارتدر . بو ، بر [حقیقیت Réalité] دکلدر . انکار ایده‌میه‌جکمز حقیقت ، تنوع وکثرتدن عبارتدر .

انواع احساساتك بر نوعه ارجاعی مسئله‌سی ، منظومهٔ وجودك هر صفحه‌سنده تصادف ایدیلن مسئله‌نك عینی‌در . صفحهٔ مادیتده بر طاقم عناصر کورییورز ، بو عناصر ، احتمال‌که بر عنصرك ، تعبیر آخرله بر نوعدن عبارت ذراتك مختلف کمیت وشکلده ترکباتندن ایلری کلیور . حتی بو نظریه‌یی بر حقیقت محضه کبی قبول وبوسایه‌ده مادیتی ایضاح ضرورتی کورولیور . لکن عناصرك شکلیت ونوعیت مخصوصه‌سی قابل انکار بر حقیقت دکلدر . بز نه فرض ایدرسه‌ك ایده‌لم ، عناصرك بوشکل مخصوصنه بر تغییر ویره‌مه‌یز. بنابرین روحی بر احتیاجی ایضاح ایچون بر فرضیه‌یه مراجعت اضطرارنده قالییورز . شو مطالعات ، ذهندن مطرود اولمامق وافراطه دوشمه‌مك شرطیله

احساساتی دخی بر احساس اصلی‌یه ارجاع چوق موافقدر .

سپنسر دیورکه :

« شایان قید بر مدت دوام ایتمه‌ین بر کورولتی ، بر مصادمهٔ عصبیه‌دن باشقا برشی دکلدر . هر نه قدر بویله بر مصادمه‌یی « احساس سمعی » نوعنه ادخال ایدییورسه‌قده احساسات سائره‌یه عائد صدمه‌لردن یکدیگرینه فرقی یوقدر . وجوددن کچن بر صدمهٔ الکتریقیه‌نك ویردیکی احساس ، آنی وشدید بر کورولتی‌نك ویردیکی احساسه مماثلدر . شدتلی بر انطباع ضیائی ، مثلا بارقه ، بر صدمهٔ ارتعاش حصوله کتیریر . »

« ملحوظ قوی‌درکه مصادمهٔ عصبیه نامنی ویردیکمز نوعدن بر مصادمه ، وجدانك صوك وحدتی‌در . »

« روحك ماهیتی ، مصادمات عصبیه حالتیله ایضاح ایدیلیر . »

هیپولیت تن‌ك‌ده فکری بوکا یقیندر . وجدانجه ضبطی غیرممکن بر حادثهٔ جزئیه‌نك درجات وتفصیلاتی ، احساس ، تصاویر وافکاری میدانه کتیریر .

بو فرضیه‌لری اثبات ایچون ، اونلرك دستور تکامل ایله مطابقتی ، طبیعت و معنویت آراسنده‌کی متوازی توافق وسائره کبی دلیللر سرد ایدیلیور . بو دلیللر ، قولایجه جرح ایدیله بیلیرلر . زیرا بو دلیللرك استناد ایتدیکی شیلر ، وثوق فنی‌یی حائز وتجربه ایله ثابت اولمایوب نهایت بر فرضیه‌دن وبلکه‌ده بر ظندن عبارتدر .

حقیقی بر فکر فنی‌یه مالك اولانلر ، هیچ بر وقت بو حقیقتی اونوتمامالری ووثوق ایله ظن وفرضیه‌یی شی واحد صایمامالری لازمدر .

اشکال احساسات

مدت و امتداد

Durée et Etendue

احساساتمزده ایکی حالت مخصوصه وار . اولا : احساساتمزی « دوامی وتعاقبی » کوریبورز . ثانیا : احساساتمزك برطاقمنی « صاحب امتداد » کوریبورز . تعبیر آخرله بالجمله احساساتمز « زمان » و بر قسمی « مکان » فکرلریله محاط بولونیور .

احساساتمزده‌کی « مادی ، محدود بر دوام ومدت » فکری ، زمان دیدیکمز غیر محدود ومجرد بر دوام فکریله محاط بولونیور . کذا بعض احساساتمزده‌کی « مادی ومحدود برامتداد » فکری ، مکان دیدیکمز غیر محدود وینه مجرد بر امتداد فکریله محاطدر . عجبا بو دوام وامتداد فکرلری بزه نره‌دن کلییور ؟ عجبا بو فکرلرده برر احساس میدر ؟ بو مسئله‌ده روحیون ایکی مذهبه آیریلمشلودر .

« فطریت » مذهبی

Nativisme

بومذهبه کوره مدت وامتداد فکرلری ، تجربه ایله حاصل اولماز ، احساساتدن کلمز ، روح بشرده « فطریاً » موجوددر . شو حالده مدت وامتداد: « احساسات کبی معرفتك مواد مشکله‌سندندر . » ودیمك که‌مدت وامتداد غیر قابل تحلیل وارجاعدر .

« تجربه » مذهبی

Empirisme

بونلره كوره مدت وامتداد فكرلری، روح بشرك افكار فطریه سندن دكلدر . ذاتاً تجربیونه كوره روح بشرده فطری برشی یوقدر . بوایكی فكر ، تجربه نتیجه سنده ، اوایكی فكرله اساسده هیچ برمناسبتی اولمایان عناصردن اشتقاق ایتمشدر . شو حالده « احساسات كبی ، معرفتك مواد مشكله » سندن معدود دكلدرلر .

بومسئله ده ، فنك حال حاضری اعتباریله ، فطریون مذهبی طرفدارلری حقلی كورونویورلر . احساسات كبی مدت وامتداد فكرلری ده معرفتك غیر قابل تحلیل وارجاع مواد مشكله سندندر .

اكثریت روحیونه كوره انواع احساساتدن رایحه ، لذت ، وصدا احساسلرنده یعنی حواس خمسه دن سمع ، ذوق وشم حاسه لرنده امتداد فكری موجود دكلدر . قانت ایسه كرك امتداد وكرك مدت فكرلرینی ، عمومیتله احساساتك شكل مشتركی عد ایتمكده در . قانتك بوفكری مسلم اولمادیغندن فكر امتدادی یالكز بصر ، لمس حاسه لریله حصوله كلن احساساتله احساسات عضلیه یه حصر ایده جكز .

حاسهٔ بصرله حصوله كلن احساس بصری ده كی امتداده « امتداد ملون » اسمی ویریلیر ویالكز طول وعرضی حاوی یعنی امتداد سطحی در . امتداد « لمسی » دخی ، ایكی ابعاد صاحبی وسطحی در . حالبوكه احساسات عضلیه مزده كی امتداد ، ابعاد ثلثه یعنی طول ، عرض وعمقی حاوی اولوب جسمی در . بوراده مراد اولونان احساسات عضلیه كرك خارجدن عضلاتمز اوزه رینه وقوعه كلن تضییقات وثقلتدن وكرك حركات ارادیه دن

متحصل احساساتدر . کندی وجودمزك ابعاد ثلثه صاحبی برجسم بولوندیغنی احساسات عضلیه سایه‌سنده بیلیورز .

احساساتده‌کی کیفیت امتداده [شکل اتساعی Extensive] نامی ویریلیر .

مدت کیفیتی ، صفحات وجدانیه‌نك مجموعنده ، بالجمله احساساتمزده موجوددر . مدت دیمك ، تعاقب وتوالی دیمکدر . بعض روحیون بوایکی کیفیت اراسنده فرق کورملك ایستیورلرسه کرك مدت فکری ، کرك تعاقب فکری « پشین ، صوکرا — اول ، آخر » کبی ایکی عنصردن متشکلدر .

وجدانمزده‌کی تعاقب یعنی اول وصوکرا فکرلری ، خاطره سایه‌سنده‌در . اکر انسانده خاطره اولماسایدی ویالکز احساسات حاضره‌یی ضبط ایدوب احساسات سابقه‌یی اونوتسایدی ، بالطبع تعاقب فکری ممکن وموجود اولامازدی .

خاطره سایه‌سنده ، وجدانمزده احساسات سابقه ایله احساسات حاضره‌یی جمع ایده‌بیلیورز وبونلری متوازیاً دکل ، احساسات سابقه‌یی تقدیم ، احساسات حاضره‌یی تأخیر ایده‌رك متعاقباً ضبط ایدییورز ، دیمك احساسات سابقه‌مزله حاضره‌مزی تفریق ایدییورز . مع مافیه شوراسی شایان دقتدرکه بوایکی نوع احساسی ، ماهیةً آیری آیری صفحات وجدانیه کورمیور ومتجانس بولیورز . ایکی صفحه بزه « اوزانمش ، دوام ایتمش برصفحه » کبی کلییور . مثلا برمدت دوام ایدن « نوط — صدا » سابق وحاضر احساساتدن متشکل ایکن بز پشین اولان احساساتی آیری جنسدن و آیری صفحه ، صوکرا اولانلرینی دیکر جنسدن دیکر برصفحه کورمیورز . ایشته صفحهٔ وجدانیه‌نك اوزانمش ودوام ایتمش

کبی تلقیسی « مدت » فکری دیمکدر . بونکله برابر متجانس کوردیکمز و برصفحه‌نك دوامی شکلنده تلقی ایتدیکمز اوایکی صفحهٔ وجدانیه‌یی یکدیکرندن آییرمغه‌ده مقتدر اولویوروبرینی پشین ودیکرینی صوکرا شکلیله تلقی ایلیورزکه بوده « تعاقب » فکری‌در . مثلا بر « نوط ـ صدا » سلسله‌سی کبی .

بالجمله احساسات وصفحات وجدانیه‌مزده‌کی مدت شکلنه [شکل تعاقبی Successive] نامی ویریلیر .

مدت وامتداد فکرلری احساساتمزله مترافق مواد معرفتدن اولمغله برابر احساسات صنفندن دکلدرلر. زیرا احساساتمز ، بزه برتأثیر وانفعالیت بخش ایدرلر وشدتلری متفاوتدر . کذا احساساتمز بزده آزچوق حظ واکراه حسلرینی ایقاع ایدرلر . حالبوکه مدت وامتداد فکرلرنده بونلر یوقدر .

زمان ومکان

Temps et Espace

مدت وتعاقب فکرینی تجرید ایتمکله زمان ، امتدادی تجرید ایتمکله مکان فکرلری میدانه کلیر.

مواد معرفت

— ۲ —

شهوات وارادات

Passion et volition

معرفتك مواد مشکله‌سی اولان احساسات بحثی تمام اولدی . بر قسم روحیونه کوره احساساتك صفت ممیزه‌سی [عطالت Inertie]در .

حالبوکه مواد معرفت میاننده خاصهٔ فعالیته مالك اولانلری واردرکه شهوات وارادات بوقبیلدندر . قوندیلیاق ، حسیون وسپنسره کوره شهوات وارادات احساساته قابل ارجاعدر . شوحالده معرفتك مواد ابتدائیه ومشکلهسندن معدود دکلدرلر . اونلره کوره احساساتك منظرهٔ انفعالیهسی ، شهوات وارادات میدانه کتیریر . بوبابده درمیان اولونان دلائل، وثوق لازمی حائز اولمادیغندن شهوات وارادات دخی مواد معرفت اراسنده تعداد ایتمك موافق احتیاطدر .

تصورات ، خیالات ، اعیاده

Les Images

تصویر « براحساسك خیالی ، خاطرهسی » در . هراحساس ، سوندکدن صوکرا یرینه آز چوق قوتلی ، آز چوق معین بر خیال براقیر .

انسان ، یالکز اشکال والوانی دکل ، بالجمله احساساتی تخیل ایدهبیلیر . شوقدرکه بعض احساساتك تخیلی دیکرلرندن دها کوجلکله اولور .

اصطلاحات احوال روحیهدن اولان « تصویر » ك معناسی ، حادثات بصریهیه منحصر معنای استعمالیسندن دها واسعدر . مثلا لسان عوامده « بر صدانك تصویری ، صورتی » دینیلمدیکی حالده ارباب اختصاص « برتماسك ، بر صدانك صورتی ، تصویری » دیر .

تصویر بعض احساساتده قوتلی وعیاناولور : تصویر اشکال کبی . لکن بعضاً برتصویر ، عائد اولدیغی احساس قدرشدید وواضحاولور . وعادتا اویله برتصویر، یرینی طوتدیغی احساسك عینی کبی ظن وقبول

اولونور . بوشکلده برتصویره [خیال‌حس Hallucination] نامی ویریلیر .

بعض علما ، خیال حسی « فکرك احساس شکلنه استحاله‌سی » صورتیله تعریف ایتمشلردر .

اثنای نومده تصویراتی احساسات ایله مقابله ومقایسه ممکن اولمادیغندن ، تصویرات ، حقیقت شکلنده یعنی خیال دکل‌ده احساس ایمش کبی تلقی ایدیلیر . بونلر رؤیالردر . دیمك که رؤیا « تعاقب تصویرات » در .

حالت نومده احساسات شکلنه صوقولان تصویرات ، اویانقلق حالنده دخی حاصل اولابیلیر ، بعضاً احساساتله ترکیب ایدیلیر ، بعضاً‌ده احساسات بوتون بوتونه وجداندن موقتاً دفع اولونور . خیالات ، اوهام ، افکار غریبه ، بهت ووجد بو صورتله حاصل اولور .

وظیفهٔ محافظه

حافظه

مواد معرفتك محافظه‌سی

Mémoire

احساساتدن تولد ایتدیکی حالده ، فعالیت فکریه طرفندن آز چوق « افکار » صورتنه استحاله ایتدیریلن « تصویرات » هر معرفتك « مواد مشکله‌سی » در .

حافظه « اولجه قازانیلمش افکاری ضبط ودرخاطر ایتمك » خاصه‌سی‌در .

دیمك که « حافظه ، معرفتك شریطهٔ امکانیدر . »

فعالیت فکریه ، احساساتی فهم صورتنه استحاله ایتدیریر ، دیمشدك . زکا بو عملیاتی ینه « حافظه » سایه‌سنده یاپار . زیرا ، حافظه اولجه‌محفوظ افکاردن استعاره واستفاده ایدر .

شو حالده صفحات وجدانیه‌مز « صفحات اصلیه واولیه » یعنی حصولی حالنده احساسات ایله « صفحات تالیه » یعنی خاطراتدن عبارت دیمکدر .

عجبا احساساتمزك مجموعی « حافظه » طرفندن حفظ ایدیله‌بیلیرمی؟ تعبیر آخرله‌باجمله احساساتمز قابل [احیا Réviviscence] وقابل محافظه وتخطرمی‌در ؟

بعض روحیون ، بصر ، سمع ولمس حاسه‌لریله میدان کلن احساساتك قابل تخطر اولدیغنی تسلیم وفقط ذوق وشم حاسه‌لرندن متحصل احساساتك قابلیت تخطرینی انکارایتمشلر ایسه‌ده بویله برادعا، تجربه ایله ثابت اولان حقیقتی انکار دیمکدر .

برمنظری، برصدایی تخطر ایده‌بیلدیکمز کبی، برقوقویی، برلذتی‌ده تخطر ایده‌بیلیرز . اکر تخطر ایده‌مه‌یدك ، بررایحه‌یی دیکرندن برلذتی دیکر برلذتدن ناصل فرق ایدردك ؟

مادی ومعنوی خظوظات واضطرابات دخی قابل تخطرواحیادر. مشهور « ئه‌پیکور » سعادتی « حظوظات سابقه‌نك تخطرندن، حظوظات آتیه‌نك تخیلندن عبارت » عد ایدردی .

برشخص ، ماضیسنی آنجق « حافظه » سایه‌سنده بیلیر . حافظه یاردیمیله وجدان زمانایچنده کندی کندینی تکرار أله کچیریر ومتمادیاً « عینیتی » تشکیل ایدر دوریر .

وجدانك اكتساب ایتدیکی احساسات وافکار ایله حافظه طرفندن محافظه اولونانلر آراسنده « طبیعةً » آیریلمق یوقدر . آرالرنده براز فرق مشاهده اولونیورسه‌ده بوفرق، هرایکی نوع احساسات وافکارك طبیعتنه دکل ، درجهٔ قوتنه عائددر . مشهور « داوید هوم » وبرچوق روحیونك اجتهادی بومركزده‌در. قونديلياق واكثر فيزيولوژيستلره کوره ایسه احساسات وافکار مکتسبه ایله محفوظه آراسنده یالکز درجةً دکل، طبیعةً دخی فرق واردر. بونلره کوره برفوطوغرافی، صاحبنه نه‌یولده‌بکزرسه، براحساس محفوظ دخی بر احساس مکتسبه اوصورتله بکزر .

بوصوك فكر بالتجربه مردوددر . برنجی فکرك مقبولیتی ، احساسات وافکار مکتسبه ایله محفوظه‌نك عين صورتله نتيجه‌ويرمه‌سيله ثابتدر . مثلا حين اكتسابنده انسانه رعشه ویرن براحساس مؤثر ، تخطری حالنده دخی رعشه ویریر. انسانه بادیٔ غثیان اولان برقوقو، تخطری حالنده دخی غثیان ویره‌بیلیر . عين نتیجه‌لر ، عين سببلردن ایلری کلمکله مکتسبات ومحفوظاتك طبیعةً عینیتی وفقط درجةً تفاوتی ثابت اولور .

حافظه‌نك تقسیم کیفیتی

وجدانده ایکی حالت تفریق اولونور : اولا — افکارك محافظه وتخطری . ثانیاً — بوافکارك تشخصی وزمان ایچنده محلنه قونولماسی.

افکارك محافظه وتخطری یکدیکریله مربوط ومقابل اولوب آنجق ذهناً تفریق ایدیلیرلر. بر فکرك محفوظ اولدیغنی ، اونی تخطر ایتمکله بیلیرز. لکن بر فکری تخطر ایده بیلمك ایچون اونی حفظ ایتمش

اولماز لازمدر. بو سببه مبنی آریستو: محافظه، بالقوه وجدان، تخطر بالفعل وجدان‌در . » دیمشدی .

مع‌مافیه « محافظه وتخطر » کیفیتلری هر شخصده درجه وقوتجه متساوی اولماز. مثلا محافظه کیفیتنده حافظه « کاه سهل ، کاه مشکل، بعضاً ثابت وبعضاً ایسه کوشك » اولور. تخطر خصوصنده ایسه « کاه سریع وکاه بطی » اولور .

افکارك صورت محافظه‌سی

فنون حاضره‌ده موجود تجاریب وتدقیقاتدن ثابت اولدیغنه کوره احساسات وافکارك « کیفیت محافظه‌سی افعال روحیه‌دن معدود اولمایوب افعال فیزیولوژیه‌دندر . » فی‌الواقع کیفیت محافظه وجدانله « یعنی بالوجدان بیلینمکله» مترافق دکلدر. وجدان، کیفیت محافظه‌دن، نتیجهٔ منتهیه‌سیله خبردار اولور، یعنی بر فکرك محفوظ اولدیغنی آنجق تخطر ایتدیکی آنده بیلیر .

نظریات غیر ثابته

اسلاف روحیون ، احساسات وافکارك کیفیت محافظه‌سنی تفهیم ایچون برچوق فرضیاتده بولنمشلردر. بو نظریه‌لرك اك مشهورلرندن بری شوپنهاورك «افکار مخفیه وغیر وجدانیه» نظریه‌سی‌در. اوکا کوره، اوان طفولیتدن اعتباراً قازانیلان افکار، روحمزده حاضر وباقی قالیر، یالکز روح اونلرك حضورینی بیلمز . بو افکار ، متفاوت قوتلرله اعماق روحدن ساحهٔ وجدانه چیقمق ایچون بربریله مجادله ایدرلر.

بونظریه‌ده تناقض وار. غیروجدانی افکار، بر دعوای متناقضدر برشی هم فکر وهم غیروجدانی اولاماز . مع‌مافیه شونظریه پك‌ده رین.

افکاری محتوی وشایان تدقیق وتأملدر. برده شو پنهاورك روحدن نه قصدایتدیکنی آکلامق لازمدر .

افلاطون لیپنیچ ، وبویه‌یه کوره روحك قازاندیغی افکار ، بردها اوندن چیقماز ، ضایع اولماز . فقط بعضاً موقت برزمان ایچون وبعضاً ده بردها کورونمه‌مك اوزره غیرمرئی قالیر . تخطر دیمك ، روحمزده موجود وحاضر اولمقدن فارغ اولمایان افکاری یکیدن باوجدان بیلمك دیمکدر . بونظریه‌یه کوره روحده قالان افکار ، غیر وجدانی دکل ، پك ضعیف حالده وجدانی در . بنابرین بونظریه‌ده تناقض یوق ایسه‌ده صورت قطعیه‌ده «غیرقابل تدقیق» در. بویله نظریه ایسه مقبول اولاماز.

دیکر برنظریه‌یه کوره کیفیت محافظه روحك عادتی سببیله حصوله کلییور . [عادت روحیه] بونظریه‌یی دخی تحلیل وتدقیق ممکن دکلدر . بنابرین بونظریه‌لرك هیچ بریسیله احساسات وافکارك نه صورتله حافظه‌ده محفوظ قالدیغی منفهم اولامیور .

اسلافك دیکر بعض نظریه‌لری واردرکه عادتا قابا اطلاقنه شایاندر . مثلا حافظه‌نك برمغازه‌یه ، بر مخزنه بکزه‌یشی وبومخزنك « فکر مصور ، فکر مرتسم » شکلنده واشیادن نشأت ایتمش اجزاایله دولو اولیشی ، کبی . احساساتك نه اولدیغنی واشیادن دماغه انجق حرکت شکلنده برتأثیر کلدیکنی ذاتاً آکلامش اولدیغمزدن بونظریه‌نك فنونك تکامل ایتمدیکی زمانلرك ابداعاتندن اولدیغی میدانده‌در .

نظریهٔ مرغوبه

یوقاریده کچن نظریه‌لرك مجروحیت ومردودیتیله‌ده ثابت اولدی که کیفیت محافظه ، افعال روحیه‌دن معدود دکلدر . شو حالده افعال

فیزیولوژیه‌یه مراجعت ضروری در . الک معقول وفنی نظریه « شریطهٔ حافظه‌یی ، احساسات اولیه‌نک ، انطباعات ابتدائیه‌نک دماغده براقدیغی آثار عضویه‌ده آرامق » در . عادت فیزیولوژیه دیمک اولان بونظریه‌یی شویله توضیح ایده‌رز .

(۱) هرانطباع [تأثر] عضوی ، مراکز عصبیه‌نک تحولی دیمکدر . هرتحول عضوی ، وقوعندن صوکرا براثر براقیر . [وحتی براقاغه مجبوردر . چونکه اثرسز مؤثر اولماز .] واقعا هرشی کبی ، بوتحولاتک حصوله کتیردیکی آثارده تبدله ، تغیره وبالنهایه انعدامه محکومدر . مع مافیه بوقبیل آثاردن بر قسمنک ثابت قالدیغی کوریلیور .

(ب) مقام اعتراضده دینیله‌بیلیر که : هرحافظه‌ده محفوظ بولونان افکارک کلیتلی در . اکر هردماغده قالمش فکر ، براثر وانطباع عضوی ایسه ، بودرجه کثرتلی انطباعات بردماغه ناصل صیغار ؟ بوسؤال ظن اولوندیغی قدر اهمیتلی دکلدر . اقل تخمینه کوره بردماغده آلتی یوز ملیون حجیره واوچ بش ملیار الیاف واردر ! کرک بوحجیرات وکرک بوالیاف غیرمحدود صورتله قابل انقسامدر . ایشته کوریلیور که کوچوک کوردیکمز دماغ ملیونلرله انطباعاتی طاشییا بیله‌جک عناصر مالکدر .

(ت) حکمت طبیعیه ، کیمیا علم حیاة حادثاتنی تدقیق ایدرسه‌ک ، ماده‌نک تأثیرات عدیده ومتفاضله‌یی ضبط ایتمک خاصه‌سنی ، دماغک انطباعات کثیره‌یی صورت حفظندن دهاشایان حیرت بولورز . الک غریبی بو تفاضلاتک مشترکاً موجودیتی در . مثلا صوده مختلف حرکات وتموجات ، بربرینی ابطال ویا اضرار ایتمیه‌رک قارشیلاشیرلر . عضلات واعصابده لایحصی عادات محرکه مشترکاً موجوددرلر . لکن الک محیرالعقولی ، ذوی الحیاتک « جرثومهٔ خرده بینیه . » سنده محفوظ ومشترکاً موجود

اولان انطباعاتدر . كوزله كورلمه‌ين بوجرثومه اناوبابانك مادی ومعنوی اكثراحوالنی،اشكالنی، استعداداتنی وحتی بعضاً ابوينك برنده موجود الك اهميتسز علائمی بيله « علی‌المفردات » حامل وحاوی‌در !

عادت فيزيولوژيه نظريه‌سنی تحليل ايدرسه‌ك شو نتيجه حاصل اولور كه: احساسات وافكارك حافظه‌ده محفوظيتی ، بو احساساتی ميدانه كتيرن « حركاتك » دماغده دوامی وبرتأثير دماغی ايقاع ايتمش اولماسی‌در. » بونظريه فيزيولوژيست «هارتله‌ی»ايله مشهور « ده‌قارت»ك نظريه‌لرندن مركبدر . شوحالده دماغ ، برفونوغرافه مشابه ديمك اولور .

بونظريه‌دن ماعدا ديكر بردانه دهاوار . « قولجی» و« قايال » كبی فيزيولوژيستلرك ادعاسنه كوره دماغی تشكيل ايدن « حجيرات عصبيه وبونلرك استطالاتی» يكديكريله ثابت ودائم برصورتله وعضويةً مربوط دكللردر . آره‌لرنده‌كی ارتباط وعدم ارتباطی ، سربست اولان ايكی اوجلريله حصوله كتيريرلر . اكربوادعااثبات اولونورسه[كه‌هنوزغير ثابتدر.] افكارك محافظه‌سی ،استطالات حجرويه‌نك فعاليت حياتيه‌سندن عبارت ديمك اولاجقدر .

قوانين روحيهٔ حافظه

حافظه‌نك شريطه‌سی احوال فيزيولوژيه ودماغده‌ايسه‌ده روحك بوخصوصده هيچ برتأثيری يوق ديمك دكلدر . بوتأثيراتك نظر تأمله آلينماسيله آتيده‌كی قوانين روحيهٔ حافظه حصوله‌كلير :

(١) احساسات وعلی‌العموم صفحات وجدان نه‌درجه شدتلی وواضح اولورسه، بونلردن متحصل افكارك « حافظه » ده محافظه‌سی اودرجه قولای ودواملی اولور .

(ب) بو احساسات وصفحاتی شدتلندیره‌جك وواضح قیلاجق احوال ، محافظه‌یی شدیدوواضح قیلار . مثلا : تأثرورقت حالتلرنده اولدیغی کبی . بزی تأثر وهیجانه کتیرمش ، نظردقتمزی جلب ایتمش شیلری ، مدت‌مدیده وبلامشکلات تخطر ایده‌رز . بالعکس وقوعی زماننده اهمیت ویرمدیکمز ولاقید قالدیغمز حالاتی قولایلقله درخاطر ایتمه‌یز .

(ت) براحساس ویاخود عملیهٔ فکریه نه‌قدرچوق تکراراولونورسه، او احساس وعملیه‌یه متقابل اولان فکرك محافظه‌سی خاصه‌سی دخی او درجه‌ده قوتله‌نیر . مثلا برطلبه‌نك تکرار تکرار اوقوما نتیجه‌سنده درسنی حفظ ایدیشی کبی.

(ت) برفکر محافظه وتخطری قولای دیکر افکارله نه‌درجه مشترك اولورسه ، اودرجه‌ده محافظه وتخطر خاصه‌سی تزاید ایدر . مثلایکدیکریله ارتباطی اولمایان افکاری بلله‌مك ، حفظ ایتمك ایچون حافظه‌مشکلات‌چکر،لکن‌بوافکار کندیلریله مشترك‌افکار واسطه‌سیله بربرینه ربط اولونورسه ، بللنمه‌لری قولایلاشیر ، چوجقلر ، قواعد صرفیه ونحویه‌کبی افکارمجرده‌یی مشکلاتله حفظ ایتدکاری حالده بو افکار ، حفظی قولای اولان مثاللرله برابر اولورسه ، دها قولای حفظ‌اولونور .

(ج) کلمه‌لرواسطه‌سیله‌افکارك‌حفظنده‌کی قولایلق ، ادراك‌بشرك بوکلماتی حفظ‌خصوصنده‌کی استعداد طبیعیسندن ایلری کلمکده‌در .

شیمدی شو مسروداتی تلخیص ایدرسه‌ك کوروزکه قوانین روحیهٔ‌حافظه: اولا — [شدت‌ابتدائیه. Vivacité Primitive] ثانیاً‌ـ

[تكرر Répétition fréquente] . ثالثاً — [مشاركت Association étroite] كبی اوچ شكله ارجاع اولونور .

اعتیاد

شریطهٔ حافظه‌نك افعال فیسیولوژیه ودماغده اولدیغی بیلدیردیكمز مباحثدن منفهم اولاجغی اوزره بواوچ قانون یالكز افعال روحیه‌ده دكل، افعال جسمانیه‌ده دخی حكمفرمادر. روح، بر كره یاپدیغی شیئی، تكرار یاپمغه میالدر. ایلك فعل نه‌قدر شدتلی وواضح اولورسه، بو میلی تكرارده اودرجه قوتلی ودواملی اولور. عین حالت، عین میل عضویتده دخی موجوددر .

بو حالتك اسم حقیقیسی [اعتیاد ، عادت Habitude] در .

اعتیاد ، روح وجسدده مشتركاً موجود اولان بر خاصه‌در كه : اونكله افعال واقعه وسابقه‌سی رسوباتنی ، افعال مستقبله‌سی ایچون بر مجموعهٔ قوای احتیاطیه كبی ، جمع ایدر .

دیمك كه حافظه، حافظه‌نك حقیقتی [دهادوغروسی حافظه‌دكی وظیفهٔ محافظه] دماغ وروحك « اعتیاد مشترك » لرندن عبارت وشوقدر كه اعتیاد دماغی اصل واساس ، اعتیاد روحی ایسه ناظم ومعاوندر .

« حافظه » نك اشكالی

بالاده كچن تفصیلاتدن ، حافظه‌نك برخاصهٔ بسیطه‌می ، یوقسه خواص عدیده‌دن مركب بر « منظومه » می اولدیغی سؤالی وارد اولور . حافظه ، دماغه عائد اولمق اعتباریله « مركب » ، روحه عائد اولمق اعتباریله « بسیط » در .

حافظه‌نك احوالی نظر تدقیقه آلنیرسه ، برچوق اشكالی اولدیغی

کوریلیر . بعضی آدم الوانی ، بعضیسی اصوات موسیقیه‌یی ، بر دیکری کلماتی ، برباشقه‌سی ارقام وحساباتی هرشیدن دها قولای حفظ ایدر . دیمک که الوانه ، اصواته [الی خره] مخصوص حافظه‌لر واردر . احساسات مختلفه‌نك دماغده مراکز مخصوصه ومعینه‌سی واردر. دماغك برقسم وظائفی مقابلی دیمك اولان خافظه‌نك دخی دماغده مراکز مخصوصه وعدیده‌سی واردر. رؤیتك ، سمعك بر ر حساسیت مخصوصه‌سی اولدیغی کبی انواع احساساتك دخی بر ر حافظهٔ مخصوصه‌سی وار دیمك اولور . .

بومسروداتك برحقیقت اولدیغی ، مراکز حافظه‌دن برینك خسته‌لنمه‌سی حالنده او مرکزه مخصوص حافظه‌نك متضرر ویامعطل قالماسیله ثابتدر . بویله برخسته‌لکه مبتلا اولان آدم ، بر چوق شیلری حفظ وتخطرایتدیکی حالده ، خسته اولان مرکزده‌کی حافظه‌یه عائد موادی حفظ وتخطر ایده‌من .

ایشته کوریلیورکه دماغه نسبتی اعتباریله حافظه‌نك وحدت وبساطتی لفظیدر .

لکن روحه نسبتی اعتباریله حافظه « حقیقی وحدت وبساطت »ه مالکدر . بوده بوتون افعال روحیه‌نك وحدت وجدانیه واسطه‌سیله حالت وحدت وبساطته ارجاع ایدلمکده اولماسندندر .

حافظه‌یی « حسی » و « فکری » نامیله ایکی شکلده فهم جائزدر. اوحالده احساسات وتصاویری حفظ ایدن شکل حافظه « حسی » وفعالیت فکریه‌نك ابداعاتی اولان افکاری حفظ ایدن شکلی ایسه « فکری » اولور .

حافظه‌نك تعاملی

و

معطلیت وجدان

حافظه‌نك وبنابرين احيا وتخطر افكارك شرائطنی دماغده وافعال فيزيولوژيه‌ده بولدق . شريطهٔ تخطر ، شدت كافيه‌يی حاوی بر « عمل عصبی » نك يكيدن حصولی‌در . تكرر واعتياد سببيله بو عمل ، كيتدكجه دها قولای ودها آز فعاليت صرفيله حصوله كلير . برانسانك ، اعتياد ايدينديكی برايشی اجرا ايدركن دماغنه كيدن قان ، اعتياد ايتمديكی ايشی ياپاركن كيدن قاندن دها آزدر .

مراكز عصبيه ، برفعلی تكرار ايتدكجه ، بو فعلك اجراسی تكرار نسبتنده قولايلاشير ، دها آز قوهٔ عصبيه مفرز اولور ، دم ، دها آز مقدارده ورود ايدر ، تركبات كيمويه‌دن متولد حرارت دها آز اولور .

ديمك كه تكرر واعتياد حالنده عمل عصبی شدت ومدتجه دها ضعيف اولور . بوحالك نتيجه‌سی اولارق ، عمل عصبی‌يه اولا مربوط اولان « وجدانيت » كيتدكجه آزاليير ، محو اولمغه يوز طوتار . [*] بوسببه‌مبنی زياده تكرار ايديله‌ن واعتياد حالنه كچن افعالده وجدانيت اودرجه آزاليركه عادتا هيچه اينر . مثلا : يازی يازديغمز وقت پارمـ

(*) سپنسر قانونی : حافظه ، عضويت حالنه كيرمكه يوز طوتان افعال روحيه صنفنی احتوا ايدر . بوافعالك ، عضويت حالنه كچمكه اوغراشماسی دوام ايتدكچه حافظه دخی دوام ايدر . افعال ، تكمل ايده‌رك عضويت حالنه كچديكی كبی حافظه دخی محو اولور .

ماقلرمزك ، سوزسويله‌ديكمز زمان دل ودوداقلرمزك حركاتی، پيانو استادلرينك ، رقاصه‌لرك حركاتی عادتا غير وجدانی وميخانيكی‌در ، حافظه معطلدر .

ديمك كه حافظه‌نك ، تكرار واعتياد سايه‌سنده تكمل ايتمه‌سی ، وجدانك معطليتی ويرينه ميخانيكيتك قائم اولماسنی موجب اوليور .

روح ووجدانمز ناصل باقی قاليور ؟

شو ايضاحاتدن مستبان اولوركه اعتياد سببيله معنوی ومدرك موجوديتمز هيچ دورمه‌ماديت وميخانيكيت كسب ايديور ،و[بذاته‌حركت automatisme] افعال وجدانيه يرينـه قائم اوليور . فناً ثابتـدركه معدن كومورنده مضمون ومختفی اولان قوت ، سونمش ودفن ايدلمش كونش [يعنی ضيا] دن باشقا برشی دكلدر. ايشته ضيانك معدن كومورنده مدفون ومضمون اوليشی كبی اعتياد سائقه‌سيله ، روح ووجدانمز دخی دماغك مادهٔ سنجابيه‌سنده مدفون اولماسی لازم كليردی . عجبا بوكا نه مانع اوليور ؟

ادراك ووجدانمزی محافظه ايتمه‌مزه وماكينه حالنه كيرمه‌مزه بللی باشلی ايكی سبب واردر :

١ — متمادياً يكی يكی صفحات وجدانيه حصوله كلمه‌سی : تجدد ،

٢ — دقت .

كرك تجربه وكرك تفكرده‌كی فعاليت سببيله متمادياً يكی يكی صفحات وجدانيه پيدا ايدييورز ، يعنی يالكز احسـاسات وافكار مضبوطه ومحفوظه ايله قالمايه‌رق هيـچ دورمه ، يكی يكی احساسـات وافكاره

مالك اوليورز . ترقى وتبدل بوصورتله ممكن اوليور . [*]

سونمكه ، محو اولمغه يوز طوتان صفحات وجدانيه‌مزى دقت سايه‌سنده دخى دوام ايتديره‌بيليورز . [**] مثلاسوز سويلركن ديل ودوداقلرمزده وقوعه كلن حركاتدن متحصل احساسات لمسيه‌وعضليه‌يى تخطر ايتمديكمز ، بونلره دائر وجدان وحافظه‌مزده هيچ برتمثيل باقى قالماديغى حالده كلمه‌لرك تلفظندن حصوله كلن صدايى يعنى احساسات سمعيه‌يى تماماً حفظ وتخطرايده بيليورز. نيچون؟ زيرا كلامى فهم ايچون هيچ برفائده‌سى اولمايان احساسات لمسيه وعضليه ايچون دقت خاصه‌سنى صرف ايتمديكمز حالده سوزى آكلامق مجبوريتيله صدايى ضبط ايچون بوتون دقتمزى صرف ايدييورز .

والحاصل اعتياد سببيله حافظه ، برطرفدن ماديت وميخانيكيته منقلب اولا كلديكى حالده ديكرطرفدن تجدد صفحات ودقت سايه‌سنده روحى ووجدانى شكلنى ادامه ايتديرييور .

عودت افكار

Le rappel des idées

افكار محفوظه‌نك وجدانه عودتى [يعنى بالواحدان تكراربيلنمه‌لرى] اوچ صورتله واقع اولور .

(*) فى الواقع ترقى : تجدد ديمكدر . شوقدركه ترقى معناسنه كلن تجدد، مكتسبات سابقه‌نك مكمليتيله متناسبدر . مثلا أيى دوشونمك ايچون اولا أيى سويله‌مكى، اوقومغى ، يازمغى بيلمك لازمدر .

(**) دقت ، دقتمزى صرف ايتديكمز فعل وجدانى‌يه مركز اولان قسم دماغه (هجوم دموى Hypérémie) ايله مترادفدر . بوسايه‌ده عمل عصبى ، كافى برقوتله مالك ووجدانك دوامنه سبب اوليور .

١ — برصورت اختياريه ده يعنى كندى كندينه عودت . بوصورتده افكارك اعاده سى ايچون اراده صرف اولونماز ، وجدانده فعلاً موجود احساسات وافكارك ده دخلى يوقدر . مثلا انسان مدهش برمنظره كورير . بومنظره ، كنديسنك آرزو واراده سى اولماديغى حالده بوتون كون ارا صيرا خاطرينه كلير ، حتى بو خاطره يى دفعه ايله مقتدر اولاماز . اصوات لطيفه ، بدايع طبيعيه وصنايعيه نك احساسات وافكارى ده بويله در . كوزل بر سس ، اوزون مدت ، خاطره كلير .

[استطراد : بوندن چيقان حقيقت شوكه : بر فكر ، قوتى درجه سنده كندى كنديته وجدانده تكرار ظهور ايتمكه ميالدر . وبويله بر فكر ، وجدانى فعلاً اشغال ايدن افكاره قوتجه غالب اولورسه ، اونلرى ابطال ايدوب كنديسى ميدانه چيقيور . بوخصوصات هنوز پك آز تدقيق ايدلمشدر . بوسببه مبنى ايدى كه شوپنهاورك حافظه حقنده كى نظريه سى شايان تدقيقدر ، ديدك .]

٢ — تلقين نتيجه سنده عودت . بوصورتله عودت ايدن افكار ، وجدانده فعلاً موجود بولنان افكار ايله مشاركتى يعنى جمعيت وتسلسل خاصه سنده حصه سى بولونماسى اولمقدن ناشى ، بونلر طرفندن تلقين ايدلمك سببيله عودت ايدر . مثلا انسان چوجقلغنده ايچنده تحصيل ايتديكى مكتبى كورير . بو رؤيت كنديسنه اوان تحصيلنه متدائر پك چوق شيلرى خاطرلاتير . ارقداشلرينى ، معلملرينى ، مسروريتلرينى والحاصل برسورى افكارى او منظره وجدانه اعاده ايدر .

درخاطر ايديله مه ين محفوظاتدن بر غزلك ، براثرك ، ايلك كلمه لرى

بر دیکری طرفندن سویلنمکله انسان ، آلت طرفنی پك کوزل در خاطر ایدر .

بوراده‌کی تلقینی «حسی» و« فکری » اولارق ایکی‌یه آییره‌بیلیرز. احساساتك تلقیناتی، افکارك تلقیناتندن دها قوتلیدر . بنا برین تلقین حسی ایله تخطر دها قولای وشدید اولور.

٣ — صرف اراده نتیجه‌سنده عودت . بوصورتله عودت افکار، ایکنجی صورتله مترادف اولورسه ممکن اولور . یعنی یالکز صرف اراده ایله تخطر ممکن دکلدر. زیرا اراده‌یی صرف ایتمك ایچون فکرك، جمعیت وتسلسل صورتیله، ذاتاً عودت ایتمش اولماسی لازمدر. شو حالده اراده‌نك وظیفه‌سی ، خاطره‌یی ادامه ویا محا، تزیید دقت وتعیین کبی شیلردن عبارت قالیر .

دیمك که افکارك عودتی انجق ایکی صورت اساسیه‌ده وقوعه کلیر ١ — صورت اختیاریه ، ٢ — صورت اشتراکیه. اوچونجی صورت ایسه ایکنجینك بر شکل مخصوصیدر .

تخیل وخاطره

Réminiscence et Souvenir

حافظه‌دن ساحهٔ وجدانه عودت ایدن برفکر، بعضاً بر محاکمه ایله مترادف اولور. بومحاکمه سببیله اوفکری طانیر وماضیده اشغال ایتدیکی زمانه عطف ایده‌رز . بو حالت ، « خاطره ، تمامیله تخطر » در .

بعضاً حافظه‌دن عودت ایدن فکر ، بویله محاکمه ایله مترادف اولماز ، حتی عکسی [یعنی اوفکره موافق اولمایان] بر محاکمه ایله مترافق اولور. بر حالده‌که او فکری طانیامایز ، ماضیده اشغال

ایتدیکی زمانی تعیین ایده‌مه‌یز ، وصانکه اوفکر بر تخطردگل، یکی بر شی ایمش کبی تلقی ایدیلیر. بوشکل تخطر ، معنای تامیله بر خاطره اولمایوب مبهم بر « تخیل » در .

افکارك اکثریت عظماسی ، وجدان طرفندن صورت مخصوصه‌ده طانمادیغی حالده ذهندن کچرلر .

بوقبیل فکرلردرکه ، طانمادقدن ماعدا ، بوتون بوتونه یکی بر شی ایمش کبی تلقی ایدیله‌رك مجرد وعمومی اولورلر وادراکیات وتصوراتك عناصری حکمنه کچرلر .

بعض فکرلر تماماً طانمش اولدیغی حالده هانکی زمانده ونه کبی احوالده حصوله کلدیکی کسدیریله‌مز. بعضیلری ایسه هم طانینیر وهم‌ده زمان واحوال حصولی بیلنیر .

دیمك که خاطره‌ده ایکی مرتبه واردر : ۱ — تشخیص ، ۲ — ماضیده‌کی زمان وقوعنی تعیین .

طبیعت وشرائط تشخیص

برفکرك تشخیصی ، اوفکر ایله اوفکرك افاده ایتدیکی حس ماضی‌یی تشریك ایتمکله حصوله کلیر . بو عملیه مفکره‌نك یاپدیغی بر محاکمه‌در . بومحاکمه‌ایله مفکره « حالاً مشغول اولدیغی فکری ، ماضی‌ده دخی تفکرایتمش اولدیغنه » حکم‌ایدر .

بومحاکمه تحلیل ایدیلیرسه، کوریلیرکه‌اونی ترکیب ایدن عناصردن بری « زمان فکری » در . کندنده حالاً موجود اولان فکرك ماضیده کچن برواقعه‌یه توافق ایتدیکنه حکم ایدر . [حتی مفکره ، چوق کره اوفکر ایله واقعه‌یی برشی حالنده کوریر]

(۱) مفکره کندده حالاموجود اولان فکری ، برواقعهٔ ماضیه‌یه

متوافق اولدیغی ایچون ، ماضی یه عائد بر فکر کبی تلقی ایدر وافکار حاضره وصفحات سائرهٔ وجدانیه سندن اوفکری آییرارق اونی ماضی یه عائد کورور .

(ب) دیمك كه مفكره ، ماضی یه عطف ایتدیکی اوفکرله افکار وصفحات حاضره سی آراسنده « عین زمانده برابرجه موجودیت » دکل ، بلکه « تعاقب وتوالی » کورور .

[استطراد : انسانده زمان فکری ، بویله بر محاکمه نك محصولیدر .]

تحلیل ایتدیکمز محاکمه ده بولاجغمز عنصردن بریسی ده « بنلك » در . فی الواقع مادام که روح حالا کندنده بولونان بر فکره ماضیده دخی مالك بولونمش اولدیغنه حکم ایدییور ، دیمك كه ماضی وحالده کندیسنك « عینیت » نی تصدیق ایلیور . شوحالده روح ، شو فکرك هرایکی صورت تلقیسندن ، فاعل وعنصر اساسی کندیسی اولدیغی یعنی بوفکر کندیسنك صفحهٔ وجدانیسی بولوندیغی بیلیور ، دیمك اولور .

[استطراد : روحك شو « بنلکی » فکری « زمان » فکرینك معکوسی اولور . یعنی زمان فکری « اول ، صوکرا » تعبیر آخرله تعاقب دیمك ایکن ، بنلك فکری « اول وآخرده عینیت » فکری دیمك اولور .]

زمان حادثات متوالیه نك کثرتی اولوب بو حادثه لردن برینك مدت دوامنده دها اولکی وکندندن صوکرا کله جك حادثه لر موجود اولاماز.

بنلك ایسه بوتون بو حادثات متوالیه ایله برابرجه موجود اولان « واحدیت فاعل » درکه هر برنده موجود اولدیغی ایچون اونلرك دوامنی واونلرك بالضروره تسلسلنی موجب اولور .

شو مسروداتدن مستبان اولاجغنه کوره « خاطره » نك ایکی عنصر

تشکیلیه‌سی « زمان » و « بنلك » فکرلریدر . [ناصل که مکان وسبب فکرلری فهم خارجی‌نك یعنی وجودمز خارجنده‌کی اشیایی فهم ایتمه کیفیتنك عناصر مشکله‌سی‌در .]

روح ، بوفکرك ماضی‌یه عائد اولدیغنی ۱ — تضاد ۲ — سهولت کبی ایکی کیفیت سایه‌سنده فرق ایدر .

۱ — [تضاد Contraste] دیمك ، خاطره‌نك شدت ووضوح آزلغیله احساساتدن فرقلی اولماسی دیمکدر .

۲ — [سهولت Facilité] دیمك ، خاطره‌نك حضوری ایچون صرف مقدرته لزوم اولماماسی دیمکدر .

خاطره‌نك ماضی‌ده یرلشدیریلمه‌سی

Localisation

حیاة ماضیه‌مزده حادث واهمیتی سببیله کوزلجه مضبوط اولان واقعات مهمه‌دن برینه دیکر برواقعه‌یی جمع ایتمك عملیه‌سیله برخاطره‌یی ماضیده یرلشدیریرز .

[استطراد : بوعملیه‌نك ممکن اولماسی حافظه‌مزده « حادثات مهمهٔ حیاتیه‌مزی حاوی برنوع لوحه‌نك » موجودیتیله‌در . بویله برلوحه‌یی قسماً حافظه‌وقسماً خاصهٔ تفکر میدانه کتیریر . چوجقلرده، وحشیلرده بویله برلوحه موجود اولمادیغی ایچون اونلر خاطره‌لرینی ماضی‌یه یرلشدیره‌مزلر . شوحالده اونلرجه ماضی قارما قاریشیق برواقعات ییغینندن عبارتدر .

خاطراتی ماضی‌ده برزمان معینه‌یرلشدیرمك عملیه‌سی ، حافظه‌نك

تربیه‌سی دیمكدر ، ناصل كه احساساتمزی مكانده یرلشدیرمك عملیه‌سی حواسك تربیه‌سی دیمكدر .]

وظیفهٔ ترکیب

جمعیت افكار

Association des idées

جمعیت افكار : افكارك یكدیكرینی تلقین وایقاظ ایتمك خاصه‌سی وتعبیر آخرله مفكره‌نك برصورت اختیاریه‌ده برفكردن دیكر برفكره كچمك خصوصنده‌كی میلانی‌در . مثلا « الف » حرفنك منظره‌سی ، بوحرفك صداسنی اخطار ایدر . [برشكل فكریله برصدا فكرینك اجتماعی] كذا طانیدیغم برآدمه عائد اشیا ، بكا او آدمك سیماسنی ، صداسنی واطوارینی تخطر ایتدیریر [حواس مختلفه طرفندن ضبط وفهم ایدلمش افكار منظومه‌لری آره‌سنده اجتماع]

[استطراد : جمعیت افكار ایله تصور وتخیل حالتلرینی فرق ایتمك لازمدر . مثلا آت وقاناد فكرلرینك خطوری اوزه‌رینه ، بوایكی فكری جمع ایله « قانادلی آت » تفكر ایدرسه‌م ، جمعیت افكار عملیه‌سی دكل ، توهم وتخیل عملیه‌سی یاپمش اولورم . جمعیت افكار وحافظه برنوع « تركیب قابل » در . تخیل وتصور ایسه قوهٔ مخیله ویاخود عقلك برنوع « تركیب فعال » یدر .]

قوانین جمعیت افكار

جمعیت افكارك یكانه قانونی « اتصال » یعنی افكارك یكدیكرینه

متجاوز اولیشی‌در . لکن « اتصال » دیگر ایکی شکل دها ارائه‌ایدر وبوسببله برچوق روحیون جمعیت افکارقانونلرینی‌اوچ عد ایتمشلردر . او ایکی شکل‌ده شونلردر .

(ا) قانون مشابهت ،

(ب) قانون تضاد .

ایکی فکرك اجتماعی ایچون یکدیکرینی تلقین ایتمه‌سی وبونك ایچون‌ده بربرینه متصل اولماسی یعنی یا عین زمانده یا بربرینی متعاقباً دوشونولمش بولونماسی لازمدر . مثلا برمصرعك ایلك کلمه‌سی ، دیکر کلماتی تلقین ایدر .

کذا ایکی فکرك اجتماعی مشابهتلری سببیله‌ده اولور . مثلا بررسمی مرسومی اخطار ایدر .

افکارمتضاده دخی یکدیکرینی تلقین صورتیله اجتماع ایدرلر . مثلا : یازفکری ، قیش فکرینی خاطره کتیریر .

ایشته کوریلیورکه جمعیت افکارك قانونی اولان « اتصال » عین زمانده حافظه واعتیادك‌ده قانونی‌در . کرك جمعیت افکارده ، کرك حافظه و اعتیادده افکار ، ابتدای حاللرنده‌کی صیراواتصاللری موجبنجه تکرار میدانه چیقاریلیرلر .

شو تفصیلاتدن آکلاشیلیرکه جمعیت افکارك قانونی اولان « اتصال » اعتیاد خاصه‌سیله اکمال وایضاح اولونور . شیمدیلك الڭ معقول والڭ آز قابل اعتراض اولان بونظریه ، دوغالد ستوارت ، پول‌ژانه ، فرانق وسائره کبی مشهور روحیون طرفندن قبول ایدیلیور . لکن جمعیت افکار کیفیتنی ایضاح ایچون سرد ایتدکلری افکار زیاده‌سیله مجروح اولدیغندن اتصال واعتیادی قبولدن باشقا چاره‌یوقدر .

جمعیت افکاری ایضاح ایدن اتصال واعتیاده کلنجه : حافظه بخشنده اسبابنی درمیان ایتدیکمز اوزره ، جمعیت افکاری ایضاح ایده بیلن اتصال ، انطباعات دماغیه نك اتصالی دیمك اولدیغی کبی ، اعتیاد دخی ، براعتیاد فزییولوژیائی در . دیمك که جمعیت افکار کیفیتنك اسباب حصولی دخی « دماغ » ده در .

بعض روحیون وازجمله مافوق الطبیعه علماسی ، اعتیاددن ، افکارك « جوهر متفکر » ده براقدیغی معنوی براعتیادی قصد ایدییورلر سه ده بو فرضیه یی تدقیق ایتمك ممکن دکلدر . بنابرین « معنوی جمعیت افکار » فرضیه سنی قبوله هیچ برسبب موجود دکلدر . « جمعیت افکار » معنوی دکل « میخانیکی » در .

ارتباط افکار

Liaison des idées

بعض روحیونه وازجمله اساتذهٔ روحیوندن پول ژانه وقاردایاقه کوره جمعیت افکار ایکی صورتله حصوله کلیر . بریسی یوقاریده بیلدیردیکمز اتصال واعتیاد سائقه سی ایله حاصل اولانی در که بو ، فیزییولوژیائی ومیخانیکی در . دیکری « قواعد فکریه » طرفندن حصوله کتیریلیر . برنجی صورت ، انسان وحیوانده مشترکدر . ایکنجی صورت ایسه یالکز انسانه مخصوصدر . وبو ایکنجی صورت جمعیت افکار نامیله دکل ، ارتباط افکار نامیله توسیم ایدیلیر . برنجی صورت صرف فیزییولوژیائی ومیخانیکی ، ایکنجی صورت ایسه « زکائی » در .

زکای انسانی ، ارتباط افکار کیفیتنده ، افکار آراسنده کی علت وغائیت مناسباتنی کشف ایدر .

بودعوى آنجق قسماً دوغرىدر . زيرا بر نوع عمليهٔ فكريه ومحاكمه ديمك اولان « ارتباط افكار » لڭ ممكن اولماسى ايچون اساس اولارق ينه جمعيت افكار يعنى برنجى وميخانيكى صورت لازمدر . ديمك اولوركه ارتباط افكار ، جمعيت افكارڭ يرينى طوتامايوب بعض حالاتده اوكا انضمام ايدر . ارتباط افكار ، فكرلر ساحهٔ وجدانه كلدكدن صوكرا اجراى فعاليت ايدر . افكارڭ ساحهٔ وجدانه كلمەسى ايسه جمعيت افكار سايەسندەدر . زكانڭ اجراى فعاليت ايدەبيلمەسى ايچون افكار لازمدر . افكار ايسه دست زكايه غير ذكائى اسباب وعوامل طرفندن احضار وتوديع ايديلير . اصلا اونوتمامالىدركه عضويت ، معنويت انسانيەنڭ شريطه وناظمىدر . اڭ عادى بر حادثهٔ عضويه ، اڭ پارلاق بر دهايى هيچه ايندير هبيلير . معتادندن بطى بر دوران دم ، شدتلى بر نزله ، بر فيلسوفڭ مفكرەسنى تعطيل ايدەبيلير .

جمعيت افكارڭ قوانين تاليەسى

حافظه اوزرينه ايقاع تأثير ايدن هر سبب ، جمعيت افكار اوزرينه دخى عين صورتله تأثير ايدر . قوانين تاليه شونلردر :

(١) ايكى فكر نەدرجه صيق صيق متصلاً دوشونولمش ايسه ، اجتماعلرىده اودرجه قوتلى اولور . بر حالده كه بوقبيل افكارڭ بعضيلرى مفكره طرفندن يكديكرندن تفريق اولونامايەجق حاله كليرلر . [*]

(ب) دقت وهيجان وياخود كندى قوتلرى واسطەسيله ايكى فكرڭ اتصالى نەدرجه صميمى اولورسه ، اجتماع ينه اودرجه قوتلى اولور .

(*) علت وضرورت كبى قواعد عقليه ، اسقوچيا مدرسهٔ روحيەسنه كوره جمعيت افكارڭ بوشكلندن عبارتدر .

(ت) بر بر يله صيقى برصورتله اجتماع ايدن افكار ، بر برينه منقلب اولمق ميلنى كوستەريرلر و بوقبيل افكارك الك قوتليسى ديكرلرينى كنديسنه بكزەتەرك كندى اوصافنى اونلره بخش ايدر .

جمعيت افكار حقنده بيان ايتديكمز احوال واشكالدن منفهم اولاجغنه كوره « حافظەنك الك عمومى قانونى ، جمعيت افكار تركيبيله افاده اولونابيلير . »

روحيون متأخريندن برچوغى وهله معاصر اسقوچياليلر بوتون احوال زكايى ، جمعيت افكارله و بنابرين حافظه ايله حل وايضاح ايتمك دعواسنده بولونيورلر . بودعوايى اثبات معرضنده سرد ايديلن دليللر عموم روحيونجه قبول اولوناميور . دييورلركه :

« افعال روح ايله اونك اولجه ياپيلمش تركيباتنك تكرار ناصل حصوله كلەجكنى « حافظه » حل وايضاح ايدەبيليورسەده بو افعال وتركيباتك سبب موجوديتنى حل وايضاحدن عاجزدر . برشيئك اساساً ناصل موجود اولديغى باشقا وتكرار حصوله كليشى ينه باشقا مسئلەلردر .

بوسببه مبنى حكم ايتمكده مضطرزكه ، جمعيت افكار وحافظەدن باشقا واونلردن مستقل اولارق ، روحده بر « فعاليت تركيبيه » قدرتى واردر . تخيل ، محاكمه ، استدلال وامثالى عمليات عاليهٔ فكريه بوفعاليتك تظاهرات مختلفەسى در .

بوفعاليت فكريەيى تدبير ايدن قوانين ، جمعيت افكار قانونلرى اولان اتصال ومشابهتدن صورت مطلقەده آيرى شيلردر .

جمعيت افكار ، طبيعت انسانيەدەكى تمايلاتى ، خاصهٔ ارادەيى ، وجدانى هيچ بروجهله ايضاح ايدەمز ، زيرا بونلر هرتجربه وهر جمعيته تقدم ايدن خصوصاتدندر . »

بوسوزلر ، باخصوص فنك شيمديكي حالنده پك ده اهمال ايديله جك بياناتدن دكلدر . انسان ابتدائی يی حالت حقيقيه سيله بيلمكدن عاجز اولديغمزدن بز بوكون روح متكامل انسانی تدقيقه مقتدر اولا بيليورز. بوكونكی حالده ايسه روح انسانده كی احساس ، وجدان ، اراده وامثالی مواد اساسيه يی دها بسيط اصللره ارجاع املی بر فرضيه دن ايلری كچه ميور.

مع مافيه بو فرضيه لر ، وبو بابده ويريلن ايضاحات ، فن ده كی فكر تحليله تماميله موافق ايسه ده شيمديلك تماماً ثابت اولماديغی ايچون «قوهٔ مخيله » نك « خيال موجد » قسمنی آيری بر مبحثه براقه رق بو راده يالكز « خيال محصل » قسمندن بحث ايده جكز . خيال موجدی روحك فعاليت مخصوصه سی عد ايدييورز .

خيال محصل

Imagination Reproductrice

خيال محصل ، اولجه حافظه ده محفوظ وموجود اولان شيلری درخاطر ايتمكدن عبارتدر. مبحث مخصوصنده ديمشدك كه هر خاطره ده ايكی عنصر واردر . بريسی ، حافظه ده محفوظ اولان تمثال ، ديكری ديكری بو تمثالی تشخيص ايله برابر ماضيده عائد اولديغی زمانه ارجاعدن عبارت عمليهٔ فكريه يعنی بر محاكمه .

بو ايكی عنصردن برنجيسی يعنی تمثال ، بوتون قوتيله نمايان اولورده ايكنجيسی يعنی تشخيص وماضی ده كی زمانی تعيين ضعيف ويا غائب اولورسه ، آرتق بويله بر تخطره « خاطره » نامی ويريلمز ، خيال محصل تسميه ايديلير . كذا خاطره ايله خيال محصلك بر فرقی ده ، خيالده بعض خصوصات واقسام تمثيلك دها قوتلی ، وبعضيسنك دها ضعيف اولا

بیلمه‌سی‌در . ایشته کوریلیورکه خاطره ایله خیال محصل اراسنده‌کی فرقلر ، پك اهمیتسزدر . بوسببه مبنی برچوق روحیون حاضره ، بو فرقلری ، خیال محصل نامیله آیری بر کیفیت قبولنه کافی بولمایه‌رق خیال محصلی ، خاطره بحثنه ادخال ایدییورلر . محقق اولان جهت ، بونوع خیالك « جمعیت افکار » قانونیله تماماً ایضاح ایدیله بیله‌جکی‌در .

اوچونجی مبحث

معرفتك كیفیت تنظیمی

[وظیفهٔ تنظیمیه]

Elaboration

عملیات فکریه

Opération intellectuelle

حادثات وموجودات شخصیه‌دن حاصل اولان تمثیلات مختلط و آز چوق غیر واضحدر . بو تمثیلات یرینه ، بو تمثیلاته نسبتله دها واضح ودها بسیط وینه بو تمثیلاته عائد اولان « كیفیت ومناسبات » فكرلرینی قویمق اوزره روحك اجرا ایتدیكی عملیات فکریه‌یه « معرفتك كیفیت تنظیمی » نامی ویریلیر .

بو عملیات ، زكاوت انسانیه‌نك اثریدر . زكاوت ، تدریجاً احساسات وتصاویردن قورتولیر وحریتنی قازانیر ، احساسات وتصاویری كندی عملیاتنك مواد واشاراتی حكمنه صوقار . فنك یاپدیغی‌ده ، زكاوتك شو عملیه‌سنی ادامه و اكماله غیرتدن عبارتدر .

[حادثات وموجودات شخصیه‌دن حاصل اولان تمثیلاته مثال : بو آت ، بو آغاج، بو أو . كیفیت ومناسباته مثال : حیوان، نبات، شكل، جسامت .]

زكانك اجرا ایتدیكی شو عملیه‌ده اوچ صفحه تفریق اولونور .

(ا) حواس و وجدان طرفندن اكتساب و قوهٔ حافظه‌جه ضبط و حفظ اولونان تمثيلاتدن روح « كيفيت وصنف » فكرلرينی چيقارير .

بو فكرلر « مجرد وعمومی » درلر . روح ، بو فكرلر واسطه‌سيله اشيانك جوهرينی تفكره موفق اولور .

بو صفحه ، تجريد وتعميم عمليه‌لريدكه بونلره منطق اصطلاحاتجه [فرق، درك Conception, Appréhension] نامی ويريلير .

(ب) بو افكاری تنظيم وترتيب ايتدكدن صوكرا ، روح ، اونلری يا اشيای خصوصيه وماديه ايله ويا خودده كندی آرالرنده مقايسه ايدر، وبو مقايسه نتيجه‌سنده اونلری بكديكرينه ربط ايدن « مناسبات » ی كشف ايدر. بو عمليه ، بر محاكمه ديمكدر . محاكمه ايسه تركيب افكار ديمك اولور ، ناصل كه فكر ، بر تحليل تمثيل ديمكدر [دها دوغريسی فكر ، بر تمثيلك محصول تحليليدر.]

(ت) روح ، ايكی ويا بر چوق محاكمه‌يی بربريله مقايسه ايدر ، وبو صورتله دها بعيد مناسباتی ، مناسباتك مناسباتنی كشف ايدر . بوده محاكماتك تركيبی ديمكدر كه « استدلال، استدارك » نامنی آلير .

ايشته كوريليوركه روحك اجرا ايتديكی عمليات فكريه‌ده دورت عنصر وار :

١ — تجريد ، ٢ — تعميم ، ٣ — محاكمه ، ٤— استدارك :

بو دورت عنصر ، دها عمومی ، ودها بسيط بر عمليه‌نك شئونی [اشكالی] در . بو عمليهٔ بسيطه ايسه « دقت » در .

دقت

Attention

زكاوتك ، ديكر شيلره اهميت ويرمكدن فراغت ايده‌رك يالكز

برشی اوزرنده تمرکز وتجمع ایتمه‌سی فعلنه « دقت » تعبیر اولونور .

دقت ، فعالیت فکریه‌نك الك بسیط والك عمومی تظاهری [نمایشی] در .

دقت ، معرفتك شریطهٔ امکانی وکیفیت استحضاری‌در .

ابتدای امرده دقت اختیاری [یعنی کندی کندینه پیدا اولان] وغیر ارادی اولور . مثلا شدید ونا کهانی احساسات ، روحك اراده وتفکرینه حاجت قالمقسزین « دقتی » ظهوره کتیریرلر . بوحالده دقت ، احساسات شدیده ونا کهانی سببیله روحك عکس عمل آنیسی دیمك اولور .

[استطراد . بوسببه مبنی رؤسای حسیوندن قوندیلیاق وا کثر حسیون ، دقتی برعملیهٔ مخصوصهٔ زکاعدایتمیورلر ، دقت « احساس غالت وحاکم‌در . » دیورلر . حسیونك بوادعاسی اثبات ایدیله‌میور . یوقاری‌ده دیدیکمز کبی دقت احساس شدید ونا کهانی‌نك حاکمیتی اولمایوب ، بلکه بواحساسك وقوعیله برابر روحده حاصل اولان عکس عمل‌در . مثلا برلاستیق طوپی یره اوریرز ،اوردیغمز کبی یردن یوقاری صیچرار . اوریش ، احساس ، صیچرایش ایسه دقت دیمك اولور . اوریشله صیچرایشك آیری شیلر اولدیغی میدانده‌در .]

دقت ، تدریجاً ارادی اولور . وارادی اولدقجه احساساتدن دها زیاده آیریلیر . بوصورتله دقت ، ارزوسنه کوره احساساتی شدتلندیریر ویاضعیف ایدر . احساسات ختامه ایرسه‌ده دقت ینه دوام ایده بیلیر . واحساساته ، ظهورلرندن اقدم انتظار ایلیه بیلیر . مثلا : انسان قارانلقده دخی برشی کورمك مقصدیله باقار ، سکوت تام حکمفرما ایکن بیله ، برصدانك ظهورینه انتظاراً دیکلر .

دقتك شكل باطنيسی :

تفكر

دقت ، كنديسنی جذب ايدن اشيای خارجيه‌دن ، بطونه ، داخل روحه دوغری رجعت ايدر [عادتا قاتلانير] ، بوحالده دقت نامنی براقه‌رق « تفكر » نامنی آلير . تفكر ، بعضاً صورت جريانه نظارت ايتمك ايچون عمليات فكريه ايله مترافق اولور ، وبعضاً بوعملياته تقدم ايده‌رك ارادی برقرار اتخاذينی حاضرلار . بعضاً ايسه روحه ، كندی افعال وطبيعتی حقنده دها واضح برمعرفت ويرير .

[استطراد : روحانيون وبعض الهيونه كوره « تفكر » زكاوت بشريه‌نك خاصهٔ ممتازه‌سی‌در . شوحالده حيوانات ، زكی اولمقله برابر متفكر دكلدر ، تفكره اقتداری يوقدر . بو ادعا ، برقطعيت فنيه ايله تماماً اثبات ايديله‌مز . ثابت اولان جهتی ، حيوانده‌كی تفكرك ، بشريتده‌كی تفكرله قابل قياس اولامايه‌جق درجه‌ده ناقص ومبادی حالنده اوليشی‌در . يوقدری تجربه ايله ثابتدر . مع مافيه فنك بوكونكی حالنه كوره حيواناتدكی تفكر ناقصك هنوز تفكر توصيفنه لايق اولميان برحالت ، مثلا شدتليجه بردقت وياخودده احساس غالب اولماديغی‌ده اثبات ايديله‌مز .

حالبوكه انسان وحشی‌ده ، دقت پك قوتلی وفقط آزمتمادی ايكن ، تفكر صوك درجه ضعيفدر . علم اجتماعياتده بر دستور حكمنده اولان بوحالتی ، تكامل قانوننك تضمن ايتديكی تدريج قانونه تطبيق ايدرسه‌ك حيواناتده « تفكر » عنوانه لايق برحاصهٔ فكريه‌نك فقدانـه حكم ايده‌بيليرز .

علمای لسانيوندن بعض فيلسوفلرده لسان ايله تفكر اراسـنده

بویوك برمناسبت كوربیورلر، حتی برقاچی « لسان دیمك، تفكر دیمك، وتفكر دیمك لسان دیمكدر . » دیمكه‌قدر ایشی كوتوربیورلر. حكمت اسلامیه‌یه كوره‌دخی حروف‌ولسان ، تفكر خاصه‌سنك علائمی وبلكه‌ده شرائطی در . شوحالده انسان ایله حیوانك فرقی ، برنجی‌نك زكی وایكینجی‌نك غیر زكی اولیشنده دكل ، حیوانك درجهٔ كافیه‌ده خاصهٔ تفكر دن محروم بولونیشنده‌در .]

روح ، درحال خاصهٔ دقته‌مالك اولماز . بونك ایچون اوزون‌مدتده قازانیلمش اعتیادلازمدر . بوحالده‌بیله «غیرارادی‌دقت» آراصیراظهوره كلیر . بوقبیل غیر ارادی‌دقتلره [مشغولیت ذهنیه Préoccupation] نامی‌ویریلیركه آرزومزه رغماً بر شیئه ذهنمزك صاپلانوب قالماسی‌در .

غیرارادی دقتلرك دیكر برشكلی‌ده [پریشانئ ذهن ، دالغینلق Distraction] دركه‌دقتی آرزوایتدیكمز وجهله ثابت قیلامامق دیمك‌در.

« دقت » ك وظیفه‌سی

هرهانكی شكلده اولورسه اولسون ، دقتك ایكی اثری واردر : تجریدواعظام . دقت ، روحده حاضراولان مجموعهٔ افكاردن برینی ، سائرلرندن آییریر، ودیكرلرینی‌دفع ایدر . وبوسچدیكی‌فكركاوزه‌رینه بوتون‌قدرت زكاوتی تثبیت ایده‌رك اوفكری قوتلی برصورتله تنویر ایدر ، بر حالده‌كه بوتون تفرعاتی دها كوزل فرق ایدیلیر ، ایشته كوریلیوركه هرعملیهٔ فكریه‌ده دقتك وجودی ضروری‌در .

دقتك تأثیراتی یالكز معارف حاضره حقنده دكلدر . معارف ومعلومات مستقبله‌یه دخی ثبات ودوام خاصه‌سی ویریر .

بر صورت عمومیه‌ده ، تكملات عقلیه تكملات دقتله مبسوطاً متناسبدر . مثلا اقوام وحشیه‌نك زكاسی سطحی وجوال اولدیغندن

طبقی چوجقلر کبی ، برشی اوزه‌رنده اوزون مـدت « دقت » ایتمکه مقتدر دکالمردر . [*]

تجرید

Abstraction

تجرید دیمك : برشیئك اوصافدن بردانه‌سنی ، کرك اوشیدن وکرك دیکر کیفیاتندن آییرمق » دیمکدر .

مثلا : برکاغدك بیاضلغنی نظر دقته آلیرم ، بو بیـاضلق کیفیتنی کرك کاغددن وکرك کاغدك دیکر کیفیاتی اولان شکل ، امتداد وسائره‌دن آییریرم . شوحالده « بیاضلق » دینیلان بر « فکر ، مجرد ، معنوی » حاصل اولور وبن‌ده برتجرید عملیه‌سی یاپمش اولورم .

ایشته کوریلیورکه تجرید ، دقتك برشـکلی‌در ، زیرا که تجرید: برشیئك اوصاف وکیفیاتی مجموعنه [اوشیئك تمامنه] دکل ، او کیفیتلردن بردانه‌سنه حصر دقت » دیمك اولویور . [**]

تجرید دخی ، دقت کبی بعضاً غیر ارادی وبعضاً ارادی وتفکری اولور . برشیئك کیفیاتندن بر دانه‌سی ، دیکر صفتلردن زیاده شـدید برانطباع وتأثیری موجب اولورسه ، نوعما بر «تجرید مطاوع» حصوله کتیریر .

خواس خمسه‌مز ، برشیئك مجموع کیفیاتی طرفندن عین آنده وعین شدتله متأثر اولماز . شوقدرکه « تجرید مطاوع » حقیقی برتجرید صاییلاماز

(*) حکیم وطبیبیٔ شهیر بوفونه کوره ، داهیلر ، اك بویوك قیاسده دقته مالك اولانلردر . دهادیمك ، کمال دقت دیمکدر .

(**) بعضاً اشیادن برشی ، کویا کائناتده یالکز جه موجود ایمش کبی نظر دقته آلنیر واونی محیط اولان اشیا نظردن آتیلیر . بوده برنوع تجریددر .

زیراکه حقیقی تجریدده، برشیئك برکیفیتنی آلوب دیکرلرینی واوشیئی ذهندن دفع ایتمك خصوصی « تفکر واراده » ایله اجرا ایدلمکده ایکن تجریدمطاوعده کیفیات سائره‌نك آرادن چیقاریلیشی «سهوآترك» [اونوتمه]دن ایلوی کلیر .

تجرید حقیقی‌ده اوچ درجهٔ متعاقبه واردر :

١ — برکیفیت ، عین شیئه عائد کیفیاتدن آیریلیر ،

٢ — اوکیفیت ، عائداولدیغی شیدن آیریلیر ،

٣ — اوکیفیته براسم مخصوص ویریله‌رك « خیالی ، ذهنی برشی» ابداع اولونور .

مثلا : کوزل کیفیتندن « کوزللك » قوتلی کیفیتندن « قوة » یاپیلدیغی کبی .

[استطراد : سقولاستیق فیلسوفلرینك [بر موجود عقلی ، معقولات un Etre de Raison] نامنی ویردکلری شیلربونلرایدی.]

تجریدك فوائدی

تجرید ، هرواضح وصریح معرفتك شریطه‌سی‌در ، تجرید ، بر شیئك مختلط ومبهم تمثیلاتنك یرینی طوتار ، زیرا اوشیئك یا « صفت مشهوره وکیفیت ممتازه » سنی ویاخود بوتون کیفیاتنی افاده‌ایدر . شو حالده اوشی حقنده دهابسیط ویاخود دهامکمل برفکر ویریر .

تجرید ، معرفت عمومیه‌نك شریطه‌سی‌در . اشخاص آیری آیری نظره آلنیرسه، هربریسنك دیکرلرندن فرقلی اولدیغی کوریلیر. اونلرده‌کی اوصاف مشترکه‌یی میدانه قویان وبوصورتله برصنفه ادخاللرینی ممکن قیلان تجریددر .

تجریدك مضراتی

تجریدك سوءاستعمالی مضردر . برشیئك بعض اوصافنی نظردقته آلمغه آلیشانلر ، اوشیده بواوصافدن ماعدا وصفلر بولوندیغنی اونودا- بیلیرلر . شوحالده بوتون محاکمه‌لرینی تجریدات اوزه‌رینه بنا ایده‌رك اشیانی ناقص محاکمه ایتمکی معتادایدینه‌بیلیرلر. بویله کیمسه‌لر [قطعیت ، مسلك حکمای مستدله ، Dogmeiisme]اصولنه دوشرلر .

تهلکه بوقدرله‌ده قالماز . تجریدی سوء استعمال ایدنلر « کلمه‌لر اوزه‌رنده اوینارلر ولسانك مغفلی اولورلر . » شوحالده کلمه‌لری اشیا حکمنده طوتارلر ، اوصافی ، ذوات کبی تلقی ایدرلر ، وبالنهایه مجرداته وجود وحقیقت عطف ایلرلر .

کرك فن وکرك حکمتده الك بویوك یاکلشلقلر بوصورتله پیدا اولور، مثلا تجریدات کیفیته‌قوهٔ‌مخیله‌ده قاریشیرسه، مجرداته یالکز وجود ویریلکله‌ده قالیماز، اونلره شخصیت والوهیت بیله عطف اولونور.

اسکی اقوامك معبدلرینی دولدیران آلهه‌لر ، هپ بوصورتله حاصل اولمش واساطیر ، تجریدك سوءاستعمالی محصولی بولونمشدر .

تعمیم

Généralisation

تعمیم : برطاقم شیلری یکدیکریله مقایسه ایده‌رك اونلرك هپسنده مشترك اولان اوصافی تجرید ایتمك وبوتجرید ایدیله‌ن اوصافی برصنفك « نمونه‌سی ، مثال مشخصی حکمنده طوتمق » در .

مثلا : برسرچه، برقارغه، برقارتال وبرقازك اوصاف مشترکه‌سنی مقایسه‌ایله‌تجریدایده‌رز، شوحالده« قوش »فکرعمومیسی حاصل اولور .

بعضاً ده حافظه‌ده تعمیمه بکزر بر عملیه جریان ایدر . مثلا متعدد وبر برینه مشـابه انطباعلردن عین تمثال حصوله کلدیکی وقت حافظه‌ده بر نوع « تعمیم مطاوع ، تعمیم اختیاری » عملیه‌سی وقوع بولور . بو قبیل تعمیمه حیوانات دخی مقتدردر . لکن متعدد وبر برینه مشابه انطباعلردن حاصل اولان بر تمثال ، حقیقی بر فکر عمومی دکلدر ، تعمیم اختیاری ، مفکره‌نك مختلف شـیلری خلط ومزج ایتمه‌سی دیمك اولوب حقیقی تعمیم ایسه « مفکره‌نك آیری اولدقلرینی بیلدیکی شیلری یکدیکرینه تمثیل ایتدیرمه‌سی » در .

تعمیم‌ده ایکی نوع عملیه واردر [مقایسه Comparaison] ٢ـ بالذات تعمیم .

مقایسه دیمك : آرالرنده‌کی مناسباتی کشف ایتمـك ایچون ایکی ویا زیاده شیلره صیرا ایله دقت ایتمك دیمکدر . [*]

بر طاقم اشیانك یکدیکریله مقایسه‌سندن ، اونلرك اوصاف مشترکه‌سنی بیان ایدن « فکر مجرد » میدانه کلیر .

بو فکر مجرد ، اونی میدانه کتیرن اشیایه حصر ایدیلکله قالینمایه‌رق اوشیلره مشابه لایحصی شیلره یعنی بر صنف وجنسه‌ده تشمیل اولونورسه ، بالذات تعمیم عملیه‌سی یاپیلمش اولور .

افکار عمومیه

Idées Générales ou Concepts

هر فکر عمومی‌نك [ومنطق اصطلاحنجه هر جنسك] ایکی خاصهٔ غیر مفارقی واردر . ١ـ [وضوح مفهومیت ، معنا Compréhension]

٢ـ [شمول ، Extention]

---

[*] قوندیلیاق‌ه کوره مقایسه دیمك : دقت مضاعف دیمکدر .

برفكر عمومی برمجموعهٔ اوصاف ونعوتی احتوا ایدر . بومجموعهٔ اوصاف ، اوفکر عمومی‌نك درجهٔ مفهومیتی ومعناسی دیمك اولور .

مثلا : قوش كلمه‌سی برفكر عمومی‌یی افاده ایدر . بوفكر عمومی‌نك وضوح مفهومیتی ، معناسی « حیوان ، ذوالفقرات ، مولدةالبیض ، صیجاق قانلی ، وجودی توپلی ، اطراف عالیه‌سی یورومكه غیر مساعد لكن اوچمغه مساعد » فكرلرندن عبارتدر . ایشته كوریلیوركه برفكر عمومی‌نك احتوا ایتدیكی « مجموعهٔ اوصاف » اونك وضوح مفهومیتی دیمكدر .

برفكر عمومی وضوح مفهومیتدن ماعدا برمجموعهٔ اشخاص ویا انواعی‌ده احتواایدر. بومجموعهٔ اشخاص ویا انواع ، اوفكر عمومینك شمولی‌در .

مثلا : قوش فكر عمومیسی یوقارده صایدیغمز واونك معناسندن عبارت اولان اوصافدن ماعدا « ییرتیجی ، طیرمانیچی ، عصفوریه ، دجاجیه ، شاطئیه ، آیاغی زارلی » كبی اشخاص وانواعی دخی احتوا ایدركه بوده اوفكر عمومی‌نك وسعت وشمولی دیمك اولور .

برفكر عمومی تشكیل ایدلدكدن صوكرا اوكا برده اسم ویریلیركه بو « براسم جنس ویا اسم عامدر . » اسم جنس‌لر ، عائد اولدقلری فكر عمومی‌یی ، وهرفكر عمومی كندیسنه ویریلن اسم جنس‌ی تلقین واخطار ایدر .

برطاقم عمومی فكرلر ، بر بریله مقایسه ایدیله‌رك ، دها عمومی فكرلر میدانه كتیریله‌بیلیر . مثلا : هر بری برر فكر عمومی اولان قوش ، ممه‌لی ، حشرات فكرلری یكدیكریله مقایسه ایدیله‌رك بو فكرلردن دها عمومی اولان « ذات‌الفقرات » فكری استحصال

ایدیلیر . کذا ذات‌الفقرات ، ذوالمفاصل ، ناعمه فکر عمومیلری بربریله مقایسه ایدیله‌رك بونلردن دها عمومی اولان « حیوان » فکری الده ایدیلیر .

هر درجهٔ تعمیمده ، فکرك وسعت وشمولی برقات دها آرتدیغی حالده وضوحی بالعکس اکسیلیر . منطقده‌کی « وضوح ایله شمول معکوساً متناسبدر » قانونی بو فکردن نشأت ایتمکده‌در .

[استطراد : بو قانونك سببی شودرکه برفکر، نه‌قدر عمومیله‌شیر ایسه اوقدر چوق اشخاص وانواع احتوا ایدر . مثلا : حیوان فکری ، ذات‌الفقرات فکرینه نسبتله دها فضله اشخاص وانواعی احتوا ایدر . بوندن دولایی شمولی زیاده‌له‌شیر . لکن شمول واحاطه بو یودلجه، غیر مشترك اولدیغی ایچون طرح ایدیلن اوصاف ممیزه چوغالاجغندن فکرك وضوح مفهومیتی بالطبع آزالیر . فی‌الواقع مثلا : بوتون ذوی‌الحیاته شامل اولان حیوان کلمه‌سی بویوك براحتوا وشمولی حائز ایسه‌ده جملهٔ حیوانیه‌یی تشکیل ایدن افرادك اوصاف ممتازه ومخصوصه‌سنی بواحتوا نسبتنده غیرحائز اولدیغندن وضوح مفهومیت جهتیله صوك درجه ناقص وچونکه مبهم‌در .

علم کلام ومافوق‌الطبیعه‌ده ایسه کیفیت بونك تماماً عکسی‌در . منطق قواعدنجه، الك زیاده وسعت وشمولی اولان فکر [وارلق Existance] فکری‌در . بوفکر ، عالم ، آدم ، جماد ، حیوان ، ارواح ، خالق کبی افکاری جامعدر . لکن الك غیر واضح وقلیل المعنا فکرده بودر . حالبوکه کلام ومافوق‌الطبیعه‌یه کوره الك واضح وتام المعنا فکر بودر، زیرا اوصاف عارضه وتالیه‌دن متجرددر .

هرایکی علمك موضوعلری اعتباریله بوایکی ادعانك هر ایکیسی ده دوغری ایسه ده منطقجیلر ایله [کلامیون Dialectitiens] آراسنده، ایکی علمك موضـوعنی تخلیط یوزندن مدید وعقیم مباحثات جریان ایتمشدر.]

افکار عمومیه نك ماده سی

افکار عمومیه نك مادهٔ مشکله سی نه در ؟ بر فکر عمومی یی تفکر ایتدیکمز هنکامده مفکره مزك موضوعی نه در ؟

بو سؤاللر ، مقدما روحیونی زیاده سیله اشـغال ایتمش وحالاده اشغال ایتمکده بولونمشدر . بو مسئله نك حلی خصوصنده اوچ مذهب فلسفی ظهوره کلمشدر .

حقیقیون [*]
Réalistes

بونلره کوره افکار عمومیه ، اشخاص ومحسـوساتك خارجنده وبذاته بر حقیقته مالکدر . مثلا انسان فکر عمومیسی « بذاته انسان » دینیلن بر موجودك فکری اولوب نوع بشری تشکیل ایدن افرادك خارجنده بر موجودیت ذاتیه وحقیقه سی واردر . وبو فکر عمومی نك افاده ایتدیکی انسان ، نه ارکك ونه دیشی ، نه بیاض ونه سیاه ، نه اختیار

(*) مسالك فلسفه اسملرینی بر برینه قاریشدیرمامق ایچون مسلکك هانکی مسئله یه عائد اولدیغنی اونوتمامق لازمدر . مثلا بوراده جای بحث اولان « حقیقیون » مذهبی یالکز افکار عمومیه بحثنه عائددر . بو مذهبله ادبیات ویا صنایعده کی ویاخود فلسفهٔ عمومیه ده کی حقیقیون مذهبلرینك موضوع اعتباریله هیچ بر مناسبتی یوقدر .

ونه کنج [الی اخره] دکلدر . یعنی اوصاف مشترکهٔ انسانیه‌دن هیچ بروصفی حائز دکلدر . »

بومذهبك زمانمزده طرفداری قالمامش وبرخاطرهٔ تاریخیه حکمنه کیرمشدر. افراد واشخاص محسوسه خارجنده بذاته وحقیقی برموجودیتی فرض اولونان فکر عمومیلره [ماهیت تالیه Universaux] نامی ویریلیردی .

لفظیونه

Nominalistes

لفظیونه کوره افکار عمومیه غیر ممکندر . افکار عمومیه دیدیکمز شیلر ، اسماء عمومیه‌دن عبارتدر . ذهنیون مفرطه‌دن « برکله‌ی » ، اسقوچیالیلردن ستوارت میل وهامیلتون « اشیا ومحسوساتك بعض اوصافنه دیکر اوصافندن زیاده دقت خاصه‌سی صرف ایدلدکدن صوکرا بواوصافه براسم ویریلیر ، ایشته افکار عمومیه دینیلان شیلر بواسملردن عبارتدر . » دییور . « داوید هوم » ه کوره براسم عام ، اشیادن بر شیئك فکرینی خاطره کتیرمکله برابر عین جنسدن دیکر شیلری ده تفکر ایتمك عادتنی ویریر .

دیمك که هرایکی تعریفه کوره فکر عمومی موجود اولمایوب دیکر شیلری دوشونمکه سوق ایدن برفکر خصوصی ایله براسم عام وار .

نومینالیستلردن « روسلن » ه کوره افکار عمومیه قوری اسمادن عبارتدر .

فهمیونه

Conceptualistes

فهمیون ؛ افکار عمومیه‌یی تجرید واسطه‌سیله ایضاح ایدییورلر .

لكن تجريد واسطه‌سيله « اشيا واوصافده تعين » ك طرح ايديله بيله‌جكنه وفكر عمومی‌نك تماميله [غير معين Indéterminé] اولا بيله‌جكنه قائلدرلر .

نتيجه

بوشكللرنده كرك لفظيون ، كرك فهميون مذهبی پك چوق حقلی تنقيداته دوچار اولمشدر . « تجريد واسطه‌سيله غير معين برفكر عمومی‌يه وصول » قيدی چيقاريلمق شرطيله الك معقول مسلك ، فهميون افكاريدر . بعض خواص ومناسبات ، مختلف حالتلرده عيناً تكرر ايدييور . روح بوخواصدن برينی تفكر ايدركن اونك ديكر وقوعات وحالاتده عيناً نمايان اولديغنی كوريبور . وبنابرين برحالت حقنده تصديق ايتديكی خاصه‌يی ، بوتون حالتلره تشميل ايدييور وبوصورتله افكار عموميه حصوله كلييور .

تعميمك فوائدی

تعميمده بللی باشلی اوچ فائده واردر .

۱ — : تفكری دهاساده ودهاواضح ايدر . تعميم ، لايحصی اشيادن حاصل اولان نامحدود تمثيلات يرينه اونلرك « جوهر » ينی يعنی اوصاف مشكله وثابته‌لرينی اقامه ايلر .

۲ — : تعميم ، تفكره بر « وسعت نامحدوده » بخش ايدر . هر فكر عمومی : ماضی ، حال واستقباله عائد لايحصی شيلرك فكری ديمكدر . بر فكر عمومی‌يه نسبتله طوغری اولان خصوصات ، اوفكرك عائد اولاجغی شيلر ايچون هرحال وزمانده دخی دوغريدر .

۳— : تفکره انتظام ویریر، چونکه افکارك تصنیفی واسطه‌سیله اشیانك تصنیفنی ممکن قیلار . فی الواقع افکار آراسنده اویله برصورتده مراتب ودرجات واردرکه ، الك خصوصیلرندن الك عمومیلرینه قدر افکاری بربرینه مربوطایدر .

ایشته تعمیمك معرفت ؛ لسان وفنونده ایفاایتدیکی وظیفهٔ مهمه‌نك سببلری بونلردر . افکار عمومیه اولماسایدی، معارف ممکن اولمازدی، زیرا برشیئ معرفت [طانیمق] دیمك . او شیئك حضوری سببیله یالکز بر « احساس حاصل ایتمك ویاخود اونك تمثالنی ضبط ایله‌مك دیمك اولمایوب،اوشیئك شویله‌ویابویله اولدیغنی محا کمه ایتمك دیمکدرکه بوده اوشیئه برجوهر عطف ایتمك ویاخود اونی صنوف اشیادن برصنفه ادخال ایله‌مك دیمك اولور . »

دیمك‌درکه تعمیم اولماسایدی ، «تکلم ، کلام ،لسان » دخی ممکن اولامازدی . فی‌لواقع بر لسان:اسماءعامه،صفات وافعالدن متشکلدر . بونلرایسه حادثات وموجودات شخصیه‌یی دکل ، لایحصی حادثات واشخاصه عائد طبایع، صفحات ومناسبات مشترکه‌یی افاده ایدرلر.

[استطراد : بو مبحثده اسم خاصلر مسئله‌سی خاطره کله‌بیله‌جکی کی حکمت اسلامیه مسائلندن اولارق « آدمه تعلیم ایدیلەن اسمانك نه‌دن عبارت اولدیغی» کیفیتی‌ده وارد خاطر اولابیلیر . آدام‌شمیت وده‌ها بعض روحیون واجتماعیون ، بشر تجربه الك اولابیلین اسمانك ، اسم خاصلر اولدیغی ادعا ایتمشلردر. اساساً بوفکرك دوغریلغی میدانده‌در. مادامکه مکمل برلسان ومتکامل برصورتده تفکر ، تجرید وتعمیم کبی مدید تکاملاردن صوکرا ممکن اولدیغی بوکونکی وحشیلرك سویه‌سیله ثابتدر . شبهه ایدیله‌مزکه ایلك انسانلرك‌الك‌اول اشیا ، اشخاص وحادثاته

ویردکلری اسم خاصلرایله تکلمه باشلامشلردر . شوقدرکه براسمله برشخصی ویابرشیئی اشعار وافاده ایده بیلمك ایچون ، اواسمك عائد اولدیغی شخص ویاشیئك صفت ممتازه سنی آزچوق افاده ایده بیلمه سی لازمدر. شوحالده ایسه اسمك افاده ایتدیکی صفت ممتازه « برنوع فکر عمومی » دیمك اولور . دیمك که اسم خاص « تخصیص وتقیید ایدلمش براسم عام » در .

جدبشر اولان آدمه تعلیم اولونان اسمادن مراد ایسه « قدرت تفکر » یعنی تکلم واشیایه اسم ویرمك اقتداری اولاجغی وارد خاطر اولور .

بومسئله نك بوراده دها زیاده تعمیقی غیرممکندر. تصوف اسلامی، تاریخ اسلام کبی اثرلرمزده بوکا عائد مباحث واردر .]

افکار عمومیه اولماسایدی، علوم وفنون دخی اولامازدی. زیراکه فن ، اشیانك ایضاحندن عبارتدر . برشیئی ایضاح ایسه « اوشیئی عمومی برقانونه ربط » دیمکدر .

محاکمه

Jugement

طبیعت ووظیفهٔ محاکمه

روحك مناسباتی مشاهده ، تصور وتصدیق عملیه سنه « محاکمه » نامی ویریلیر . بوعملیه ، ذکانك « فعل اساسی » سیدر . زیرا احساسات، معرفت دیمك اولمایوب معرفتك وسیلهٔ حصول وموادیدر. تصویرات،احساساتك عکس صداسی اولمغله ینه معرفت دکلدر .

دقت، معرفتی احضار ایدرسه‌ده تشکیل ایتمز. حافظه، معرفتی محافظه وتکرار اعاده واظهار ایدر، لکن بوده کوسته‌ریرکه حافظه، معرفت دیمك اولمایوب معرفته خادم برشیدر .

هر نه‌وقت روح ، احساسات وتمثیلات حاضره ومضبوطه‌سندن برقسمی اوزرینه « دقت » خاصه‌سنی تثبیت ایله اونلری تفریق ومقایسه ایدر و آرالرنده‌کی ویاخود اونلرله علتلری ویاخودده اونلرله کندی آراسنده‌کی مناسباتی مشاهده وتصدیق ایلرسه ، ایشته‌اوقت بر« معرفت» پیدا اولور .

محاکمه کیفیتنه احاطه‌لی برصورتده باقارسه‌ق کوریرزکه او ، زکانك وظائف ابتدائیه‌وعادیه‌سنده بیله « صورت مبادیده ، برشکل اختیاریده» موجوددر. مثلا [فهم Concept] کوزلجه دقت وتحلیل ایدیلیرسه ، براحساسات برشی طرفندن حصوله کتیریلدیکنی« محاکمه» ایتمك دیمکدر . کذا درخاطر ایتمك دیمك ، برفکرك ماضیده وقوعه کلن برحادثه‌یه تعلق وتساوی ایتدیکنی « محاکمه » ایتمك دیمکدر .

شوحالده هیچ شبهه ایدیله‌مزکه محاکمه کیفیتی بالجمله عملیات فکریه‌ده موجوددر . مثلا تجرید دیمك [برصفتك ، برشیدن واو شیئك دیکر صفاتندن آیری اولدیغنه بالمحاکمه حکم ایتمك دیمك‌اولوب یالکنز اوصفته دقت دکلدر . تعمیم دخی محاکمه‌یی متضمندر. ایلریده کوریله‌جکی وجهله « استدراك » بیله ، محاکمه‌نك برصورت مخصوصه سندن عبارتدر .

بوسببلره مبنیدرکه حکیم شهیر قانت : ادراك بشر ، محاکمه‌ایتمك خاصه‌سیدر . » دیمشدر .

اشكال محاكمه

محاكمه ، يااختيارى ، ياخودده تفكرى اولور . اختيارى اولديغى وقت موضوعى بالذات اشيا اولوب ، اشيادن ظاهر اولان مناسباتى مشاهده وتصديق ايدر. مثلا دوشونيورم، موجودم ، هواصوؤقدر، كونش پارلايور، كبى .

محاكمه‌نك بوشكل مخصوصى دقتله تحليل ايديليرسه تحقق ايدركه بو ، اكتساب وتنظيم افكار كيفيتنه تقديم ايدر ، حتى تنظيم افكارى ممكن قيلان بو « محاكمهٔ اختياريه » خصوصى‌در .

شوراسى‌ده‌شايان قيددركه « محاكمهٔ اختياريه » ده مقايسهٔ‌مقدمه‌يه اصلا حاجت يوقدر . [شوقدركه محاكمهٔ اختياريه‌نك كنديسى بر مقايسه‌در .]

بوسببه مبنى بونوع محاكمه‌يه روحيون [محاكمهٔ مادى ، محسوس Concret] و[محاكمهٔ كشفى Intuitif] نامنى ويريرلر .

[استطراد : مع‌مافيه برمحاكمهٔ اختياريه كلامده ، برقضيه‌ده اتيان ايديلديكى كبى اختيارى حالندن چيقار ومحاكمه‌نك ايكنجى شكلنه كيرر .]

ايكنجى نوع محاكمه اولان [محاكمهٔ تفكرى Réfléchi] نك موضوعى اشيا دكل ، افكاردر . بوشكل محاكمه‌ده ، افكار آراسنده برمناسبت‌موضوعه تصديق اولونور. ايكى كره‌ايكى دورت ايدر، مثلثك اوچ زاويه‌سى ايكى قائمه‌يه مساوى‌در كبى . ديمك‌كه محاكمهٔ تفكرى « روحده كندندن اول موجود افكار واونلرك مقايسات مقدمه‌سى » ايله ممكن اولور . بوسببه مبنى محاكمهٔ تفكرى‌يه [تجريدى وقياسى Abstrait et Comparatif] نامى‌ده‌ويريليروا كثريا برمحاكمهٔ‌تفكرى،

كنديسنك اتيان فعليسى اولان بر جمله ايله مترافق اولور . [*]

اوته‌دن برى منطقيون آراسنده مشهور ومتداول اولان تعريف محاكمه ، انجق تفكرى محاكمه‌لر حقنده دوغريدر . زيرا بوتعريف شومآلده‌در :

« محاكمه ، ايكى تفكر آراسنده‌كى مناسباتى مشاهده ويا تصديق ايتمكدر . »

شيمدى‌يه قدر ويرديكمز ايضاحاتدن مستبان اولوركه بوتعريف، ناقصدر . زيرا اختيارى محاكمه‌يى احتوا ايتميور . اكر بوتعريفى بر تعريف كامل اولمق اوزره قبول ايدرسه‌ك ، محاكمهٔ اختيارى‌يى رد ايتمه‌مز وياخود تغيير ماهيتيله تفكرى نوعنه ادخال ايله‌مه‌مز ايجاب ايدر . حالبوكه محاكماتك بوقسمى كشفى واختيارى ، ديكر قسمى ايسه تفكرى وقياسى اولديغى «توماس ره‌يد» « ويقتور قوزه‌ن »ك بوبابده‌كى تدقيقاتلريله ثابت اولمشدر .

[استطراد : بوكون اكثريت عظماى روحيون، محاكمه‌نك بوايكى نوعنى قبول ايتمشلردر. يالكز حالاجاى مناقشه‌اولان بوندن چيقاريلان نتيجه‌لرده‌در . محاكمهٔ اختيارى‌ده « افكار مجردهٔ مقدمه ايله ياپيلان مقايسه »نك فقدانينه كيمسه اعتراض ايتميرر، لكن بوفقدانى نظردقته آلان « ره‌يد وقوزن » محاكمهٔ اختيارى‌ده تصديق ومشاهده اولونان « برمناسبت » يوقدر ، بلكه « كشف اولونان برموجوديت وياخود بركيفيت » واردر ، ديبورلر .

مثلا : دوشونيورم ، ديديكم وقت ، بنلكم ايله وجود وياخود

[*] پور روايال منطقجيلرى ، انكليزلوق واسلاف حكما

فکر آراسنده برمناسبت دوشونمش اولیورم ، بلکه « صاحب وجود وصاحب تفکر بربنلك کشف » ایتمش اولویورم .

پك چوق روحیون بوفکری قبول ایتمیور . بویله برکشف ، برمحاکمه دکلدر ، برصفحهٔ وجداندر ، دییورلر . زیرا بویله برکشفی « صوك درجه بسیط ، غیرقابل تقسیم » کوریورلر .

فی‌الواقع بویله برکشف ، بالجمله حیواناتده واردر ، الك ناچیزی بیله کندی موجودیتنی وصفحاتنی کشف ایدییور ، فقط بوندن دولایی حیوانات محاکمه‌یه مقتدردر ، دینیله‌مز .]

هرمحاکمه‌ده « ماده یعنی محتویات » و« شکل ، صورة » واردر . ماده ، محاکمه‌یه وسیله اولان حواسمزده موجود احساسات حاضره ویاخود کلمه صورتنه قونیلمش افکار [یعنی احساسات مضبوطه]دن عبارتدر . مع‌مافیه برمحاکمه اوزه‌رنده اعمال تفکر اولونورسه اشیانك مواجهه‌سنده یعنی احساسات حاضره حالنده بیله محاکمه‌نك محتویاتی افکاردن عبارت اولدیغی کوروليِر .

تحلیل محاکمه

Analyse

برمحاکمه‌نك محتویات وشکلنی تفریق ، اومحاکمه‌یی تحلیل دیمکدر . محتویاتك نه‌دن عبارت اولدیغی سویله‌رك . محتویاتده مفکره ایکی فکر کشف ایدر : بریسی مبتدا [مسندالیه ، فاعل] دیکری خبردر . [مسند] خبر ، مبتدایی تصدیق ایدر . [*]

(*) بوخصوصی نظر دقته آلان اوسطو ، محاکمه‌یی : برشیئی دیکر برشیئله تصدیق ایتمك . » شکلنده تعریف ایتمشدر .

بر محاکمه‌نك شکلی، روحك مبتدا ایله خبر اراسنده‌کی مناسبتی کشف ومشاهده ایتمسی‌در. روحك بو مشاهده‌سی بر محاکمه‌نك « فعل ذاتیسی، عمل مخصوص، روحی » درکه ادراك بو واسطه ایله مسند ومسند الیه اراسنده‌کی مناسبتی تصدیق و بو مناسبتك واقع وحقیقی اولدیغنه حکم واعتقاد ایدر. بو حقیقت و بو حکم بر قضیه‌ده فعل واسطه‌سیله افاده ایدیلیر. هر محاکمه‌یی افاده ایدیش بر جمله، بر قضیه میدانه کتیریر. « احمد کوزلدر » کبی. دیمك که هر محاکمه‌ده بالضروره ولااقل ایکی فکر، وهر قضیه‌ده ایکی حد بولونور. بعض جمله‌لرده خبر مخفی‌در، خبری فعل تضمن ایدر. مثلا : دوشونیورم. « جمله‌سنده اولدیغی کبی که بن دوشونیجی‌یم. » دیمکدر. تورکجه‌مزده جملهٔ فعلیه‌لرك ضمیردن عبارت فاعللری اکثریا حذف اولونور. [جملهٔ فعلیه‌لرك دخی شکل حقیقیسنی بالاده کوستردیکمز جملهٔ خبریه‌لره ارجاع اولونور. مثلا : دوشونیورم — بن دوشونیجی‌یم، احمد اوقور — احمد اوقویجی‌در.] کبی

استطراد مهم

عملیات حسیه ایله عملیات فکریه‌نك

مناسبتلری وفرقلری

ایلك محاکمه‌لرمز، احساساتك عقیب ظهورنده جریان ایدر، مع مافیه احساس باشقا شی، محاکمه ینه باشقا شی‌در. احساسات، کرك عینی زمانده، کرك یکدیکرینی تعقیباً وجدانمزده موجود اولدقلری حالده ارالرنده‌کی مناسباتی ضبط وفرق ایتمدکلرمز اولور. ایکی خطك تمثیل مضاعفی باشقا شی، بو ایکی خطك یکدیکرینه مساوی

ویاغیر مساوی اولدیغنی فرق وفهم ایدیش ینه باشقا شیدر . کذا الوان اراسنده‌کی مناسبت ، الوان دیمك دکلدر . بومناسباتی فهم ایدن کوز دکل ، زکادر . بو یله‌ایکن مذهب تجربه‌یه سالك برقسم روحیون، محاکمه ایله احساس وجمعیت افکار کیفیتلرینی مزج وخلط ایتمشلردر. بوخلطك سببی شوکه : احساس وجمعیت افکار کبی عملیات حسیه ، هرعملیهٔ فکریه ایچون تمل وشریطهٔ متقدمه‌در . زکاوت ، هیچ بروقت وجدانه احساس و یره‌مز وحتی براحساس متقدمك خاطره‌سنی بیله‌و یره‌مز . لکن بوندن نه‌نتیجه چیقار یلیر ؟ محق اولان یالکز : وظائف روحیه‌نك یکدیکر یله مربوطیت ومتابعتی اولیشی . » شوقدرکه بومربوطیت ، وظائفك « عینیت » ی دیمك اولاماز .

اسلاف فلاسفه ، احساس ، حافظه ، جمعیت افکار کبی عملیه‌لری وحتی [فرق بسیط Simple appréhension] ی عملیات حسیه صنفنه ادخال ایدرلردی . محاکمه ایسه عملیات فکریه صنفنی میدانه کتیر-یبوردی . بوکون بوتقسیمده‌کی قطعیتی روحیون قبول ایتمیور . باخصوص [فرق Apprehension] و [ضبط ،فهم Perception] کبی عملیات بوکون محاکمهٔ احتیاریه ایله مترافق کوریلدیکندن عملیات حسیه صنفنه ادخال اولونامازلر .

شوحالده عملیات حسیه احساساته ، جمعیت افکاره متدائر قالیور . ایشته بونلر ایله محاکمه وتوابعندن عبارت عملیات فکریه‌یی بر بریله قاریشدیرمامق لازمدر . عملیات حسیه ایله فکریه اراسنده شوکبی فرقلر بولونمقده‌در :

(١) انسان وجداناً بر احساسك وقوعنی فرق ایدر ، حس ایلر، افکاری جمع وتخطر قیلار . لکن بوعملیاتك ، بوافعالك علت وقوعی

وجدانی خارجنده قالیر . برمحـا کمه‌نك علت وقوعی ایسـه وجدانه معلومدر . شوحالده احساس زکانك ناموجودیتی دیمکدر ، محا کمه‌ایسه بالذات زکادر .

(ب) عملیات حسیه موضوعاتی ایله عملیات فکریه موضوعاتی آراسنده مطابقت طبیعت یوقدر . مثلا قارشومزده ایکی انسان چهره‌سی‌وار . بوایکی چهره اراسنده مشـابهت اولدیغنه حکم ایدییورز . دیمك كه احساس نتیجه‌سی اولارق هر ایکی چهره‌دن پیدا اولان ایکی فکردن ماعدا برده محا کمه ایله پیدا ایتدیکمز « مشابهت » فکری وار . بو اوچونجی فکر ایله ایلك ایکی فکر اراسـنده نه‌کبی مناسبت وار ؟ هیچ ! هر ایکی چهره‌یی آیری آیری ترسیم ایده‌بیلیرز ، لکن ایکی چهره اراسنده بولدیغمز « مشابهات »ی ترسیم ایده‌بیلیرمی یز ، بومشابهتی نه‌صـورتله تمثیل ایده بیلیرز ؟ ترسیم وتمثیل ممکن دکلدر . دیمك كه مشـابهتك « تمثیل حسی ووهمیسی » یوقدر . دیکر بر مثـال دها : بربرینه مساوی ایکی خط فرض ایده‌لم . ایکی خط اراسنده‌کی مساواتی ناصل تمثیل ایده‌بیلیرز ؟ اکر بربرینه مسـاوی ایکی خط چیزرسه‌ك « مساویت »ی دکل ، ایکی‌مساوی‌خط‌چیزمش اولورز . ثمرهٔ محا کمه اولان مساویت‌فکری ایسه‌برمادهٔ زکااولارق‌روحده موجودبولورز .

اوچونجی برمثال : ماوی ایله‌قرمزی آراسنده « غیر ــ فرق » اولدیغنی هپمز بیلیورز . لکن بوفرق نه‌قرمزی‌در، نه‌ده ماوی‌در . دیمك كه احساس خارجنده‌وصرف زکائی برکیفیتدر . [*]

---

[*] آرستونك‌مشهور برسوزی‌ده برمسئله‌دهبادی‌تأملدر، مشارالیه «انسان اعضاسزتفکر ایدر ، یعنی صرف عقلیدر، حسی دکلدر . » دیمشدر .

قضایاده‌کی حدلر
[محاکماتده‌کی فکرلر]
Termes

بعضاً هرایکی حدینی فکر [مسند ومسند الیه] عمومی اولور . مثلا: چیچکلر کوزلدر . حیوانلر فانیدر . » کبی . بعضاً مسندالیه شخصی ومسند عمومی اولور . مثلا : سوقراط فانیدر . » ، کبی . بعضاً ایسه مسند الیه خصوصی ویاجامع ، مسندایسه عمومی اولور ، مثلا : بعض اوتلر حساسدر ، منظومه‌مزك بوتون سیاره‌لری کونشك اطرافنده دونرلر . » کبی .

شو شکللردن مستبان اولورکه مسند ، دائما برفکر عمومیدر . فی‌الواقع مسندلر ، خبرلر برصفت اولمغله افکار عمومیه عدادینه داخل واسم خاصدن محرومدرلر . فاعللر ایسه عمومی ، شخصی ، خصوصی ، جامع اولا بیلیرلر .

« پول ژانه » کبی بعض مدققین روحیون مسندك هیچ بروقت خصوصی اولامیه‌جغنی ادعا ایتدکلری حالده « رابیه » عکسنی ادعا ایتمکده‌در . شوقدرکه لسانك افاده‌سی مسند ومسند الیهی خصوصی اولان قضیه‌لرك شکلنی ده‌کیشدیردیکنی علاوه ایدییور . مثلا : احمد ایله محمد برر شخصی وخصوصی فکرلردر ، برراسم خاصدر . بر انسان بوایکی فکر خصوصی آراسنده مشابهت ، مغایرت ، مساوات ، فائقیت وسائره‌کبی مناسبات تصور وتفکر ایده‌بیلیر . شوقدرکه السنهٔ موجوده‌ایله بومناسبات ، قاعدهٔ عادیه دائره‌سنده افاده اولونامیور یعنی احمد فاعل ومحمد خبر یاپیلامیور وبالمحاکمه آرالرنده بولونان مناسبت شوشکلده افاده ایدیله بیلیور : احمد ، محمده بکزر. لکن

دقت ایدیلیرسه کوریلیرکه بوراده خفیاً مقایسه ایدیلن و آرالرنده مناسبت بولونان ایکی حد « احمد و بکرزه‌یحیی » اولمایوب « احمدو محمد » در. « بکرزه یحیی » ایسه حد دکل ، مناسبتدر .

بو مبحثده رابیه‌نك درمیان ایتدیکی اعتراضات ، اساساً قبوله شایاندر .

محاکمه‌نك تضمن ایتدیکی مناسبات دخی کاه خصوصی وکاه عمومی اولور .

تصنیف محاکمه

Classification

محاکمات ، فاعل ویافعللری نظره آلینمق اعتباریله صورعدیده‌ایله تصنیف اولونور .

[کیفیت Qualité] اعتباریله : برمحاکمه [تصدیقی Affirmatif] ویاخود [انکاری Négatif] اولور . بوصنفده نظر دقته النان «فعل» در . انکاری اولان محاکمه‌لر ، تصدیقی شکلنه قونیلابیلیر ، بونك ایچون « فعل » لك افاده ایتدیکی انکاری ، فاعله چویرمك کافیدر .

[کمیت Quantité] اعتباریله : محاکمه [شخصی Individuel] اولور مثلا : سوقراط حکیمدر ؛ بن‌دوشونیورم،» [عمومی Général] اولور ، مثلا انسانلر فانیدرلر . » [جامع Collectif] اولور ، مثلا : منظومه‌مزك بوتون سیاره‌لری کونشك اطرافنده دونرلر . » [خصوصی Particulier] اولور. مثلا: بعض انسانلر صبرلیدر.» بوصنفده نظردقته آلنان و« فاعل » در .

فعلك [عرضيت وبناسی Modalité]اعتباریله: مسندالیه، مسندی برشکل مشروطیده، علی‌العاده تصدیق ایدرسه، محاکمه [ممکن محتمل Contingent] اولور. مثلا: موجودم، هوا صووقدر. ، » کبی

اکر مسندالیه، مسندی برشکل قطعی وضروری‌ده تصدیق ایدرسه، محاکمه [ضروری، قطعی‌اللزوم Nécessaire]اولور مثلا: هرنه‌که موجوددر، موجوددر. ایکی کره ایکی دورت ایدر. ، » کبی.

[علاقه Relation] اعتباریله : مسند الیه ایله مسند آراسنده‌کی علاقه، تجربه‌یه وتدقیقه حاجت قالمقسزین، مسند الیه طرفندن تصدیق اولونورسه، محاکمه [بدیهی A priori] اولور . مثلا : هرجسم ممتددر . هرمثلثك اوچ ضلعی واردر . ، » کبی اکر مسند الیه ایله مسند آراسنده‌کی مناسبت، آنجق تجربه ایله ثابت اولورسه، محاکمه [تجربی A postériori] اولور . مثلا : بوشی صیجاقدر. ، » کبی.

قانت وتصنیفی

قانت، مسند الیه مسنده آراسنده‌کی « ارتباط وتعلق » ی نظر اعتنایه آلارق محاکماتی ایکی صنف مهمه آییرییور : [تحلیلیه Analytique] و[ترکیبیه Synthétique]

اکر خبرك مؤداسی، مبتدانك مؤداسنده داخل ومضمون بولنیورده برتحلیل ایله خبر مبتدادن اخراج وافراز ایدیلیورسه، محاکمه « تحلیلی » در . مثلا اجسام ممتددرلر . » کبی. مسنداولان ممتد کلمه‌سنك افاده‌ایتدیکی فکر، مسندالیه اولان اجسام کلمه‌سنك افاده‌ایتدیکی فکرده‌ذاتاً داخلدر، ومسندالیه اولان اجسامه، امتداد اسنادیله‌یکی بر فکر، اونده بولونمایان برحالت وصفت علاوه ایدلمش اولمیور .

اگر مسند، مسندالیهك اجزاء مركبه‌سندن اولماز، مسندك افاده ایتدیگی فكر مسند الیهك افاده ایتدیگی فكرده ذاتاً داخل ومضمون بولونماز، وبو صورتله مسندك مسند الیهه اسناد وتعلقی یوزندن مسندالیهه یكی معلومات وفكر انضمام ایدرایسه، محاكمه « تركیبی » اولور. مثلا: بوجسم صیجاقدر. » كبی. بو محاكمه‌ده، صیجاق [مسند] فكری، جسم [مسند الیه] فكرینه علاوه ایدیلیور. صیجاق فكری جسم فكرنده ذاتاً وتاصل اولسه داخل دكلدر. هرجسم طبیعتیله وبهمه‌حال صیجاق دكلدر. حالبوكه هرجسم بذاته ممتددر. وسعت وامتداد فكری، جسم فكرنده اساساً موجوددر.

قاعدهٔ قطعیه

بالجمله محاكمات تحلیلیه، بدیهی وقطعی در. فی الواقع مادام كه تحلیلی محاكمه‌لرده مسند، مسند الیه‌ده داخلدر، مسند الیهك مسندی تصدیقی ایچون هیچ بر تجربه‌یه حاجت یوقدر. مسند الیهی تحلیل كافی در. تحلیل ایدلدیگی كبی مسندك اونده ذاتاً موجود اولدیغی كوریلیر.

محاكمات تحلیلیه‌نك قاعدهٔ كلیه‌سی « عینیت وعدم تناقض » قوانین عقلیه‌سی در. تحلیلی محاكمه‌لر « یاتمام ویاخود قسمی بر مناسبت عینیت » افاده ایدر.

قاعدهٔ عمومیه

محاكمات تركیبیه، تجربی در. فی الواقع مادام كه محاكمات تركیبیه‌ده مسندك افاده ایتدیگی فكر، بالضروره مسند الیهده داخل دكلدر، اوحالده مسندك مسند الیهه سبب وصورت علاقه‌سنی آكلامق ایچون یالكز مسند الیهی تحلیل كافی كله‌میوب تجربه اجراسنه احتیاج مس

ایدر . مثلا بکا برجسمدن بحث اولونیور . بوجسمك واسع وممتد اولدیغنه حکم ایتمه‌م ایچون اوجسمی کورمه‌م ایجاب ایتمز ، جسم دینیلدیکی کبی اونده بالضروره موجود وداخل بولونان وسعت وامتداد فکرلرینی ده برابرجه دوشونیرم [برمحاکمهٔ تحلیلیه] ، لکن جای بحث اولان جسمك صیجاق ، صووق ، بیاض ، قارا اولدیغنه حکم ایتمه‌م ایچون مطلقا اوجسمی کوروب معاینه ، تعبیر آخیرله برعملیهٔ تجربه اجرا ایتمه‌م لازمدر . [بوده برمحاکمهٔ ترکیبیه]

«قانت» ك وضع ایتدیکی مسئله

برمحاکمه‌نك عین زمانده هم ترکیبی وهم ده بدیهی اولماسی ناصل ممکندر ؟

بالاده‌کی تعریفاتدن آکلاشیلاجغنه کوره محاکمات تحلیلیه هپ بدیهی ، محاکمات ترکیبیه ایسه هپ تجربی اولمق ایجاب ایدر . لکن قانت ، بوقاعده‌نك پك مهم برمستثناسی اولدیغی وحتی علوم وفنونك بوسایه‌ده ممکن بولوندیغنی ادعا ایلیور . اوکا کوره ترکیبی اولمقله برابر بدیهی محاکمات واردر . قانته کوره [عینیت دن ماعدا] بالجمله قواعد کلیهٔ عقلیه ، [عینیت قاعده‌سندن مشتق اولانلرندن ماعدا] بالجمله دساتیر ریاضیه برر محاکمهٔ ترکیبیه اولمقله برابر عین زمانده بدیهی درلر .

مثلا : علت قاعدهٔ کلیهٔ عقلیه‌سنده ، اثر فکرنده مؤثر فکری مندمج دکلدر . کذا خط مستقیم دستورنده ، اك قیصه مسافه فکری خط مستقیم فکرنده مندمج دکلدر . دیمك کرك علت قاعده‌سی ، کرك مستقیم دستوری برر محاکمهٔ تحلیلیه دکل ، برر محاکمهٔ ترکیبیه درلر . بونکله برابر ایکیسی ده [کلی ، Universel] وضروریدر . ویرر حقیقت ضروریه افاده ایدرلر . حالبوکه تجربه محصولی اولان هر حقیقت ،

انجق برحقیقت ممکنه ونسبیه‌در . [استطراد : حقیقت ضروریه ، ضدی ممکن ومتصور اولمایان حقیقتدر ، مثلا : مؤثرسز اثر اولماز کبی . حقیقت ممکنه ، ضدی ممکن اولاندر ، مثلا بن موجودم ، کبی]

ایشته بوتون مشکلات ، قاعده خلافی اولارق برمحاکمه‌نك هم ترکیبی وهم ده ضروری وبدیهی اولا بیلمه‌سندندر .

تنقید عقل محض

Critique de la Raison Pure

قانت ، تنقید عقل محض نامیله یازدیغی براثر مشهوری ، هم ترکیبی وهم بدیهی محاکماتك امکانی اثباته حصر ایتمشدر . اوللری اکثریت حکما ، قانتك بودعواسنی محق بولمغه وبوفکره طرفدار ایدی . شیمدی ده له‌وعلیهنده اولارق ایکی جریان وارسه‌ده قانت ، اسکی نفوذینی غیب ایتمکده وتجربیون غلبه‌یه یاقلاشمقده‌دیر .

مثلا شیمدی‌یه قدر محاکمات تحلیلیه‌نك هپ « ضروری وبدیهی » اولدیغنه حکم ایدیلیوردی . وحالاده بوصورتله تدریس اولونمقده‌در . لکن تتبع وتنقید ثمره‌سی اولارق بوکون ، محاکمات ترکیبیه شویله دورسون ، بردانه‌جك بیله بداهت مطلقه‌یه مالك محاکمهٔ تحلیلیه بولونامایه‌جغنی ادعا ایدنلر وار . زیرا ، مسند الیه مسند فکرینی جامع اولدیغی حالده تجربه‌یه احتیاج مس ایتمدیکی کورلمکده ایسه‌ده محاکمات تحلیلیه‌ده مسند الیه وظیفه‌سنی ایفا ایدن افکارله [مثلا : حیوان ، جسد معدن کبی] بوافکارك محتوی اولدیغی مسند ونعتلری تشکیل ایچون تجربه‌نك سبق ایتمش اولدیغی مستبان اولویور . دیمك که شو اعتبارله محاکمات تحلیلیه‌نك حدلری مدید تجربه‌لر نتیجه‌سنده تشکیل ایدلمشدر .

شو حالده محاكمات تحليليه‌نك اركانی اولان حدلری بر « محاكمات تركيبيه مجموعه‌سی » در . وينه ديمك كه محاكمات تحليليه‌ده مشهودمز اولان بداهت وضرورت ، مطلق وتام دكل ، بلكه نسبی‌در .

برمثال كتيره‌لم : اوللری مولدالمانك قابل تميع اولديغی بيلينمزدی. صوكرا بوقابليت كشف ايديلدی‌و : مولدالما، قابل تميع‌در. »محاكمه‌سی ياپان ، برمحاكمهٔ تركيبيهٔ تجربيه ياپمش اولدی. صوكرا بومحاكمه، يعنی قابليت تميع ، مولدالما جوهرينـه انضمام ايتدی ، اونك بر صفتی اولدی . بنـابرين مولدالما فكری بوكون قابلت تميع فكرينی‌ده محتوی‌در ، وبوكون بوفكری ، مولدالما فكرينی تحليل ايله الده ايده‌بيليرو آرتق تجربه‌يه محتاج اولمايز . لكن شـوتاريخچه اثبات ايدركه تجربه‌دن استغنا، زمان واعتيادله حاصل اولمشدر. شوحالده‌ايسه هم تركيبی وهم‌ده بديهی عد ايديلن محاكمه‌لر وبلكه محاكمات تحليليه ، هپ تجربه محصولی‌در ، يعنی اساساً ضروری وبديهی دكلدرلر .

بوتون بوملاحظـاتی نظر اعتباره آليرسـه‌ق ، محـاكمه‌نك تعريفنی صوك درجه تلخيص ايدر وشو شكله قويابيليرز : محاكمه، تصديق ويا انكاردن عبارتدر . »

اعتقاد

La Croyance

ايضاحات واقعه‌دن آكلاشيلاجغنه كوره محاكمات ، كرك طبيعت حدلری وكرك بوحدلر آراسنده مشاهده اولونان مناسباتك طبيعتی يوزندن صنوف عديده‌يه آيريليرلر . لكن بالجمله محاكمه‌لرده ، صورت عينيه ، غير متحوله‌واساسيه‌ده موجود برعنصر يوزندن هپسی بربرينه بكزرلر . بوعنصر « تصديق » در .

تصدیق دیمك ، اعتقاد دیمکدر . فی‌الواقع تصدیق ایچون ، ایکی فکر اوزه‌رنده دوشونمك و یاخود بوایکی فکر آراسنده‌کی مناسبتی تفکر ایتمك کافی دکلدر . بومناسبتك [حقیقت Vrai وحقیقی Réel] اولدیغنه اینانمق ایجاب ایدر .

اعتقاد : برعملدرکه روح ، اونك واسطه‌سیله کندی افکارینه [برمؤدا ، برقیمت آفاقیه Objectivité] عطف ایدر . اعتقاد،افکاره انضمام ایده‌رك ، بوفکرلری اشارات صورتنه وحقیقتك معادلی حالنه قویار وحتی افکار ایله اشیایی توحید ایدر .

انواع اعتقاد

محاکمه‌ده اولدیغی کبی اعتقادده دخی ایکی شکل واردر .
۱— اختیاری ، ۲— تفکری .

اختیاری اولدیغی وقت ، ریب ومعاینه‌یه تقدم ایدر . وعادتا اشیایی [کشف Intution] دیمك اولوب اشیا ایله افکاری مزج وتوحید ایلر .

تفکری اولدیغی وقت ، ریب ومعاینه‌دن صوکرا پیدا اولور ، افکار ایله اشیانك موافقت ومطابقتی‌در.افکاری ، اشیانك اشارات ورموزی کبی تفسیر ایدر . اعتقاد ، برطاقم درجه‌لره آیریلا بیلیر .

۱— اعتقاد ، تام وقطعی اولورسه ، [اطمئنان Certitude] نامنی آلیر .

۲— اعتقاد ، ضدینی ظن وقبول میلیله مترافق اولورسه ، [مطالعه ، رأی ، ظن Opinion] نامنی آلیرکه اعتقادك درجهٔ علی‌العاده‌سی‌در .

٣ — روح ، یکدیکرینك ضدی وعین قوتده اولان ایکی اعتقاددن، هرایکیسنه عین زمانده وعین قوتله مایل و یاخود هرایکیسنه غیرمتمایل اولورسه، حاصل اولان صفحهٔ توازن[تردد، ریب Doute] نامنی آلیر .

٤ — اطمئنان درجه‌سنی بولمامقله برابر قوتلی ومعقولیتی مسلم اولان اعتقاده [قناعت Conviction] اسمی و یریلیر .

اسباب موجبه ناقص بیله اولسه ، ارادهٔ جزئیه‌نك صرفیله ، اسباب معقوله‌دن زیاده مقاومتی غیر قابل حسیاته و برمحرك صمیمی یه اتباعاً ، متفاوت درجه‌لرده بولونان برنوع اعتقاد واردرکه [ایمان Foi] اسمنی آلیر . ایمان ، برهان واثباته مفتقر دکلدر . [بوتعریف، فلسفه نقطهٔ نظریله اولوب علم عقاید والهیات نقطهٔ نظری باشقادر .]

اعتقاد اختیاری‌نك برآدی‌ده « اعتقاد صافدلانه ، عامیانه‌در » بوحالتده اولانلر ، عالم خارجیده‌کی اشیانك تأثیرندن عبارت اولان احساساتی اشیانك عینی یعنی اواشیا اعتقاد ایدر . اعتقاد تفکری‌نك دیکرآدی « اعتقاد حکیمانه » در .

ایکی مذهب

ریبیونه ، حکمیونه

Sceptiques , Dogmatiques

ارباب فن وحکمت ، بیلینن اشیا دکل ، احساسات اولدیغی تسلیمده متفقدرلر . بوندن صوکراسی ایچون ایکی فرقه‌یه آیریلیرلر . [ریبیون Sceptiques] تمثیلات ایله [حقیقت مطلقه Réalité absolue] آراسنده‌کی مناسبت حقنده هیچ برحکم ویرمزلر . مشهور « پیرهون » : وجدانمله حرکت دینلن حالتی حس ایدیورم ، لکن

حقیقةً حرکت وارمی‌در ؟ اوراسنی بیله‌م . » دیردی .

[حکمیون ، استدلالیون Dogmatiques] ایسه تمثیلات ایله حقیقیت مطابقه آراسنده توافق وتقابل بولوندیغنه قائلدرلر . لکن تمثیلات ایله حقیقیت آراسنده «عینیت عددیه ، ذاتیه »نك دکل ، [عینیت جنسیه ، اضافیه Identité spécifique] بولوندیغنه قانعدرلر . اعتقاد فلسفی بودر .

مثلا : عوامدن بری ، برأو کورسه ، وجداناً کوردیکی شیئك بر تمثیل اولدیغنی فرق ایتمز . احساسنك غیری برشیئی خارجی‌یی ، أوك حقیقتنی کورملك ظننه دوشر . بو بر اعتقاد عامیانه‌در . حکیم شهیر « تن » دیرکه : کوریلن بر خیالدر ، برخیال حسدر . زیرا تمثیل اولونان أو ، صرف انفسی برشیدر . لکن بوخیال حس ، حقیقیدر ، چونکه انفسی اولان شی ، آفاقی اولان شیئه تقابل ایدییور ، برحالده که اوخیال ، برمعرفته معادل ومساوی بولونیور . »

اعتقادك طبیعیت وسببی حقنده پك چوق مناقشات جریان ایتمش پك چوق افکار درمیان اولونمش ایسه‌ده هیچ بریسی تنقیدونقایصدن سالم دکلدر . اعتقاد حقنده سویلنه‌بیله‌جك الك طوغروسوزشونلردر: اعتقاد ، زکاوتك سوق طبیعیٔ حیاتیسی‌در . »

استطراد مهم

اجناس مناسبات

Les Catégories

محاکمه‌لرده ، علاقه ومناسباتك وظائف عدیده ومهمه‌سی آکلاشیلدی . پك اسکیدن بری فیلسوفلر بومناسباتی منتظم صنفلره

تقسیم ایتمکه قالقیشمشلردر . آریستویه کوره اون دورلو مناسبت واردر. ١ ـ ذات ٢ ـ کیفیت ٣ـ تعلق ٤ ـ کمیت ٥ ـ مکان ٦ زمان ٧ ـ وضعیت ٨ ـ صورت موجودیت ٩ ـ عمل ١٠ مطاوعت . آریستونك بوتصنیفی تدقیق واصلاح ایدیلمه‌مشدر . آریستو ، بو تصنیفاتی دها آزالتمق ممکن اولوب اولمادیغنی تدقیق ایتمه‌دیکی کبی اون جنس مناسبتی نه‌سببه مبنی قبول ایتدیکنی‌ده بیلدیرمه‌مکده‌در . آریستونك بواجناسی مختلف اثرلرنده کاه دها آز وچوق ، کاه باشقا ماهیتده کوستردیکی‌ده اولمشدر. [بونلرك اسکی آدی « مقولات »در.]

قانتده اجناس

قانته کوره اون ایکی شکلی حاوی دورت جنس واردر .

اولا : کمیت — [وحدت ، کثرت ، مجموعیت]

ثانیاً : کیفیت — [تصدیق ، انکار ، تحدید]

ثالثاً : علاقه — [ذاتیت ، سببیت ، مشارکت]

رابعاً : عرضیت — [امکان ، موجودیت ، ضرورت]

قانتك تصنیفی ، آرستونك کینه نسبتله دها منتظم ومکمل ایسه‌ده اعتراض وتنقیددن تمامیله سالم دکلدر .

میل ده

«ستورات میل » ه کوره غیرقابل تنزیل وتقلیل دورت جنس وار:

١ ـ موجودیت مترافقه ٢ ـ تعاقب ـ ٣ مشابهت ٤ ـ فرق.

« بن » ایسه بودورت جنسك ایلك ایکیسنی قابل ارجاع بولویور. اوکا کوره غیر قابل تقلیل ایکی جنس اولوب اونلرده : [مشابهت Ressemblance] و [فرق Diffèrence]در .

بو تصنیفاتك قوللانیشلیسی قانتك کی ایسه‌ده الڭ متکامل والڭ سالمی انکلیزبرنڭ تصنیفی اولدیغی آکلاشیلیور .

استدراك « استدلال »

Le Raisonnement

استدراك ، معلوم اولان شیدن ، مجهول اولانی چیقارمقدر . تعبیر آخرله مجهولی معلوم ایله قیاس ایده‌رك محاکمه اجرا ایتمکدر . هراستدراك لااقل ایکی وعمومیتله اوچ محاکمه‌دن تشکل ایدر .

وظائف استدراك

استدراك ، زکای انسانیده اوچ وظیفه کوریر . اولا : هنوز معلوم اولمایان حقایقی کشفه خدمت ایدر . مثلا بعض اوصاف وحالاتك موجودیتندن ، هیچ بر وقت تدقیق ومشاهده ایده‌میه‌جکمز بر « قانون عمومی » یی یاخود هنوز کوره‌مدیکمز برخاصه‌یی استدلال ایدیشمز کبی . دیمك که استدراك ، ساحهٔ معارفی نامتناهی برصورتله توسیع ایدییور .

ثانیاً : هنوز مشوش وغیرثابت اولان حقایقی اثبات ایدر . هندسه دعوالری هپ بوصورتله اثبات اولونور .

ثالثاً : هنوز مبهم اولان حقایقی ایضاح وافهامه خدمت ایلر . فی الواقع نیجه حقایق واردرکه معلوم اولدیغی حالده موضحاً مفهوم دکلدر .

استقراء ، استخراج

Induction, Dèduction

استدراك ایکی صورتله اولور : یا استخراج ویاخود استقراء . استقرا دیمك ، خصوصیدن عمومی‌یی استدلال ، استنتاج دیمکدر .

شو حالده استقراء ، بر استدلال تجربیدرکه اونکله ، تجربه وتدقیق اولونان بر ویا برچوق انفعال وحادثاتدن عمومی برقانون چیقاریلیر . مثلا : تیمور ، باقر ، اودون ایصیدیلدیغی وقت انبساط ایتدیکی بالتجربه وبالتدقیق ثابت اولور . بوندن شویله براستقراء یاپیلیر : بو تیمور ، باقر واودون ایصیدیلدیغی وقت انبساط ایتدی ، بناءً علیه حرارت اجسامی انبساط ایتدیریر . » دیمک که هر استقراء ، براستدلال تجربی در.

استخراج ، عمومدن خصوصی استدلال دیمکدر . اولجه معروف ویاخود اویله عد ایدلمش عمومی برحقیقتدن ، عمومیتی دها محدود دیکر برحقیقت چیقاریرز ، ایشته بو ، براستخراجدر . مثلا : ایصیدیلن اجسامك انبساطی برحقیقت عمومیه در . بو عمومی حقیقتدن دها خصوصی برحقیقت چیقارا بیلیرودیرز : هر ایصیدیلن جسم انبساط ایدییور . شو لامبه نك جامی ایصیدنشدر . بناءً علیه انبساط ایتمشدر . دیمك که هر استخراج ، براستدلال عقلی در . [استخراجاتك اساسلری ده استقراءلردر ، یالکز حقایق کلیهٔ عقلیه دن یاپیلان استخراجاتك استقراءلردن مستغنی اولدیغنی اکثریت روحیون قبول ایدییورسه ده بوده اسکی قطعیتنی غائب ایتمشدر .]

استدلال خصوصی

اسقوچیا مدرسه‌سی منسوبینی استخراجك دیکر برشکلی دها بولوندیغنی ادعا ایدییورلر . اوده عمومدن خصوصك استدلالی یرینه « قیاس صورتیله خصوصیدن خصوصی نك » استدلالی در .

مثلا : برچوجوق ، ألنی مومه یاقلاشدیروب یاقییور ، صوکرا مومی کورسه ، ألنی اوکا یاقلاشدیرمق ایسته‌میور ، دیمك ینه ألینك یاناجغنی استدلال ایدییور . شو حالده « مشابهتی سببیله ایکی خصوصی شیئی

آرالرنده مقايسه ايده‌رك استدلال ايليور . » وديمك كه بونوع بسيط استدلال اجرا ايدن چوجق « هر شعله ياقار » قانون عموميسنه مراجعت وموملك ياقيجيلغنى اوندن استخراج ايتميور .

« هربرت سپنسر » ه كوره بو اوچونجى نوع استدلال ، استخراج واستقراءك ده اصليدر .

شيمديلك بو فكر اكثريت روحيونجه قبول ايديليور سه‌ده صوك درجه شايان دقت اولديغنه شبهه يوقدر . معترضلر ديبورلر كه : چوجغك ياپديغى بر استدلال دكل ، بر نوع سوق طبيعى ، وجمعيت افكار عمليه‌سى در حيواناتده اولديغى كبى . مثلا بر كوپكه اورمق وضعيتيله صوپا قالديريلسه اولو يارق قاچار . بو حركتى بر استدلال دكل ، جمعيت افكار ، تسلسل عمليه‌سى در .

انواع استقراء

استقراء ، بر نوع تعميم ديمكدر . على العاده تعميم ايله افكار عموميه واجناس حصوله كلير . استقراء ايله ايسه « قضاياى عموميه » يعنى « قوانين » حاصل اولور . على العاده تعميم ، افكار مجرده‌دن ، استقراء ايسه محاكمه‌لردن ياپيلان تعميمدر .

استقراء دخى اختيارى وارادى اولارق ايكى‌يه منقسمدر . استقراء اختيارى عامهٔ انسانك ياپديغى صورتدر . بو صورتله ياپيلان استقراءلرده يالكز مشابهت نظر دقته آلينير ، تحليل اجرا اولونماز . علت واسباب كشف اولونماسى قصد ايديلمز . مثلا : شو جسيم اولا متحرك ايكن دوردى ، بو جسيم ده دوردى ، شو اوچونجيسى ده دوردى . بنابرين هر جسم متحرك ، نهايت دورير . »

ایشته کوریلیورکه بواستقراء عامیانه‌ده یالکز جسملرك دوردیغی یعنی دوریش خصوصنده مشابهتلری نظردقته آلینارق بوتون اجسامك دوراجغی استدلال اولونیور. لکن اجسام و دوریشلری تحلیل ایدلمیور و بوبابده اسباب و علل تدقیق اولونمیور.

بوسببه مبنی استقراء عامیانه ایله یاپیلان استدلاللر، هروقت و بالضروره یاکلش دکلسه‌لر بیله چوق کره‌ده یاکلش اولورلر و هیچ بروقت قیمت منطقیه‌سی اولاماز.

استقراء ارادی [متفکرانه] فن و اصول دائره‌سنده یاپیلاندر. بویله استقراءلر، حادثات اراسنده‌کی مشابهتلر دکل، بومشابهتلری میدانه کتیرن علل و اسباب نظر دقته آلینارق یاپیلیر. مثلا :

« شوجسم متحرك دوردی، بوجسم‌ده دوردی، شواوچونجیسی‌ده دوردی، دورمالرینك سببی ایسه محیطك مقاومتی‌در. بنا-برین هرهانکی برجسم متحرك، محیطك مقاومتنه معروض اولمازسه الی نهایه متحرك قالیر. »

شونتیجه، بالاده استقراء عامیانه‌دن چیقاریلان نتیجه‌نك ضد کاملی اولدیغی کوریلیر.

بوتون استقراءلرده جریان ایدن عملیهٔ فکریه شویله‌در.

(١) روح، برمقدار افعال و حادثاتی یکدیکریله قیاس ایلر، بونلرك آره‌سنده تمادی و دوام ایدن برمناسبت کشف ایدر [تعاقب ویاخود ترافق مناسبتی کبی] مثلا دیرم‌که: نه‌قدر انسان کوردم ایسه، هپسی محکوم موت ایدی.»

(ب) روح، بومناسبتی بر « قانون » شکلنده تفسیر ایدر، یعنی

بومناسبتی ضروری واساسی برارتباط کبی تلقی ایلر . شوحالدهدیرم : هپسی محکوم موت ایدی ، چونکه انسان ایدیلر .»

(ت) روح ، قانونه معطوف بوضرورتدن ، اوقانونك افاده ایتدیکی مناسبتك عمومیلکنه حکم ایدر . دیرم : بنابرین بوتون انسانلر محکوم موتدرلر .»

استخراجات

استخراج ، عمومی برقانوندن خصوصی برصورت ویاخود آز عمومی برفکرك استنباطیدر ، دیمشدك . شو حالده استخراج برفعل خصوصی‌یی [حتی برفکر عمومی‌یی] عمومی برقانونه ربط وادخال دیمك اولور .

مثلا : قار بیاضدر . بیاءً علیه ضیایی تماماً عکس ایتدیریر ، زیراهربیاض اولان شی ضیایی تماماً عکس ایتدیریر . » برمثال دها : شومثلث ، متساوی الز وایادر ، اویله ایسه متساوی الاضلاعدر ، زیرا هرمثلث کهمتساوی‌الزوایادر ، متساوی الاضلاعدر . »

استخراجلرده دائما اوچ محاکمه واردر . بونلردن بری ، ایکی موضوع آره‌سنده‌کی مناسبت ضروریه‌یی یعنی قانونی افاده ایدر . مثلا : بوتون انسانلر فانیدرلر .»

دیکر محاکمه ، بوموضوعلردن برینك ، برصورت خصوصیه‌ده موجودیتنی تصدیق ایدر : مثلا : بن دخی انسانم .»

اوچونجی محاکمه ایله دیکر موضوعك دخی وجودی استخراج اولونور . مثلا : بنابرین بن دخی فانی‌یم .»استخراجاتك انواعی‌وارسه‌ده بونلر ، منطقده کوریله‌جکدر .

دوردنجی مبحث

روحك فعالیت ایجادیه‌سی

Activité créatrice de l'Esprit

روحده‌کی فعالیت فکریه‌نك نه‌دن عبارت اولدیغنی کوردك. روحده بوندن ماعدا فعالیت ایجادیه یعنی «خاصهٔ خیالیه»، [قوهٔ مخیله Imagination] واردر. «خیال» ایکی صورتده مالکدر. بریسی اولجه حافظه‌ده مضبوط اولان شیلری درخاطر ایتمکدن عبارتدرکه بوکا: «خیال محصل» نامی ویریلیر. بوندن اولجه بحث ایتمش ایدك.

خیال موجد

Imag. Créatrice

روحك فعالیت ایجادیه‌سی نامنی ویردیکمز خیال ایسه، بالاده تعریف ایتدیکمز شکل خیالدن چوق فرقلیدر «خیال موجد» ده کیفیت یالکز بلاقید وماضی تصاویر محفوظه‌یی درخاطر ایتمکدن عبارت اولمایوب روح، صرف اراده ایله بلاقید وشرط برطاقم تصاویر واشکال ایجاد ایلر.

خیال موجدده ایکی کیفیتی نظر دقته آلمالیدر.

۱ — مواد خیال، یعنی خیالك استخدام ایتدیکی خاطرات،

۲ — شکل خیال، یعنی خیالك بومواده ایقاع ایتدیکی تبدلات.

مواد خیال

بعض روحیون، مواد خیالی، حاسهٔ بصریه‌دن حصوله کلن تمثیله

حصر ایتمك ایسته مشلر ایسه ده دوغری دکلدر . بالجمله صنعات روحیه خیالك موادی اولابیلیر .

اشغال خیالی

قوۀ مخیله نك خاطراته ایقاع ایتدیکی تبدلات شونلردر :

(١) علاوه وطرح . — کتبخانه مزه مخیله مزله برقاچ کتاب علاوه ، سنمزدن برقاچ یاش طرح ایده بیلیرز .

(ب) تزییدو تقلیل . — مخیله زمانی ایسته دیکی قدر اوزاته بیلیرلر ، مسافاتی تقلیل ایلیه بیلیر .

(ت) تعویض . — مخیله مزله بر رسمك خطوطنی تصحیح وتبدیل ایده بیلیرز . آنالر ، اولادلرینی امثالنه فائق کوریر ، سفیل ، محنتنی موهوم سعادتلرله تهوین ایدر .

(ث) تشریك وترکیب . — مخیله ، محسوسی محسوسله ، معنوی یی معنوی ایله ، مجردی مجردله ، مادی یی مادی ایله ترکیب ایده بیلیر . مثلا : بر خالی نك رنکلرینی ترکیب ، بر درام تحریری ، بر جبر مسئله حلی وسائره کبی .

بونلر برصنفدن اولان خاطراتك ترکیبی دیمکدر . مخیله ، برصنفدن اولمایان خاطراتی ده ترکیب ایده بیلیر ، مثلا : وجود انسانی یی تعریفات تشریحیه ایله فهم کبی که مجردله مادی نك ترکیبی دیمکدر .

چوجقلر ، مثاللر کتیریلمه ینجه تعریفلری اکلایامازلر . هندسه مسائلندن مثلا مثلثه عائد دعوالر ، مثلث شکلی هیچ اولمازسه ذهناً ترسیم اولوتمادقچه اثبات ایدیله مزلر .

(ج) انشا . — برحالت ، الکجلی صورتله هندسه اشکالنده

كورولير . مخيلهٔ مهندس ، مكان ، نقطه ، حركت ديدلن اوچ عنصر واسطه‌سيله ، ساحهٔ طبيعتده كورمديكی وتجربه‌نك كنديسنه هيچ بر نمونه‌سنی كوسترمديكی شكللری ترسيم ايدر .

مخيله ، مكانده بر نقطه‌يی يورودير ، بو خيالی متحرك ، خيالی جسم اوزرنده‌كی خيالی چيزكيسی برخط ميدانه كتيرير .

(ح) انحلال . — مخيله ، خاطراتی تحليل ايده‌رك اونلری تركيب ايدر .

بو اشكالدن الك مهمی ، تركيب وتشريك ايله انحلال وتحليل شكللری‌در . اشكال سائره بو ايكی شكل واساسی‌يه ارجاع اولونا بيلير .

مخيله‌نك وظائف ثانويه‌سی

بالاده كورديكمز اشكال معرفتيله مخيله‌نك كورديكی وظائف شونلردر .

حيات علی العاده‌ده

(ا) استقبال فكری . — انسانده حب حيات وار . طبيعتنده مركوز اولان « ادامهٔ موجوديت » املی ، استقبال احتياجنی ويرير . مخيله ، ماضيدن استعاره ايتديكی خاطراتله آتی فكرينی تركيب ايده‌رك استقبال فكرينی ميدانه كتيرير . انسان ، ديديكمز كبی حب حيات صاحبی اولديغندن ، تخيل ايتديكی استقبال ، اكثريا حالندن دها لطيف اولور . بعضاً ايسه مبالغه‌يه دوشه‌رك « خليا » درجه‌سنی بولورسه‌ده بو حالنده بيله مخيله‌نك خدمت عظيمه‌سی انكار ايديله‌مز ، زيرا :

لولا الخيال لهلك الفقرا !

استقبال فكرينك كذارش حياتده پك بويوك اهميتی واردر . خليای

استقبال، آلام حاضره‌یی تسلی ایله طاشیمامزه سبب اولور . بویله بر فکر استقبال ، آرزو فکریله برلشدیکی وقت « امید » دیدیکمز فکر میدانه کلیر . قوهٔ معنویه‌مزك عناصرندن بری ده امیددر . امید سایه‌سنده‌در که اکثریت سفیلهٔ بشر ، حیاتك مرارتلری ایچنده برذوق بولا بیلیور .

(ب) غایه فکری . — آرزو و امیدلرمزی حقیقته قلب ایتمك ایچون مخیله‌مزك ایجاد ایتدیکی هدف ، غایه‌در . فعالیتمزه بر مجرا کوسته‌رن ، غایه فکری‌در .

(ت) وسائط فکری . — هدفه وصول ایچون مخیله‌نك ابداع ایتدیکی اصول و طریقلر ، وسائط فکری دیمکدر . بوتون انسانلر ، حیاتلرینی بر غایه‌یه وصول ایچون وسائط بولمغه چالیشمقله کچیریرلر . بونجه مخترعات صناعیه‌یی هپ مخیله‌نك بو خاصه‌سنه بورجلویز .

فنیامه

(ا) فرضیه . — فرضیه‌لرك فنونده ایفا ایتدیکی وظیفه چوق بویوکدر . اکثر کشفیات و حقایق فنیه‌یی فرضیه‌لره بورجلویز . ادرا که فرضیه‌لری تلقین ایده‌رك فنونه بر تشوق بخش ایدن و کشفیاته پیشرو اولان مخیله‌در .

(ب) ایجاد اشکال و اعداد . — هندسه و حساب علملری مخیله‌نك بو خاصه‌سی سایه‌سنده میدانه کلمشدر . ساحهٔ طبیعتده ، هندسه‌نك موادی اولان اشکال موجود اولمایوب بونلر صرف مخیله‌نك اختراع کرده‌سی‌در . اعداد ، آنجق مخیله‌مزده موجوددر . و مخیله عددلری ، اشیایی جمع ایده‌رك ایجاد ایتمشدر .

صنایع‌ده

انسانلر ، ساحهٔ طبیعتده مشهود اولان حسن جمال ایله احتیاجات بدیعپرستانه‌لرینی اشباع ایده‌میورلر . بنابرین مخیله سایه‌سنده بو حسن وجمال فوقنده بر بدیعه آرایورلر . صنایع نفیسه‌نك حكمت موجودیتی‌ده بودر .

صنایع نفیسه آراسنده‌كی [حقیقیون Réalistes] و [طبیعیون Naturalistes] مذهبلرینه سالك اولانلره كوره صنعت ، طبیعتی ممكن مرتبه تقلیددن عبارتدر . بو فكر دوغری دكلدر . زیرا تقلید نه‌قدر مكمل اولسه ، اصلنك مادونی قالیر . اكر صنعت ، تقلید طبیعتدن عبارت اولسه‌یدی ، هیچ بر وقت طبیعت درجه‌سنی بولامایه‌جغی ایچون انسانلر طبیعتله اكتفا ایدر وصنعته راغب وعاشق اولمازدی . دیمك انسانیته ، طبیعتدن دها كوزل وطبیعتده مشهود اولان قبالقلردن منزه برشی لازمدركه بوده صنعتدر . مخیله ، بو احتیاجه ارجوفه وبدیعه‌یی ایجاد ایده‌رك جواب ویریور .

١ — [ارجوفه Fiction] ارجوفه ، بدیعه كبی ساحهٔ طبیعتده موجود برشی اولمایوب مخیله‌نك ایجاد كرده‌سیدر . شوقدركه ارجوفه‌ده مخیله ، طبیعتك غیری وبنابرین حقیقته مغایر برشی اظهار ایتمك ایستر . مثلا : دوقوز باشلی براژدرها ، صوملكی كبی .

دیمك ارجوفه‌ده مخیله ، قوانین طبیعته هیچ بر اهمیت ویرمیه‌رك طبیعیاتی سربستانه تغییر وتبدیل ایدر . شو حالده ارجوفه غیر طبیعی وساخته‌در .

٢ — [بدیعه Idéal] بدیعه ، طبیعتك تقلیدی دكلدر . لكن طبیعی وصحیحدر . مخیله ، بدیعه‌ده ، طبیعتی عادتا تصحیح واعلا ایدر .

بديعه‌ده « طبيعتده كندن دها عالى بر حسن وجمال » ابرازينه چاليشيلير .

معنوياتده

اساطير ورموز . — مخيله ، كيفيات دينيه‌ده دخى بويوك بر رول اوينار . مخيله ، خوارق وغرائبه مشتاقدر . بوسببه مبنى لايحصى خارقه نما ارجوفه‌لر ايجاد ايتمش وصوكراده بو مبتدعاتنك ينه كنديسى فريفته‌سى اولمشدر . ايشته اساطير ورموز بونلردر .

خارقه نما ارجوفه‌لرك رموز نوعى ، بر فكر مجرد له بر فكر ماديك ، محسوس ايله روحانينك تركيبندن ميدانه كلير .

رموز ، بالخاصه بشريتك طفوليت دورسنده پك رواج بولمشدر . انسانلر ، قواى طبيعيه ، قواى كونيه ، روح وخالق حقنده افكار صحيحه‌يه مالك اولمادقلرندن روحلرنده‌كى انديشه واحتياجى اشباع ايچون مخيله‌لرينه مراجعتله اساطير ورموزى ايجاد ايتمشلردر .

دور طفوليتنده بشر ، عالم ماديى عالم معنويدن دها ايى بيليور ، ومع مافيه ماديات ايله معنويات آراسنده بر طاقم مماثلتلر كوريوردى . بنا برين بوتون موجودات معنويه‌يى « تشبيه ورمز » صورتيله تمثيل ايتمشدر . مثلا : خالقى بر پيرفانى ، روحى آتش صورتنده .

مع مافيه بو كون بيله شو شكلده دكلسه‌ده ينه رموزه افتقار ايتمكده‌يز . حالا معنوياتى دها قوتلى بر صورتله اظهار وافهام ايچون رموزه مراجعت ايديورز ! سيل بلا ؛ عمان شهوات ديورز .، زكايى آيينه‌يه ، اراده‌يى ميزانه بكزه‌ديورز .

[استطراد : رؤيالرده ، آفيون وحشيش استعمالنده ، جنت وسائره كبى احوالده حصوله كلن خيال ، خيال موجده بكزرسه‌ده .

بو كبي احوالده روح مريد اولمقدن زياده قابل ومطاوعدر. بو بحثده حكمت اسلاميه وتدقيقات تصوفيه پك مهم ومفصل قواعد ونظريات مالك اولوب علم احوال الروحدن بعض نقطه‌لرده آيريليور .]

زكا ايله خيالك فرقي

خيال موجدك عملياتيله حصوله كلن موادك حقيقت خارجيه‌سي اولماديغنه اكثر روحيون قائلدر. زكا ايسه، برطاقم قواعد موجبنجه حقيقت خارجيه‌سي اولان مواد ايله اشتغال ايدر. شو حالده خيال موجد [بديعه Idéal] دينيلن كيفيتك وزكا ايسه [حقيقيت Réel] دينيلن كيفيتك خاصه‌سي در .

بويله برتقسيم ، عموميتله قبول ايدلمش دكلسه‌ده سهولت عمليه‌سي يوزندن مقبول وشايان دقت كوريليور . حكمت اسلاميه‌ده خيال ، زكاوتدن آيري وبرخاصهٔ مخصوصه دكلدر. بالعكس خيال نوعنه ادخال ايديلن بعض حالاتك ، زمان ايله الك بويوك برحقيقت اولديغي ثابت اولوركه بوندن خيال حقنده‌كي تتبعاتك هنوز آز اولديغنه حكم ايتمك ضروريدر .

اشارت وافاده

Signes et Langage

اشارات وانواعي

فعاليت موجدهٔ روحيه‌نك الك مهم ابداعاتندن بري ده «افاده» در . افاده ، تفكرك [زكا وخيال شكلنده] هم اثري وهم ده آلتيدر . افاده‌نك عناصرينه [اشارت Signé] دينيلير .

اشارت ، برفعل محسوسدركه بر ديكر فعلى كشف وافشا ايدر . مثلا دومان آتشك ، چهره‌يه هجوم ايدن قزللق عيب وتأثرك اشارتى اولديغى كبى .

اشاراتك تفسير وايضاحى جمعيت افكار واستدراكك برشكل مخصوصى‌در . اشارت، جمعيت افكار عمليه‌سى واسطه‌سيله ، مشاراليه اولان شيئى تلقين ايدر ، استدراك ، اشارتك وجودندن مشاراليهك وجودينى استدلال ايلر . لكن انسان ، اشارتى تفسير وايضاح ايتمكله قالماز ، كنديسى‌ده اشارتلر اختراع ايدر . افعال روحيه ، كوريله‌بيلن وياخود ايشيديله بيلن حادثات جسمانيه ايله تظاهر ايتمكه ميالدرلر : علائم وجهيه ، اوضاع ، فرياد ، تغنى وكلام كبى . ديمك كه افعال روحيه‌نك‌ده اشارات مخصوصه‌سى واردر . بونلرده ايكى‌يه آيريلير : « اشارات طبيعيه » « اشارات صنعيه » .

اشارات طبيعيه ، دوغريدن دوغرى‌يه محسوسات وحسياته عائد شيلر افاده ايدرلر : احساسات ، انفعالات ، احتياجات ، وبلكه‌ده ارادات كبى . بو اشارتلر ، افاده ايتدكلرى صفحات روحيه‌يه برصورت طبيعيه‌ده مربوطدرلر . بو سببه مبنى‌دركه بالجمله انسانلر بو اشاراتى استعمال ايدرلر واونلرى ، تعلمه حاجت قالمقسزين آكلارلر . بوقبيل اشارتلر برنوع [افادۀ محيطه L. Universel] ميدانه كتيريرلر . بونوع افاده مبهم اولديغى ايچون افكارى تماماً ايضاح وتلقين ايده‌مزسه‌ده حسياتى پك اعلا تلقين وايصال ايدر .

اشارات صنعيه دوغريدن دوغرى‌يه انجق عمليات ذكائيه‌يى افاده ايدرلر . بوقبيل اشارات « انفعالى » دكل ، فكرى‌در . بو اشاراتك افاده ايتدكلرى افكاره مربوطيت وعائديتلرى [اعتبارى Conventionnel]

در. دیمك كه بونلر اثر طبیعت اولمایوب ، ارادهٔ بشریه‌نك محصولیدرلر. اشارات صنعیه‌یی آكلامق ایچون « قیمت اعتباریه » لرینی بیلمك ایجاب ایدر .

لسانلری میدانه كتیرن بوقبیل اشاراتدر . اشارات طبیعیه ایله اشارات صنعیه‌نك هرایكیسنده ارادهٔ بشریه‌نك دخلی واردر .

افاده وانواعی

انسانلرك ، نه دوشوندكلرینی بربرینه بیلدیرمك ایچون استعمال ایتدكلری آز چوق صنعی واعتباری منظومهٔ اشاراته افاده‌نامی ویریلیر.

افاده بالاوضاع ، الیوم یالكز صاغر دیلسزلر آراسنده مستعمل ایسه‌ده بعض قبائل وحشیه‌ده دخی كلامله مترادفدر . یعنی هر كلمه بروضع ایله مترادف اولمازسه معناسی آكلاشیلماز. قدما آراسنده وبالخصوص یونانیلرده [اوضاع Mimique] پك تكامل ایتمشدی . افاداتك اك مكملی « افاده بالكلام » در. بوشكل افاده، اصوات متلفظه واشاریه‌دن یعنی كلمه‌لردن متشكلدر . بوشكل افاده ، عالم بشریتده برچوق اشكال پیدا ایتمشدركه بونلره « لسان » دینیلیر .

السنه ، كمیسی حالا تكلم ایدیلمكده وكمیسی ایسه انجق آثارباقیه سیله علما وارباب اختصاص آراسنده معلوم بولونمقده‌اولارق لایحصی اشكاله منقسم ایسه‌ده [علم السنه La Linguistique] بونلری شو اشكال اساسیه‌یه آییرمشدر .

١ — [السنهٔ وحیدالهجائیه Monosyllabique] ویاخود [السنهٔ مجرده Isolante] بر فكر عمومی ویاخود فكر مجردی اشعار ایدن تك هجالی كلمات اصلیه‌دن مركبدر . كلمه‌لر یان یانه كلمه‌نك

تفکر انسانیده‌کی افکارك تحولاتنی اشعار ایدرلر. چین لسانی بو قبیلدندر.

٢ — [السنهٔ متلاصقه Agglutinante] ویاخود [کثیر الترکیب Polysynthétique] در. که بونلر افکار سببی اشعار ایدن اصللر [مشتق منه] ایله افکار متفرعه‌یی افاده ایدن اصللردن متشکلدر . بو ایکی نوع اصللر یکدیکرینه ملاصق اولارق یا ایکی برفکر ویاخودده فکر اصلی‌نك تحولاتنی افاده ایدن اوزون [بعضاً پك چوق اوزون] بر کلمه میدانه کتیریرلر .

امریقا اقوام ابتدائیه‌سنك لسانی بونوعدن ایدی .

[السنهٔ تصریفیه Flexionnelle] افکار اساسیه‌یی اشعار ایدن اصللرله بونلری تحولاته اوغراتان متفرعاتدن [متفرعات : جنس ، عدد ، زمان وسائره کبی تحولات صرفیه] متشکل اولوب بومتفرعاتك صوکاری » افکار اساسیه‌نك تحولاتنی اشعار ایتمك اوزره تصریفه «اوغرار» یعنی دکیشیر . السنهٔ سامیه و آریانیه بونوعدندر .

افاده‌نك منشألری

علم السنه علماسی ، قاعدهٔ تکاملی لسانلرده تطبیق ایده‌رك ، ایلك افاده‌نك برنجی شکلده یعنی لسان وحیدالهجائی صورتنده باشلادیغنی وصوکرا ایکنجی ونهایت اوچونجی شکله کیردیکنی قبول ایدییورلر. شوقدرکه بشریتك معلوم اولان تاریخنك الك اسکی ادوارنده بیله متعدد ومختلف لسانلرك موجودیتی کوریلمکده اولدیغندن علم السنه علماسنك ادعاسی بر « فرضیه » حالنی کچه‌مز. افاده‌نك نه صورتله پیدا اولدیغنه دائر بللی باشلی شو فرضیه‌لر واردر .

(١) یونان فیلسوفلرندن مشهور ده‌موقریتك فرضیه‌سی .

افاده ، ادوار ابتدائیهٔ انسانیه‌ده امثالندن دها عاقل اولان بر ویا برقاچ کیمسه طرفندن ایجاد اولونمش ومداولهٔ افکار ایچون سائرلری طرفندن ده قبول ایدلمشدر . [بوفرضیه اعتراضات شدیده‌یه دوچار اولمقده‌در .]

(ت) فرانسز فیلسوفلرندن « مذهب روایت » رئیسی دوبونالدك فرضیه‌سی . افاده‌یی ایجاد وتعمیم ایچون افاده‌نك وجودی لازمدر . لسانسز لسان ایجاد ونشری غیر ممکندر . شو حالده انسانلره لسانك انسانیت خارجنده بر یردن تعلیم ایدلمش لازمدر . لسان وافاده‌نك انسانلره جناب حق طرفندن کشف والهام ایدیلدیکنی قبول اقتضا ایدر . انسانك تفکر ایده‌بیلمه‌سی افاده ولسان سایه‌سنده‌در . تکلم ایده‌بیلمه‌سی ایسه کندیسنه خارجی وفوق الطبیعه بر ذکاوت طرفندن لسانك تعلیم ایدلمه‌سی سایه‌سنده‌در . [بوفرضیه ، ادیانه موافق کبی کورینیورسه‌ده باطلدر .]

(ث) ارنست رونان وماقس موللرك فرضیه‌سی . افاده ولسانی ، ابتدائی انسانلرده‌کی سوق طبیعی اختراع ایتمشدر . انسانیت ابتدائیه‌ده هر فکر بر کله‌یی تلقین ایتمشدر . [بوفرضیه‌ده غیر قابل اثبات و باطلدر .]

(ج) افلاطونك فرضیه‌سی . لسان وافادهٔ ابتدائیه غایت بسیط ایدی . بو ابتدائی لسانی شیمدیکی لسانلرله قیاس ایتمه‌ملی‌در . انسانلرك خواص فطریه‌سی بو لسان ابتدائی‌یی ایجاد ایتمشدر . شو حالده افاده ، مجتمعاً یاشامغه باشلادقدن صوکرا تحولات فکریه‌سنی افرادی آراسنده نشره مجبور قالمش وتلفظه مساعد صداسندن استفاده ایتمش اولان هیئت اجتماعیهٔ بشریه‌نك ایجادی یعنی بوتون انسانلرك ایجاد مشترکی‌در .

بوصوك فرضيه‌نك ايضاحى

حال حاضرده الك مقبول فرضيه بودر . بوفرضيه‌يه كوره تشكيل اولونان ايلك اسملر [ايلك كلمه‌لر] حادثات واشيايى تقليد ايدن صدالرله بعض صفحات روحيه ايله مترافقاً ظهور ايدن ندالردر .

بوكون دخى چوجقلرك بوصورتله افادهٔ افكاره باشلادقلرى كوريليور ، وحشيلرده دخى عين حال جاريدر . صدانك اشكاليله احساسات سائره آراسنده برنوع مشابهت واركه بومشابهت سايه‌سنده اوصدالر ، احساساتك اشارات طبيعيه‌سى حكمنه كيرييور .

تفكرك افاده ، وافاده‌نك تفكر اوزه‌رينه تأثير مهمى واردر . برطرفدن ناقص افاده ايله تفكرات عميقه وعاليه‌نك نشر وتعميمى چوق زوردر . ديكر طرفدن تفكرات عميقه، مكمل برافاده ميدانه كتيرير . مع‌مافيه بوبابده ، دوبونالدو [مسلك عنعنه] ارباتى درجه‌سنده افراط دوغرى دكلدر .

بعض حكما ومتفكرين ، ترقئ بشر ايچون مكمل برلسانه دركار اولان احتياج قطعيى وديكر طرفدن اختلاف السنه‌نك مداولهٔ افكارى وبنابرين ترقيى اشكال ايتديكنى نظر دقته آلارق بر « لسان محيط » يابمق فكرينى درميان ايتمشلرسه‌ده بويله برامل، ملت واحده ووطن واحد فكرى قبيلندن اولوب احوال حاضرهٔ بشره كوره مستحيل برشى‌در . يالكز [بين‌الملل برلسان Langue Internationale] اتخاذى حقنده لهلى دوقتور زه‌مانوفك فكرى قابل اجرا كوريليور . بوذاتك ايجادايتديكى لسانك آدى [أسپه‌رانتو Espéranto] در ، وچوق ترقى كوسترمكده ، اقوام آراسنده انتشار ايله‌مكده‌در .

[استطراد : « خط » رسمدن آلینمه‌در . یازی دخی برنوع افاده‌در . ابتدای امرده خط ، برر فکره اشارت اولان اشکال اعتباریه‌دن عبارت ایدی . مصرلیلرك هیه‌روغلیف دینیلن خطی وچینلیلرك فورچه ایله یازدقلری اشکال بوقبیلدن اولوب نام عمومیسی [کتابت افکار Idéographie] در .

بوصورتله باشلایان اشارات ، تکامل وترقی نتیجه‌سنده یاواش یاواش افکاری دکل ، اصواتی اشعار ایتمکه باشلامشدر . شوقدرکه ابتدالرده بویکی خطك اشاراتی برر هجایی اشعار ایدردی . آثوریلرك یازیسی بوقبیلدن اولوب بونوع خطه [خط صوتیٔ هجائی E : Phonétique Syllabique] نامی ویریلیر . بوشکلده تکامل ایدرك فنیکه‌لیلرك [خط الفبائی Alphabétique] سی میدانه کلمشدرکه بوخطده هراشارت [هرحرف] یالکز بسیط برصدایی اشعار ایدر . جبر ، لغاریتمه برر نوع افاده اولدیغی کبی اعداد دخی برنجی نوع اشاراته داخلدر .

بشنجی مبحث

قواعد کلیهٔ عقلیهٔ

Principes Rationnels

تعریف وتوصف

روحك عملیات مختلفه‌سنی میدانه کتیرن فعالیتی مطالعه ایتدك . بوعملیاتك صورت جریانی تنظیم ایدن قوانینی‌ده مطالعه ایجاب ایدر . بوقانونلره [قواعد کلیهٔ عقلیه ویاخود قواعد مدیرهٔ معرفت Principes rationnels] نامی ویریلیر .

ادراك انسانی ، بالجمله عملیاتنده برطاقم قانونلره متابعت ایدر . واقعا زکا ، ابتدای امرده بوقانونلری موضحاً بیلمز ایسه‌ده ، تفکر اقتدارینی کسب ایتدیکی کبی بوقانونلر ، تفکرك شرائط ضروریه‌سی صورتنده ظاهر اولورلر .

بونلردن بریسی [عینیت ویاخود تناقض Identité, Contradiction] قانونیدرکه بوقاعده موجبنجه یکدیکرینی نقض ایدن ایکی محاکمه‌یی قبول ایتمك أ لمزدن کلمز . بوقانون شوشکلده افاده اولونور . هرنه‌که موجوددر ، موجوددر . عین شی . عین زمانده هم موجود وهم‌ده معدوم اولاماز . »

بوقاعده‌لردن دیکری [علت ویاخود سببیت Principe de Raison , de Causalité] قانونیدرکه بوقاعده موجبنجه هرشیئك

اوشئ بالضروره وجوده كتيرن علتى ، سببى اولديغنه اعتقاد ايده‌رز. بوقاعده شوصورتله‌افاده‌اولونور : هرشيئك برعلت موجوديتى‌واردر. سببسز هيچ برشى وجود بولماز . »

بوقاعده‌لرده اوچ اوصاف اصليه واردر .

(ا) بوقاعـده‌لر [كلى ، محيط Universels] درلر. بومحيطيت هم باطـناً وهم خارجاً‌در . واقعا شكل مجردلرنده بوقاعده‌لرى بيلمن كيمسه‌لر محدود ايسه‌ده بالجمله‌انسانلراونلرى ، سوق طبيعتلرى‌الجاسيله قبول وتطبيق ايدرلركه بو ، اونلرك محيطيت باطنيه‌لرى ديمكدر .

بوقاعده‌لر ، بر ويا برچوق شيلر حقنده دكل ، بلا استثنا هرشى حقنده جاريدر. ايشته‌بوده‌محيطيت خارجيه‌لرى ديمكدر. تعبير آخرله عينيت وعلت قاعده‌لرى موجودات ممكنه حقنده جاريدر .

(ب) بوقاعـده‌لر باطنـاً خارجاً ضرورى‌در . دوشونمك ايچون اونلر ضرورى‌دركه بو ، ضروريت‌باطنيه‌لريدر . هرشيئك برعلتى اولديغنه ، وقوعاتدن استـدلال ايله دكل ، مطلقا وبالضروره اعتقاد ايده‌رز. وبوقاعـده‌لرك دوغرى اولماماسى امكانتى قبول ايده‌مه‌يز . بوقاعده‌لرك امكان فقدان وعكسنى‌قبول ايتمكدن‌عاجزز . بوده‌اونلرك ضروريت خارجيه‌سى‌در .

(ت) بوقاعـده‌لر بالقوه وبالفعل بديهى‌در . اولجـه‌ده مطالعه ايتديكمز اوزره معرفت ، احساسات وتمثيلات دكلدر ، بلكه‌احساسات وتمثيلات اراسنده‌كى‌مناسباتى‌تصديقدر . مناسباتى ايسه‌بوقاعده‌لرالجاسيله تصديق ايديورز. شوحالده‌بوقاعده‌لرهرحقيقت ومعرفتك‌اساس ومعيارى درلر وبواعتبارله اونلره تقـدم ايدن حقيقت اولاماز . بوقاعـده‌لرنه استقراء ونه‌ده استخراج‌ايله‌الده ايديله‌مزلر ، زيرا استقراء واستخراج

ایچون دخی بوقاعده‌لره احتیاج واردر . بوقاعده‌لر بدیهی اولدقلری ایچون ، اثباتدن مستغنی‌درلر . ومع ذلك اثبات اولونامازلر ، زیرا هر اثباتك شریطه‌سی بالذات بوقاعده‌لردر . اکر بوقاعده‌لر حقایق اولیه اولارق واولدقلری کبی قبول ایدلمزسه هیچ برشیئ اثبات ایچون روح انسانی‌ده باشقا میزان یوقدر . ایشته شومسرودات ، قواعد عقلیه‌نك بالقوه بدیهی اولدیغنك دلائلیدر . بونلر حالاً ده بدیهی‌در . برچوجق واقعا هرحادثه‌نك برسببی اولدیغی حقنده‌کی قاعده‌یی ایراد ایتمز ، لکن هرحادثه‌نك سببنی صورار ، اوکا برسبب تصور ایدر و آرار . دیمك که قواعد کلیه : محیط ، ضروری وبدیهی درلر .

قواعد کلیهٔ عقلیه‌نك

ایکی‌یه ارجاعی

اشکال وتنوعاتی سببیله برچوق . قواعد کلیهٔ عقلیه قبول ایدن روحیون واردر . لکن بحسب التحلیل بونلرك هپسی ، غیر قابل ارجاع ایکی شکله ادخال اولونا بیلیرلر .

بونلرده « عینیت وعلت » قاعده‌لریدر . عینیت قاعده‌سی هرمحاکمهٔ تحلیلیه‌ده‌کی حقیقتك سبب بدیهیتیدر . منطقده [عکس Conversion] نامی ویریلن استدراکاتك قاعده‌سی‌ده بودر . مثلا : هرمثلث ، برمثلثدر . هرمثلثك اوچ ضلعی واردر . ایکی کره ایکی دورت ایدر . » « تضاد » قاعده‌سی دخی عینیت‌دن مشتقدر .

منطقده مفصلاً کوریله‌جکی اوزره‌دها برچوق قاعده‌لر وبالخصوص [دساتیر منطقیه Axiomes Logiqnes] هپ عینیت قاعده‌سیله مشتقاتنه ارجاع اولونور . بوتون بوقاعده‌لرده مشترك اولان جهت ، هپسنك برر

محاكمهٔ تحليليه اولماسى يعنى مسند ، مسند اليهك ياتماماً وياقسماً عينى بولونماسى در .

علت قاعده‌سى شوصورتله اتيان اولنور : هرنه‌كه موجوددر ، بر سبب موجوديتى واردر ، ياخود هرنه‌كه موجوددر ، قابل ادراكدر . » وظائف زكا يالكز اشيايى بربرندن فرق ايتمكدن عبارت اولمايوب بواشيايى ضرورى ارتباطلرله يكديكرينه باغلايه‌رق [وحدت Unité]ه ايصال ايدر . ديمك‌كه زكا ، بديهى برصورتده اعتقاد ايدركه برشى ، ديكر برشيئه وياخود شيلره برصورت ضروريه‌ده مربوطدر ، وشوايكنجى شى ، برنجى‌نك سبب موجوديتى‌در . بوقاعده زكانك شريطهٔ امكانيدر . علت قاعده‌سى محاكمات تركيبيه‌نك وبالجمله استدراكاتك قانونيدر .

علت قاعده‌سى ، اكثريا سببيت قاعده‌سيله قاريشديرلمشدر . سببيت قاعده‌سى ، علت قاعده‌سنك فرعيدر . علت عمومى وجامع ، سببيت اوكانسبتله فرعدر . سببيت شوصورتله اتيان اولونور :

« هرنه‌كه موجوداولمغه باشلار [يعنى حادث اولور] برسببى واردر . »

هرسبب ، برعلتدر ، لكن هرعلت برسبب دكلدر . مثلا هرهندسه دعواسنك علتى ، ديكربردها ايسه‌ده بودعوا برسبب دكلدر .

ديمك‌كه سببيت قاعده‌سى يالكز حادثات حقنده جاريدر . علت قاعده‌سى ، علت وجود ديمك اولوب سببيت قاعده‌سى ايسه علت حدوثدر.

ذات ، مايه ، ماهيت فكرى دخى علت قاعده‌سندن مشتقدر .

بوفكر شويله اتيان ايديلير : هرحادثه‌نك بر ذاتيتى يعنى دوام وثبات ايدن جهتى واردر » ذاتيت قاعده‌سى ، برباقيشده سببيت قاعده‌سنك متمم ضروريسيدر . سببيت ، بر حادثه‌نك علت موجوديتى ايسه ، ذاتيتده سببيتك علت وجودى‌در ، اكر اشياده ثبات ودوام ايدن

DATE DUE
TO RENEW CALL
422-3900

HIGHSMITH 45-220